

Hárs József:

A fényképezés története Sopron városában 1840-1957 között

Előszó	3
Sopron és a dagerrotípiák	3
Vándorfotósok.....	5
Hivatásos fényképészeink	8
Fényképezők a Képzőművészeti Körben	16
A „Photoclub”	21
Az első önálló kiállítás	24
Amatőrök az első világháború után.....	27
Az egyesület nemzetközi szereplései és kiállításai (1931-1943)	31
A háború után	49
Kutatás és élet.....	56
ADATTÁR I. Hivatásos fényképészek Sopronban 1840-1951.....	58
ADATTÁR II. Fotócikkeket árusítók Sopronban	67
ADATTÁR III. Látszerészek Sopronban.....	70

Előszó

Tanulmányom azon az adatgyűjtésen alapul, amelyet a Magyar Fotóművészek Szövetségének megbízásából végeztem 1980-ban, s amelynek szabad felhasználására – a Szerzői Jogvédő Hivatalon keresztül – a megbízótól lehetőséget kaptam. Elhagytam belőle a régi Sopron megye fotósait, viszont kiegészítettem azóta előkerült adatokkal és az akkor, terjedelmi okokból is, részben mellőzött táblázatokkal, valamint az adattárakkal, névmutatóval és fényképekkel.

Munkám így sem nyújthat többet a téma felvázolásánál. Bízom benne, hogy lesz még alkalmam további kutatásokra.

Sopron és a dagerrotípiák

Tudomásunk szerint a fotográfia szót elsőként Joseph Nicéphore Niépce írta le egyik levelében, 1816-ban. Német megfelelőjét a Berlinische Zeitung 1839. február 5-i számának olvasói láthatták először. 'Fénykép'-re magyarítása alighanem Zimmermann Jakab érdeme, akinek könyvecskéje 1840 tavaszán hagyta el a sajtót. A találmányt, amelyet a franciák 1839. augusztus 19-én hoztak a világ tudomására, mégsem így, hanem – a feltalálóról – dagerrotípiának nevezték el.

Nos, három ilyen kis lemezke már 1839. augusztus 28-án, 29-én és 30-án közönség elé került a közeli Bécsben. Messze innét, 1840 júniusában, a pesti képzőművészeti kiállításon szerepelt három: a Magyar Tudományos Akadémia 1840. augusztus 20-i ülésén pedig Vallas Antal professzor mutatott be kettőt, és ráadásul a jelenlévők előtt, lefényképezte a Dunapartot.¹

---

¹ Forrásaim a általános adatok: Baier, Wolfgang: Quellendarstellungen zur Geschichte der Fotografie. VEB Fotokinoverlag Halle, Halle, 1964.; Szilágyi Gábor: A fotóművészet története (A fényrajztól a holográfiáig). Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp. (1982): b. magyar történet: Horváth Árpád: Camera obscura. A fényképezés és a film története. Táncsics Kiadó, Bp., 1965.; Hevesy Iván: A magyar fotóművészet története. Bibliotheka, Bp., 1958.; A fényképezés kezdetei Magyarországon. Székesfehérvári Csók István Képtár. 1979. aug. 18-szept. A kiállítás anyagát összeállította: Karlovits Károly, Beke László, Albecker Mária. (Kézirat) c. Sopron története: Mollay Károly: Sopron vármegye vázlatos története. (In: Csatkai Endre-Dercsényi Dezső: Sopron és környéke műemlékei. 2. kiadás. Akadémiai Kiadó. Bp., 1956.). Kéziratom gépelésekor igyekeztem Jolsvay-Förgetegné: A kézirat és a korrektúra. Akadémiai Kiadó. Bp., 1971. című segédlet ajánlásait figyelembe venni. Idézeteken belüli szögletes zárójel közé saját megjegyzéseim, kiegészítéseim kerültek. Az idézetek eredeti

Első hivatásos fényképészünk – Marastoni – Pozsonyból költözött Pest-Budára 1841-ben. Köze annyi volt városunkhoz, hogy egy polgármesterét és két gazdag polgárát is megörökítette – sajnos „csak” olajfestményen.² Egy időben úgy látszott, szorosabb lesz a kapcsolat a pesti műbarátokkal. A kisváros társadalmának művészetpártoló felső rétegéről ad hírt Slachta Etelka naplója.³ „Szó volt arról is, hogy Pestre megyünk – írja a lelkes honleány 1840. szeptember 24-én – jaj mondá [Rudi] akkor a hazafiak körében Önnek hazafiusága is visszatérend, mellytől hála az égnek már kissé kigyógyult. Hohó! ifjú úr! ennyire vagyunk! Ön nemzetiségemtől akar megfosztani?”

Háborog udvarlója megjegyzésén, ám a Pestre utazás elmarad. A közel öt évig Sopronban lakó Slachtaék ez idő alatt hatszor járnak Bécsben, 1839-ben háromszor is (augusztusban, a Daguerre-képek kiállításának idején, sajnos nem), Pestre azonban nem jutnak el. Az élénk szellemű fiatal lány olvassa a német és magyar újságokat, ír is cikket, elbeszélést, sőt az alakulóban lévő Műegyletnek itt Sopronban 23 előfizetőt szerez. Arról azonban eddig még semmilyen adatunk sincs, hogy az egylet már említett bemutatkozásán Slachta Etelka vagy a naplóban név szerint feltüntetett előfizetők bármelyike is megfordult volna.

Laterna magica-képeket talán már 1840-ben láthatott a soproni közönség, 1846. március 7-én, 9-én és 12-én azonban bizonyosan. A színlapok tanúsága szerint ekkor bécsiek „optikai fényképeket” vetítettek a tágas, három páholsorral és karzattal ellátott új színházban. A későbbi vetítő estélyek vagy a mai diavetítések őséről van szó: csakhogya képeket festőművészek készítették.⁴

Az 1847. esztendő nevezetes éve Sopronnak. Ekkor adták át a forgalomnak a Bécsújhelyre (Wiener Neustadt) vezető vasútvonalat, s néhány nappal előbb itt tartották nyolcadik vándorgyűlésüket a magyar orvosok és természetvizsgálók. Ezzel egy időben rendezték meg a város iparműkiállítását. Nem csoda, hogy a pesti sajtó is felfigyelt ezekre az eseményekre. Egy dagerrotípistát bíztak meg azzal, hogy készítsen felvételeket a városról. A

---

helyesírását csak a múlt századi szövegekben őriztem meg. Egyéb kérdésekben a Soproni Szemle gyakorlatát követtem.

² Két kép reprodukcióját ld. Csatkai-Dercsényi i. m. 103. és 420. l.

³ Zadjeji Slachta Etelka soproni naplója 1838-1842. Sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Csatkai Endre. A Városszépítő Egyesület kiadása, Sopron, 1943. Bő válogatás. Eredetije a Sopron városi Levéltár őrizetében.

⁴ A Sopron Városi Levéltár színlapgyűjteményében. Az esemény inkább a film történetének előzménye.

megjelent litográfiák minősége annyira különböző, hogy belőlük semmiféle következtetést sem vonhatunk le a fotósra nézve.⁵

Csatkai – és nyomában Órszigety, valamint Fejős Imre⁶ - úgy véli, hogy Sopronban már 1844-ben megkezdte működését egy Johann Christian Wagner nevű fényképész. Az Oedenburger Intelligenz- und Anzeige-Blatt 1856. 108. számában megjelent hirdetése szerint már 12 éve áll a közönség szolgálatára, ennél több bizonyítékunk azonban ezideig még nincs róla, sőt sem az iparkiallítás katalógusában, sem ismertetőjében nem szerepel.

A múzeum birtokában és a Storno-gyűjteményben lévő dagerrotípiák készítőit nem ismerjük. Az egyik Michael János krónikaíró, a soproni Szent Mihály templom sekrestyését ábrázolja, a leltári karton szerint 1848-ból, egy másíkról nagy valószínűséggel állítható, hogy Michael feleségének képmása.

Egy 13 x 10 cm-es dagerrotípián Tóth Ágostont, a neves tudóst látjuk menyasszonyával és annak fivérével. A szűkszavú kor- és helymeghatározás csupán ennyi: 1846-ból, Sopronból.

Mindenesetre tény, hogy a városnak még 1859-ben is csak egy fotografusa van. A Geschäfts- und Ankunfts-Kalender für das Jahr 1859. 74. lapján olvasható: „Oedenburg zählte im Jahre 1859 nur einen Photographen auf: J. C. Wagner, Ödenburg Nr. 661. wohnhaft.” (Sopron csak egy fényképészt mutathat fel 1856-ban: J. C. Wagnert, aki Sopronban, a 661. sz. alatt lakik.) Vajon van-e köze az előbb említett felvételekhez? És egy másik talány: a Storno-hagyatékban lévő, de jelenleg hozzáférhetetlen dagerrotípiára Rách Ferenc soproni kanonok-plébánosról. Ez a kép is a szabadságharc évében készülhetett.

Vándorfotósok

---

⁵ Megjelent hasonlóan a Magyar Művészet 1928. 7. sz. 472. l. Horváth Árpád i. m. 61. l. írja: „A lapban [mármint Vahot Imréében] egy öreg soproni harangozó képe is megjelent.” További vizsgálatot igényel, hogy ez azonos lehet-e az alább említett Michael János sekrestyéssel, akiről ld. Tirnitz József: Michel János krónikaíró. Soproni Szemle 1972, 271-276. l.

⁶ Csatkai Endre: A soproni képzőművészet és zenei művelődés története 1848-1948. Soproni Szemle kiadása, Sopron, 1962.; Csatkai Endre: Achtzig Jahre Photokunst in Oedenburg. Oedenburger Zeitung 1928. december 10.; Órszigety Frigyes: Ötven éves a Soproni Fotóklub. Fotó 1956, 4. szám; Fejős Imre: A fényképezés feltalálása. Fotó 1954, 11. szám.

A monarchia fővárosa már a múlt század negyvenes éveiben rangot vívott ki magának Európában a fényképezés terén. Nemcsak kísérletezőkről tudunk, hanem hivatásos fényképészekről, sőt iparosokról (pl. Voigtländer), akik elég nagy számú felszerelést – kamerát, állványt, sötétkamrát, lemezeket – gyártottak a vásárlók számára.

Sopron vasútjával még közelebb került Bécshez, Pestet viszont továbbra is csak körülményesen lehetett elérni. A megszokott útvonal postakocsin Pozsonyba vezetett, onnan a hétnek csak bizonyos napjain közlekedő hajóval utaztak tovább a polgárok.⁷ A szabadságharc leverése még inkább eltávolította a várost az ország közepétől. Nemcsak a magyarosodás akadt el, Sopront a központosító államszervezet is a császárvároshoz láncolta: 1849-ben a Dunántúl nagy részét magában foglaló terület székhelyévé tette, s megtölte cseh és német hivatalnokokkal.

Mindez érthetővé teszi, hogy az ötvenes, hatvanas években Sopronban osztrák hivatásos fényképészek, vándorfotósok nevével találkozunk a vándorfogászok, vándorcirkuszosok és egyéb vándorok mellett.

Egyikük, Josef Schinowsky „Photographist und Daguerreotypist” (fényképész és dagerrotípiasta) Bécsből, a helyi Oedenburger Intelligenz- und Anzeige-Blatt 1856. június 2-i, 6-i és 9-i számaiban hirdeti magát. Az igen részletes szövegből kiderül, hogy a legújabb módszerrel készít portrékat, sztereoportrékat is. Ezek talán Talbot-féle papírképek, mert a dagerrotípiákat külön említi. Ez utóbbiakat különböző méretben és – kívánságra – bármilyen színben készíti el. A modellnek csak fél percig kell ülnie a kamera előtt, s mivel naponta reggel 9-től délután 5-ig fogadta ügyfeleit, az időjárástól függetlenül, vasárnap és ünnepen is, el kell hinnünk a mesternek, hogy a legújabb eljárásokkal dolgozott. (Mesterséges fényt portréra a franciák már 1852 óta alkalmaztak, ezt a németek viszont csak 1857-ben kezdték el. A magnéziumfény használata pedig legkorábban 1864-től mutatható ki.)

A felvételek árának alsó határa 2 osztrák értékű forint⁸ volt, a felsőről nem szól a hirdetés. A mester Salzburgot és Ischlt ábrázoló sztereotájképeket hozott magával, néhány portróját pedig kitette az egyik vendégfogadó és az Előkapu mellé. Felajánlja, hogy az érdeklődők részére fotótanfolyamot tart.

---

⁷ A Fabricius család krónikája (Kézirat. Liszt Ferenc Múzeum, Sopron) több ilyen utazásról is beszámol a reformkorszakból.

⁸ Nálunk akkor még inkább CM = Conventions Münze = ezüst forintban számoltak (röv.: fl). Az osztrák értékű (ÖW) forintot 1858. nov. 1-én vezették be Magyarországon. Ezt 'frt'-nek rövidítem, az idézett szövegeknek is megfelelően. (A mai pénzegység rövidítése természetes Ft.)

Nem tudjuk, hogy igénybe vették-e az ajánlatot. Múterme az Ezüst utca várkerületi sarkán álló Boór-házban volt, az első emeleten, a folyosón balra. Csak néhány napig!...

Csatkai az Új Sopronvármegye 1942. augusztus 22. számában A fényképezés legkorábbi időszaka Sopronban címmel közölt cikkében említi még a bécsújhelyi Scutta Károlyt (1856, 1857, 1858), Lentschet, aki „később” visszatér és Kranz József vándorfotóst. Carl Scutta hirdet az újságban. Egynek a munkái se kerültek még elő.

A soproni kereskedelmi és iparkamara 1857-1866. közötti jelentéseiben több adatot is találunk a fényképészekről. Az 1857-1860. évekről a 34. osztályban („Erzeugnisse der Kunstgewerbe”, vagyis a művészeti ipar termékei, 417. lap) csak ennyi olvasható: „Die Daguerreotypie und Photographie wird nur von durchreisenden Künstlern ausgeübt” ... (A dagerrotípiát és a fotográfiát csak vándorművészek gyakorolják.) 1860-tól azonban már tíz fényképész telepedett le a kamara területén. Ez akkor Sopron, Moson, Vas, Zala, Somogy, Baranya, Tolna, Veszprém és Győr megyékre terjedt ki.

Az 1866-69. évekről szóló jelentése szerint (92. lap): „A fényképezet megszűnt ugyan divatnak tárgya lenni, mindamellett még mindig a közönség által pártolt ipar; hol csak lehet, minden a művészet terén előforduló sokszorosítási műtétet kiszorít.”

Ez átmeneti visszaesés utáni újabb fejlődést jelez. A jelentés a továbbiakban még jóslásokba is bocsátkozik: „A fényképezet körüli haladás tekintetében mindenk előtt müncheni Albert J. által felfedezett és alkalmazott üvegnymat felemlítendő, mely habár hosszabb idő után is, a fényképezés módszerében teljes átalakulást fog előidézni.”

A sokszorosító ipar és iparos művészet címszó alá tartozó fényképezéssel a kamarai kerületben akkor már 24 egyén foglalkozik.

Vándorfotós akad még később is. 1862-ben Ambulantes photographisches Atelier (mozgó fényképezési múterem) nyílt az Újteleki kapu előtt, vagy: a Magyar Király vendégfogadóban (ma Lenin krt. 73.) gyorsfotografus ütött tanyát 1887-ben. Erről az Oedenburger Zeitung 1887. április 17-i száma ad hírt. Érdekes, hogy ez a gyorsfényképész, a vásárok népét kiszolgáló társaival ellentétben, a polgárságra igyekszik hatni. A cikk fordítása: „Csodálatos amit a fotográfia manapság tud. Jelenleg néhány napig városunkban tartózkodik egy fényképész, aki alig 5 perc alatt meglepően élethű

fényképeket állít elő. A mód – azonnyomban lefotóztatni magát – különösen társaságok (12 személyig), lovasok, fogattulajdonosok stb. részéről szívesen fogadott újítás. Az ember belegondol: együtt van a vidám társaság, meg akarja örökíteni azt a pillanatot, amikor a legjobban érzi magát, nos! abban a percben teljesülhet a kívánságuk. A társaság elmegy a Várkerület 78-ba, a Magyar Király Szálló mellé, az ott tartózkodó ügyes gyorsfényképész lekapja őket, s öt percen belül birtokunkban van egy jól sikerült felvétel az összejövetelről. Reggeltől estig bármilyen időjárásban. És garancia van a tartósságra és az élethű ábrázolásra.” A képek ára: egy db vizitkártyaméret 40 kr, a „Kabinet” nagyság 1 fl 20 kr. Az újságbeli hirdetés szerint reggel 6-tól este 6-ig fogad.

Ez azonban már csak pillanatnyi szenzáció, s némi konkurrencia a helybéli iparosok számára, hiszen röplap adja tudtul az érdeklődő nagyközönségnek, hogy „Der erste Glas-Salon für Photographie in Oedenburg Grabenrunde Nr. 93. von A[lexander] Tiefbrunner”, megnyílt. Az első fényképészeti üveg-szalón Sopronban, a Várkerület 93. sz. alatt.⁹ Portrék, tájképek, plasztikus és térbeli tárgyak [!], valamint sztereo-képek készülnek itt, Tiefbrunner Sándor műtermében és laboratóriumában, bizonyítékául annak, hogy Sopronban már meg lehet élni csak a fényképezésből is.

Hivatásos fényképészeink

Európa valószínűleg legrégebb műterme 1847-ben nyílt meg Kielben, s még 1964-ben is ugyanannak a családnak a kezén volt. Bár Sopronban is akadt nem egy olyan iparos- és kereskedőfamilia, amely évszázados múltra tekinthetett vissza, a piac szűkössége és a közönség kuporgató takarékosága (jómódú iparos családról mondják, hogy hétköznap egy gyertya fényénél vacsoráztak, csak ünnepen dukált kettő) nem tette lehetővé az itt letelepedő fényképészeknek, hogy generációkban gondolkodják. Ha átörökíthető gazdagságot nem is remélhetett, bizonyos szerényebb polgári jólétet idővel elért, amint azt egyeseknél látni fogjuk.

---

⁹ Röplap é. n. a Thier-gyűjteményből, Liszt Ferenc Múzeum, Sopron. Tiefbrunner előbb Kőszegen akart letelepedni, anyja javaslatára rendezte be műtermét az apai házban.

A Tiefbrunner család¹⁰ Nürnbergből költözött Sopron közelébe. Hányatott életű evangélikus lelkész ősük a városból nősül, négy gyermeke közül az egyik itt lesz rőfös, majd trafikos. Ennek ötödik gyermeke, Sándor, 1833-ban született. 1852-1859 között külföldön tanul, többek között Bécsben az üveges mesterséget, Berlinben pedig a fényképezést. Hazajöve megnyitja fényirdáját (a fent említett Glas-Salon-t), amelyet csak 1875-ig tarthatott fenn, mert szemét megtámadták a vegyszerek, s megvakult. Lánya abbahagyta a fotót, az üvegkereskedés viszont még évtizedekig virágzott. Egy Tiefbrunner szerepel az 1930-as évek fényképezői körében. Talán az ő révén került a Fotóklub birtokába Tiefbrunner Sándornak több mint száz felvétele, amelyekről még 1942-ben is megemlékeznek.¹¹

Csatkai értékelése szerint az arcképeket rendkívül finom lélekrajz jellemezte. A mester próbálkozott trükkfelvételekkel is. Egy képkompozíciója: a kísértet megjelenése. Sajnos ma már nem tudjuk eldönteni, milyen eljárásról lehetett szó.

Nemcsak szép képmásokat készített, hanem a város számos, azóta eltűnt részletét is megörökítette. Egy ilyen felvétele, nem valami jó reprodukcióban, a Soproni Szemle 1956, 359. lapján látható, s az 1872-ben elkészült Kaszinót (ma Liszt Ferenc Művelődési Központ) ábrázolja a szemközt lévő líceum (ma Berzsenyi D. Gimnázium) második emeletéről. Több hasonló felvétele került elő 1983-ban az Ifjúság téri (volt Paprét) Tornacsarnok alapköve mellől.

Adott a reklámra is. A városi iratok között megmaradt az a beadványa, amelyben kirakatszekrény felállításának engedélyezését kéri az egyik várkerületi (ma Lenin krt.) házra. Kérelmét 1864. november 12-én tárgyalta az építési bizottság.¹²

Rupprecht Mihály, Tiefbrunner sógora, a század második felének legismertebb soproni fényképésze. Családjának története jól példázza a feltörekvő és magyarosodó polgárság útját a magasabb társadalmi elismerés felé. A cukorgyártáson meggazdagodott ág 1838-ban nemességet nyer, majd – 1847-ben - egy ősi birtok megvásárlásával a megye földesurai közé emelkedik.

---

¹⁰ Csatkai Endre: A soproni Tiefbrunnerek elődjai. Sopronvármegye 1936. október 31. Ebben egy családi krónikáról is szó van. Még nem akadtam nyomára.

¹¹ Beszámoló az előadásról: A soproni „fényirdában” 70 évvel ezelőtt magyar ruhában fényképeztették magukat a soproniak. Soproni Hírlap 1933. december 20.; a képekről: Csatkai Endre: A műkedvelő fényképezés története Sopronban. Új Sopronvármegye 1942. július 17. Tiefbrunner lánya jóvoltából kerültek az amatőrökhöz.

¹² Sopron városi Levéltár XXIV. 5889/1864.

A szegényebbek városon maradnak hivatalnokokként. Ennek az utóbbi ágnak a leszármazottja az 1829. január 22-én született Rupprecht Mihály. Keresztszülei a „czukrot főző fábrika birtokos úr és felesége”¹³ az evangélikus gyülekezetben megszerzett tekintélyükkel bizonyára hozzájárultak ahhoz, hogy Mihály elvégezhesse a líceumot, majd 18 éves korában állami szolgálatba léphessen. Elöljárói engedelmével – mint mozgósított nemzetőr – önkéntesen beállott Ihász Rezső soproni nemzetőr kapitány csapatába. Egyhavi távollét után azonban ismét elfoglalta hivatalát, ahol most már 17 évig dolgozott egyfolytában, mígnem súlyos betegség támadta meg. Felgyógyulása után „kényszerítve volt az állami szolgálatból kilépni” – írja a Sopron c. napilap 1888. szeptember 26-án. A cikkből megtudjuk, hogy Rupprecht régóta szenvedélyesen szeretett festeni és rajzolni. Erről egyébként a század végén alakult Soproni Képzőművészeti Kör kiállításainak katalógusai is tanúskodnak.¹⁴ Nem sokkal anyja halála után, 1863. október 3-án nyitotta meg műtermét a szülői házban, Bécsi u. 2. sz. alatt.

Az anyagiakat alighanem felesége hozta a házhoz. Christian Gottlob Roth pékmester Terézia nevű lánya – aki egyes források szerint a műterem tulajdonosa – 1857. május 23-án esküdött örök hűséget Rupprechtnek.

Nos, műterme már volt, de vajon honnan tanulta meg a mesterséget? Egy újságcikkből derül ki, hogy magánszorgalomból. Bizonyára sógora segítette. Az első bécsi kiállításon, 1864. május-júniusban, még nem szerepel, de 1872-ben Londonban már elismerő oklevéllel tüntették ki. Abban az időben pedig elsősorban a technikát jutalmazták.

Az első sikerről beszámoló cikk az értesítést magában foglaló ügyirat számát is közli, ékes bizonyágául annak, hogy a mester maga sietett a hírrel a szerkesztőségbe.¹⁵

Még ebben az évben aranyérmet kap Moszkvában. Bécs, Párizs, Philadelphia és ismét Párizs után Trieszt következik (1882), ahol elnyeri a k. k. Hofphotograph, a cs. kir. udvari fényképész címet. Magyarországon előbb Szegeden 1876-ban, majd Budapesten 1885-ben jutalmazzák érdemeit, a fővárosban azzal, hogy zsűritagnak választják meg. Az egyre szaporodó érmek

---

¹³ Az anyakönyvi adatokat ld. a soproni ev. egyházkerület anyakönyveiben. A másodpéldányok 1827-től a Sopron városi Levéltárban.

¹⁴ Pl. a II. kiállításon, 1899 tavaszán, neve alatt szerepel 9 pasztell és vízfestmény és egy olaj: Soproni ácsorgó munkás arcképe. Figyelemre méltó téma, de – a kép ismerete nélkül – nem vonható le belőle semmiféle következtetés se.

¹⁵ Auszeichnungen des Photographen Michael Rupprecht. Oedenburger Nachrichten 1873. január 5.

és kitüntetésének rajzai a műtermében készült vizitkártyák hátlapján láthatók. Természetesen a helyi hírlapok is írnak róluk.¹⁶

Ernst Marbach, az olasz földön született, Párizsban nemességet vásárolt, Berlinben irodalmárkodott, s Bécsben katonatisztként nyugdíjba ment soproni újságíró hosszú cikket szentel Rupprechtnek, annak 25 éves fényképezői jubileuma alkalmából. Ebből tudjuk meg, hogy a mester 1885-ben Budapesten 50 x 60 cm-es zsánerképekből álló sorozatot mutatott be „Scenen aus dem realen Leben” (Jelenetek a való életből) címmel. A festett díszletek előtt beállított jelenetek felvételeit újdonságként taglalja a cikkíró, holott ilyeneket 1860 körül Julius Krüger (Németország) és William England is készítettek. Párizsban Munkácsy foglalkozott vele, előtanulmányként nagy festményeihez, az 1870-es években.

A custozzai csata egyik jelenetét rekonstruáló Rupprecht-képnek irodalmi elődje Ein Genrebild aus der Schlacht von Custozza című elbeszélés egy hadilapban 1866-ban. Ugyanott rajzok is láthatók csatajelenetekről.¹⁷ A duhaj legény a kocsmában címűhöz, vagy a Divatos ficsúr udvarlásá-hoz vagy a Buschenschanki (termelői bormérésbeli) életképéhez ilyen előtanulmányokra aligha volt szüksége. (Néhány zsánerképe ma is megvan a múzeumban.) Aki 1981-82-ben Budapesten járt a Tény-kép c. kiállításon, láthatta a mester két életképét (Tény-kép. A magyar fotográfia története 1840-1981. Múcsarnok, Budapest, 1981. december 19-1982. január 31. Katalógus.)

Bár az Oedenburger Nachrichten (a későbbi Oedenburger Zeitung) örömmel ad hírt arról, hogy Rupprecht pillanatfelvételeket készített az 1873. szeptember 27-i lóversenyéről, ebben semmi újdonság sincs, különösen, ha a legjobbnak kikiáltott felvételt nézzük, amelyen egy tribün látható. (A tudósítás 1873. október 15-én kelt.) Valamivel többet ér a beszámoló azokról a pillanatképekről, amelyeket 1894-ben a kőszegi hadgyakorlaton részt vevő előkelőségekről készített, színesen ecsetelt nagy nehézségek közepette. Tudjuk, hogy a felszerelés ekkoriban mázsányi súlyú volt.

Egy pillanatfelvétele – a soproni vízvezeték alapkövetétele 1891. május 20-án – megjelent a Soproni Szemlében (1959, 205. lap). A jelenet

---

¹⁶ Néhány cikk: Oedenburger Zeitung 1882. július 12., augusztus 20., szeptember 3., 1888. szeptember 30., 1891. május 22.; Elismerés az érdemnek! R. M. fényképész 25 éves iparos jubileuma. „Sopron” 1888. szeptember 26.

¹⁷ Illustrierter Kriegs-Panorama. Gedenkbatter des Krieges 1866. 10. sz. (szeptember 16.) 124. ., az elbeszélés. Rajz a königgratzi csatából a 6. sz. (augusztus 19.) 76. lapon stb.

élőképszerűen hat: az alakok mereven bámulnak a kamerába, vagy a fényképész intésére megdermedtek.

Érdekes, hogy Rupprecht az 1870-es évek végén piacot akart hódítani magának Győr városában. Nem egészen érthető, hogy miért éppen ott, ahol fölös számban küzdöttek a megélhetésért a kollégái. Ha nem is értjük, a tény azért még tény marad. Közrejátszhatott benne a GYSEV forgalmának megindulása a Sopron-Győr közötti vonalon 1876-ban.

A Győri Közlöny 1880. március 18-i számának „Nyilt tér”-rovatában (soronként 15 krajcár), Rupprecht „számos felszólítások következtében bátorodik tudtára adni a n. érdemű közönségnek, hogy Simon Pál úr Deák utca 6-ik sz. a. házában fényképészeti műtermét ismét fel fogja állítani”, április 3-tól szeptember végéig minden szombaton (a napokat dátumszerűen is felsorolja), „ezenkívül egy a Deák utca 6. sz. a. ház tetején kitűzött nemzeti lobogó fogja jelenlétemet Győrben jelenteni”. Nevét „fényképész és festész”-ként írja alá.

Második közleményében, április 15-én, ugyancsak az előbbi rovatban bátorodik jelenteni, „miszerint akár borult, akár derült az idő, mégis különös gyorsasággal és jó sikerrel lehet fényképezni egy legújabban feltalált modor szerint, a mi különösen a gyermekek felvételénél megbecsülhetetlen előny. Ezen új modort sajátommá tévén, e tekintetben is szíves kegyeibe ajánlom magamat, mint mindenkor kész szolgálja” stb.

Szeptember 30. A rovat marad. „Búcsúszó és köszönet. Mindazon tekintetes urak és igen tisztelt hölgyek, kik ez évben is a hetenként Győrben folytatott fényképészeti működéseimben szíves bizalmukkal megörvendeztetni méltóztattak, vegyék ezennel, miután ismét Győrből távozom, legszívesebb és hálás köszönetem őszinte kifejezését”. Előzménynek és folytatásnak egyelőre nincs nyoma.

Rupprecht, sógorához, Tiefbrunnerhez, hasonlóan, élete vége felé sok régi, lebontásra ítélt épületet, bástyát, városrészletet örökített meg. Különösen a régi városháza bontásáról és az új építéséről készült sorozat vált híressé.¹⁸

---

¹⁸ Ezekről és néhány riportképéről készült reprodukció megjelent Gantner Antal: A régi Sopron. A szerző kiadása, Sopron, 1936. c. füzetben. A korábban említett tribün felvétele is.

Néhány kép még megvan abból a tabló-sorból, amelyet az összes soproni diákról készített a millennium tiszteletére, s a városnak ajánlott fel. Fejlődéstani vizsgálatokra alkalmas anyag!¹⁹

Rupprecht a város társadalmában nem foglalt el különösen előkelő helyet. Annyit azonban elért, hogy a képzőművészek választmányi tagukká fogadták be. Vagyona nem volt nagy, mindössze 300 négyszögölnyi szántót vallhatott magáénak.²⁰ Az 1896. évi adófükönyv szerint alkalmazásban volt náluk egy szolga, a műteremben dolgozott egy segéd és egy fényképész is: Blichó József és Hauenstein Gyula, valamint Kindl Karolina „fényképész segédnő”.

Rupprecht 1904. augusztus 12-én halt meg. Városszerte ismert lévén, sokan állták körül a sírját. Hátramaradottainak bizonyára jólestek az újságok szépen megfogalmazott nekrológjai. A név azonban kötelez: folytatni kell tovább (nyilván gazdasági kényszerből is). Az iratokból bizonytalanság érezhető, végül az egyik fiú, Kálmán, veszi át a műtermet.²¹

Ha az utókor számára itt a Rupprecht volt a fényképezés mestere, azért voltak még mások is a múlt század végén, akik ezt a címet kiérdemelték. A soproni kereskedelmi és iparkamara 1893. évi jelentésében a sokszorosító ipar és iparos-művészet c. fejezet lapjain olvasható, hogy ezt a foglalkozást „néhány vésnök s czim és czégérfestő, valamint fényképész képviseli, utóbbiakat magas foku szakképzettség s a szakba vágó legujabb vivmányok alapos ismerete jellemzi. Valamely külön megemlítést igénylő mozzanat azonban ezen iparágak terén nem fordult elő”. Az ágazat a tizenharmadik a jelentésben, utána már csak a „Fegyencz ipar” következik.

Az 1889-es jelentés sem tartalmaz részleteket, csak annyit mond, hogy „nagyobb számu fényképész” van a kamara területén. Az erre az évre kiadott kalendáriumokban több adatot találunk. Ezeket kiegészítve a századvég útikönyveiben közölt listákkal, már pontosabb képet alkothatunk magunknak a Sopronban letelepedett fényképezőiparosokról (egyúttal nem ritkán kereskedőkről).

---

¹⁹ Sopron városi Levéltár XXV. N. 26677. 1898. január 7-i végzés.

²⁰ Sopron városi Levéltár XXIII. 841.a./1873. és XXV. 18109./1873.

²¹ Rupprecht Mihály haláláról ld. Soproni Napló 1904. augusztus 14. Egy újsághír Rupprecht Kálmán brüsszeli aranyérméről: Radikal (Sopron) 1913. február 9.

Brückner Ignác műterme a Várkerület 84. sz. alatt található 1886-ban, 1889-ben, 1891-ben vagy az 1896. évi adófőkönyvben, Donáth Jakab (Ezüst utca 12.) csak 1885-től 1889-ig szerepel.

A múlt század utolsó éveiben költözik át Klagenfurtból a Lobenwein család, s egészen 1951-ig folyamatosan gyakorolja itt a fényképészipart. Az utódok részben a Fényszöv-ben, részben a szakma más területein töltenek be fontos tisztségeket.

Egy műterem felépítése valamelyik ház udvarán, az ipar gyakorlásának megkezdése jogi szempontból, nem is volt olyan egyszerű feladat. Julius Köhler porosz állampolgár 1870-ben próbálkozott meg vele.

Neissében született 1845-ben, tartalékos katona, 1869. május 18-tól 1871. május 18-ig érvényes útlevelel jött be a monarchia területére. 1869. október 1-től Rupprecht Mihálynál segéd, majd elhatározza, hogy önállósítja magát. Széna téri albérletében fogalmazza meg kérvényét, amelyet 1870. március 28-án ad be a városhoz. A tanács április 4-i ülésén foglalkozik ügyével, s bár tulajdonképpen nincs ellenvetése, a fennálló ipartörvény idegenekre vonatkozó 10. paragrafusára alapján előbb a belügyminiszterhez terjeszti föl az aktát. Április 12-én postázzák. A belügy azonban átküldi a földművelés-, ipar- és kereskedelmi minisztériumba. Ennek beleegyező határozata április 28-án kelt és május 1-én érkezett meg Sopronba.

Közben Köhler megegyezett a Széchenyi tér 20. sz. alatti ház tulajdonosnőjével, Pötschacher asszonnyal, hogy az udvarban fényképészeti műtermet épít. Kérvényét építési engedély iránt április 23-án adta be. Május 9-én ült össze az építési bizottság Hasenauer városi mérnök elnöklete alatt, összesen 12 tag (rendőrkapitány, orvos, építész, kőfaragó stb.), s az április 2-án kelt, Schármár János építőmester által készített tervrajzot alaposan áttanulmányozva, meghozta részletes határozatát, amelyet május 21-én adtak az ifjú mester kezébe.

A határozat a favázás épületnek csak ideiglenes, legfeljebb 6 évig tartó használatát engedélyezi, összhangban az érvényes szabályrendelettel, ezt is csak úgy, ha lakás nem lesz benne, s a kéményt és a tűzteret gondosan elválasztják az éghető faszervezetektől. Így most már a tanács sem húzza tovább az engedély megadását: erre vonatkozó határozatát május 23-án kézbesítik. Hogy a műterem mikor vált használhatóvá, nem tudjuk, mert csak szóbeli bejelentést írt elő a bizottság (Sopron városi Levéltár XXV. 16110.).

Az építmény alaprajza – kétemeletes házak közé egy udvar mélyére beszorítva – két lépcsőnyi magas lábazon álló 10,70 x 4,30 m-es téglalap, kb. 10 cm-es falakkal (a terv eredeti mértékegysége a bécsi öl = 1,89 m). Egyik rövid oldalával a városfalhoz, hátával a szomszéd házhoz támaszkodott. Nagyobb részét a hosszanti oldalán, s felül, a félnyereg tetőn is üvegezett műterem (6,00 x 4,00 m) foglalja el, kisebbik részét a várószoba (4,40 x 2,30 m), a mögötte húzódó harmadik helyiséggel (4,40 x 1,70 m). Ez utóbbi lehetett a sötétkamra, retus-műhely és raktár együttléve. A kémény a válaszfalak találkozásánál, mindhárom helyiség számára használható. A várószoba bejárati ajtaját két ablak fogja közre, míg a rövid homlokzaton csak egy ablak van: ez a raktaré. A műteremnek egy-egy ajtaja van a két kisebb helyiségbe. Ennyi az, ami a tervrajzról leolvasható. Valószínű, hogy építkezés közben nem változtattak az eredeti elképzelésen, mert ilyent a határozat kifejezetten tilt. Egyelőre még nem tisztázott, hogy a sivár barakk-szerű létesítményt hány évig süthette a délutáni nap (a délelőtti elfogta előle a szomszéd). A mester – a források szerint - még ezen a helyen dolgozik 1886-ban, 1889-ben és 1890-ben is.

Érdekes a gyógyszerárak mint lehetséges fotóciikk-árusító helyek száma. A városban a Városház tér 2., az Ikvahíd 1., a Várkerület 30. és 133. sz. alatt vannak patikák. Rajtuk kívül két optikus is dolgozik Sopronban ezekben az években (Beer József és Neger Vencel).

Az üzleti forgalmat bizonyára növelték a megyeszékhelyre látogató vidékiek, arról viszont kevés az adatunk, hogy a hivatásos fényképészek elébe mentek volna ennek a közönségnek. Több mint három évtizeddel Rupprecht győri szereplése után úgy látszik, hogy a Bokor fivérek az elsők, akik a városon kívül is szerencsét próbálnak. A Várkerület 90. sz. alatt van üzletük. 1912-ben értesítik a nagyérdemű közönséget, hogy Csornán, a Fő tér 2. sz. alatt egy fiók fényképészeti műtermet nyitottak, hol felvételek minden vasárnap és ünnepnap reggel 8-tól este 7-ig eszközöltnak. A kidolgozás a főüzletre hárul. Ez a Csornán megjelenő Rábaközi Közlönyben olvasható 1912. május 19-én.²²

Külön kell szólnunk még egy fényképészről, a bécsi származású Franz Staglról, aki a Várkerület 93. sz. alatt tartott fenn műtermet. Ez a jókedélyű, kiterjedt vevőkörrel rendelkező ember 1872 óta lakott Sopronban. Nagyon szívébe zárta őt, éppen bécsi volta miatt, a már említett Marbach. Ez a

---

²² Más fényképészekről ld. Adattár I. Vö. Szakács Margit: A fénykép meghatározásának néhány módszertani problémája. Függelékében a vidéki fényképészek listája 1850-1900. (In: A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum közleményei 1974. 2.) Az újságokra vonatkozó adatokat ld. Varga Imréné: Adalékok a Sopronban és Sopron megyében megjelent magyar nyelvű újságok történetéhez. Soproni Szemle 1968, 155-160.

rokonszenv csendül ki abból az értékelésből, amelyet 1894-ben írt róla. Az alkalom: Stagl akkor kapta meg a főhercegi udvari fotográfus címet Ferenc Ferdinándtól. A cikk szerint több rangos bécsi újság is méltatja a mester szabadalmát. Ez a műfény-féle senkit sem zavar használata közben, s a keletkező füstöt kivezetik a szabadba. A másodperc tört része alatt világítja meg a termet. Legutóbb egy színházi előadás befejező jelenetét fényképezte le Stagl Bécsben. A „gyönyörűen sikerült” kép a bécsi műkereskedésekben van kiállítva. A már létező amatőröknek szól az újságíró ama megjegyzése, hogy a Stagl-féle módszer privát szalonokban (vendégszobákban) is alkalmazható.

Nem ez volt az Oedenburger Zeitung szerkesztőjének első méltatása a mesterről: már 1874-ben hosszú cikkben elemzi művészetét egy kirakatszekrényben kiállított színészportréi kapcsán.²³

Stagl fia, ugyancsak Franz (de már Ferencként is), 1901 óta vezeti a műtermet, beosztottja 1896 óta egy Dantz Viktor nevű fényképész segéd. Másik fia, József és lánya, Dária Anna, a harmincas évekig folytatják az ipart, ugyanazon a helyen.

Fényképezők a Képzőművészeti Körben

Az Oedenburger Zeitung 1880. október 10-i számában Thirring Lajos műterméről írnak Chromophotographie címen. A Várkerület 66. sz. alatt működő könyomda (később Romwalteré lett) ezen a kissé megtévesztő módon hirdet egy színező eljárást, Werner szabadalmát, amellyel két nap alatt bárki megtanulhat „festeni”. Közönséges vizitkártyákat és „Photogramokat” is átvesznek színezésre.

Azok a dilettánsok, akik ezt elhitték, s a hivatásosak, akik erre bizonyára haragudtak, a Soproni Képzőművészeti Körben találkozhattak. Ahogy az 1897-ben jóváhagyott alapszabály kimondja: „működő tagok [azok], kik a képzőművészet[et] és az iparművészettel hivatásszerűleg, nemkülönben azok,

---

²³ Stagl két felvételét közli Gantner Antal i. m. Ugyanaz a képe a régi városházáról – név nélkül – Csatkai-Dercsényi i. m. 197. l. és Soproni Szemle 1977, 215. l. Marbach cikkei: Oedenburger Zeitung 1874. november 20. és 1894. szeptember 16. Stagl haláláról: Oedenburger Zeitung 1903. október 2. Bécsi éveiről adat: Lehmann's Allgemeiner Handels- und Gewerbe-Adressbuch für die k. k. Reichshaupt- und Residenzstadt Wien und Umgebung 1863 óta megjelenő kötetei közül az 1872. évi 721. lapján szerepel mint fotográfus a VI. ker. Barnabitengasse 7-ben. Ezekben a kötetekben a „Gewerbe-Gehilfen, Tagelöhner, Dienstboten” és a „Nicht-Selbstständigen” nincsenek benne.

kik a képzőművészeti és iparművészeti alkotások sokszorosításával és terjesztésével, valamint azok, kik a képzőművészettel mint műkedvelők foglalkoznak”. Ez a tarkaság megmutatkozott az első bemutatkozásokon is, ahol a Romwalter-nyomda színes nyomtatványaitól a gyertyatartóig, festményektől a fotókig mindenféle látható volt. Az 1897. évi kiállításon, a 176. sorszám alá Paukovits János tisztviselő üvegre és porcelánra másolt fényképeit sorolták. Áruk 30 frt. 1899 tavaszán Bronts Lajos fényképei kerültek az első kilenc helyre (Fasor nyáron, télen; Eső után; Téli köd; Nyári tájkép; Téli tájkép; Nyári est; A Neckar partján; Mise után).

Egy másik amatőr, Petrik Albert brennbergi bányapénztáros, felvételeit általában 7 frt-ra értékelte, kivétel a Holdvilágos éj (30 frt) és A holt asszony (50 frt) nem sok jóval kecsgetető festett fényképe.

Negyedik alkalommal (1905) Röttig Gusztáv nyomdatulajdonos fia, a grafikus végzettségű Odo, 2 brómezüstnyomattal és két guminyomattal szerepel. A fényképészetet, rajta kívül, még Rupprecht Kálmán 3 pigmentnyomata és egy guminyomata képviseli, később viszont hírmondó sem marad a fotósokból. Igaz, közben történt egy és más a műkedvelők körében.

A Lechner's Mittheilungen 1898. évfolyamában valaki panaszkodik, hogy új állomáshelyén, egy kisvárosban, ahol az amatőrök száma alig húsz, a kereskedő régi lemezeket adott el neki. Ez a kisváros nem Sopron. Már Petrik Albert előadását a tájképfotózásról 1900-ban húsznál bizonyára több aktív érdeklődő hallgatta végig. Az újság külön kiemeli a vetítőgép rendkívüli méreteit, amelyek nyilván a terem nagyságával is arányban állottak. Nagyszámú közönség (tagok és vendégek) élvezte a felvételek sorát. A cikkíró a hajnal titokzatos fátyláról és az alkonyi derengésről beszél. A reprodukcióban fennmaradt néhány felvétel valóban magas színvonalat képvisel.²⁴

A Rókalyuk vendéglőben (a mai Hátsókapu utcában) 1902 őszén összeverődött asztaltársaság lelke Heinrich Román városi útmester volt. Az ő érdeme és Bünker tanítóé, hogy ez a kis közösség rövidesen – a Képzőművészeti Kör alcsoportjaként – egyesületté szerveződött. Az alakuló közgyűlést 1903. február 28-án tartották.

Ez az alapítás,²⁵ valamint a Photo-Club 1906. évi országos kiállítása Sopronban az idők folyamán egybemosódott az utókor emlékezetében, holott

---

²⁴ Az előadásról: Oedenburger Zeitung 1900. február 15. A Petrik családról ld. még Soproni Szemle 1966. 344. l. és 1974, 352. l.

²⁵ A jegyzetanyagot lásd Hárs József: Soproni Fotóklub (1902) Soproni Szemle 1980, 246-255. l.

itt nemcsak két egymástól független dolgról, hanem két egymással szemben álló irányzatról van szó. A bécsi kapcsolatokkal rendelkező, s egyidőben hazafiatlannak kikiáltott egyesületből kiszakadtak a Budapest szavára figyelő fotósok. Ezzel a robbantással – egy országos kiállítás erejéig – hullócsillagként felvillanva, az új alakzat atomjaira bomlott szét, magával rántva a semmibe a régit is.

Pedig ez a régi addigra már szép eredményeket ért el. A kezdeti 35 tagból, az 1905. évi névsor szerint ugyan csak 32-en maradtak, ám közöttük volt Erreth János droguista és Jénh Vilmos gyógyszerész is (mindketten foglalkoztak fotócikkárusítással). További nevek: Faragó Géza rajztanár a m. kir. honvéd főreáliskolában, Kugler Alajos városi levéltáros, akinek igen jó kapcsolatai voltak a városháza melletti Gambrinus-vendéglővel, lévén az a törzshelye, aztán Petrik Albert, Paukovits János, Roth Gusztáv, Röttig Odo, más tisztviselők, tanárok és kereskedők, de nincs közöttük sem pap, sem arisztokrata. Ez az összetétel a korabeli bécsi egyesületek tagságának rétegződéséhez hasonlít, nem pedig a magyar vidéki társulásokhoz.

A soproni Röttig-nyomdában készülő bécsi fotóújság, a Gut Licht!, a Lechner's Mittheilungen (később elmarad a „h” a nevéből) és a Budapestben megjelentetett A művészi fényképezés évkönyve közleményeiből megállapítható, hogy a soproni amatőrök a Gambrinusban rendezkedtek be, itt „teljesen felszerelt sötétkamra, nagyítógép és könyvtár” áll a tagok rendelkezésére; Erreth János drogériájában pedig – igazolás ellenében – kedvezményes áron minden szükséges vegyszer és egyéb felszerelés beszerezhető. Már az első évben több előadást és fotókirándulást rendeztek. Egyik figyelemreméltó kezdeményezésük volt az ezeréves hazáról szóló szöveges vetítés az iskolák részére, amely bizonyos bevételt is jelentett számukra. A szövegíró Paukovits volt, a vetítő az egyesület ezermester gondnoka: Heinrich Román. Beszámolójuk 1905-ben kelt. Ugyanekkor a hasonló budapesti kezdeményezések zátonyra futottak.

Nagy tervük, a városban és környékén található történelmi emlékek lefényképezése, 1904 elejétől napirenden van, de a tervezett 200 felvételtől – egyelőre legalábbis – nem lesz semmi. Részt vesznek viszont az 1904 augusztusában és szeptemberében az Erzsébet-kertben rendezett nagy iparkiállításon.

Ezen a „sokszorosító és műipar” képviselői közül aranyérem használatára jogosító díszoklevelet kapott Rupprecht Mihály, kiállítási aranyéremmel

tüntették ki Franz Staglt, ezüstérmesek lettek Lobenwein Harald (Antal) és Pfeifer Margit fényképészek. Mellettük nagy sikert arattak az amatőrök. Ezüstérmet kapott Erreth János, Heinrich Román, Roth Gusztáv, Röttig Odo és Weisz Ernő, bronzérmet pedig Weisz Tóbiás, Károlyi Lajos, Rácz János és Paukovits János. Szép eredmény, még akkor is, ha tudjuk, hogy az egyik díjazott, Roth Gusztáv, a rendező bizottság tagja volt. A Fotografia, a Kiss Zoltán takarékpénztári tisztviselő által szerkesztett szombathelyi folyóirat is elismeri teljesítményüket.

Helybeli szakfolyóiratunk ugyanis nincs. Az előbb említett Gut Licht! (1902-1913) képanyaga, 1905-től a nyomdai kivitele is említést érdemel. Petrik és Röttig Odo számos felvételét közli. A Gut Licht!-hez hasonlóan a Röttig-nyomdában készült 1913-14-ben a Der Photo-Händler Wien c. sajtótermék is.²⁶ Fényképekről előállított kliséket alkalmaztak már 1891-ben a Romwalter-nyomdában, egy soproni útikalauz képanyagához.

Külön említendő Faragó Géának, a már említett rajztanárnak a könyve, amely a benne lévő hirdetések dátumaiból és a róla szóló újságközleményekből következően 1908-ban készült el a Röttig-nyomdában.²⁷ Ez a fényképészeti zsebkönyv valóban gyakorlati útmutatás és vénygyűjtemény a kezdő és előrehaladottabb fényképezők számára, ahogy azt alcímében ígéri. A megbízható tájékoztatás érdekében ugyanis felkérte az egyes jobb nevű gyárosokat, hogy gyártmányaikat megtekintésre, illetve kipróbálásra bocsássák rendelkezésére. Aki megtette, azét ismerteti 274 oldalon keresztül. A szövegben megpróbálkozik néhány szakkifejezés megreformálásával, mégpedig sikerrel. Előidéző helyett előhívót ír, recept helyett vényt, a kinntartás és megvilágítás nála inkább „exposicio”, az orthochromantikus színérzékeny, a copia vagy levonat helyébe pedig másolatot javasol. A fényképészeti lencsét objektívnek mondja, a mattot fénytelennek nevezi el.

Szakképzett fotográfus volt Röttig Odo is. Ezt látszik bizonyítani az a három előadásból álló sorozata, amelynek témája a „Photographie in natürlichen Farben, resp. Dreifarbenphotographie” (Fényképezés természetes színekkel, azaz a háromszínfotográfia). Az 1904. április 11-én megtartott első

---

²⁶ Petrik egyik képének reprodukciója a Soproni Szemle 1980, 250. lapon.

²⁷ Faragó Géza valószínűleg azonos azzal a Faragó Gézával, aki mint alezredes tagja volt 1919-ben az első soproni direktóriumnak, a katonatanácsnak, később pedig komáromi állomásparancsnokként szolgálta a Tanácsköztársaságot. A fehérterror idején Stromfelddel együtt internálták, majd Ausztriába menekült. Vö. Fogarassy László: A nyugatmagyarországi kérdés katonai története I. Soproni Szemle 1971, 295. I. Jól megkülönböztethető tőle az a bp-i F. G., aki vele egy időben szerepel az ország fotókiállításain. A soproni Faragó könyvének 2. kiadása 1911-ben jelent meg.

előadáson a „Young-Helmholz’sche Farbenhypothese und das Hering’sche Grundfarbengesetz” szerepelt, április 25-én pedig „Die orthochromatische das heisst farbenrichtige Aufnahme” (Az ortokromatikus vagyis színhelyen felvétel). Megmaradt a múzeum kéziratárában annak a levélnek a piszkozata, amelyben Röttig Odo kéri az Oedenburger Zeitung szerkesztőségét, hogy közöljék a tájékoztatót. A harmadik előadásról egyelőre nincs hír. Lehet, hogy a színes fényképezés kérdése még nem érdekelte annyira az embereket. Ezt valószínűsíti a második közleménynek az a mondata, hogy a tagok vendégeket is hozhatnak magukkal (hátha így többen lesznek).²⁸

Röttig – a későbbi nagy versenyzők előfutáraként – benevez az 1907. évi torinói művészeti és képzőművészeti kiállítás amatőr fényképész csoportjába, és saját módosításaival készített guminyomatú önarcképével az első állami aranyérmes és a torinói hölgybizottság tiszteletdíját, egy „remek kivitelű” ezüst állóórát, nyeri el. „A díjat a minap küldte el neki a kiállítás versenybírósa” – olvashatjuk a Soproni Napló 1908. május 15-i számában. A lap egyébként Röttigék tulajdona.

Ez a furcsa nevű amatőr mint újságíró kevésbé volt sikeres, már ami nyomdájának magyar nyelvű lapját illeti. Több cikket kiollózott a Rábaközi Közlönyből, s még azzal is megvádolták, hogy nem ismeri a magyar helyesírást. Ha viszont anyanyelvén fogalmaz, élvezetes a stílusa. A havonta kétszer megjelenő, rövid életű satirikus lapjában, a Die Lupe-ban „Aus meinem Tagebuche” címen számol be arról, hogy miként szerette volna elérni, hogy útdója ellenében a város csinálja meg az utat Deák téri új nyomdája előtt. A küzdelmet 1914 elején kezdi, ám még 1919-ben is csak addig jut el, hogy van már reménye: a városi mérnöki hivatal egyik tisztviselőjének rokona vásárolt telket a szomszédságában. Ami ebből minket közelebből érdekel, az a napló 1914. szeptember 17-i bejegyzése: „Ich habe die Idylle [mármint a háza előtti sártengert] photographiert und dem Bürgermeister ein Bild geschickt. In der Kunstausstellung hang auch ein Abzug und die Leute sind ganz entzückt über die stimmungsvolle Aufnahme des Neusiedlersees.” El lehet hinni neki.²⁹

---

²⁸ Oedenburger Zeitung 1904. április 8., április 24.

²⁹ „Die Lupe”. Halbmonatschrift für Deutsch-Westungarn. Felelős szerkesztő és kiadó: Röttig Odo Sopron, Deák tér 56. Az idézet fordítása: „Lefotóztam az idillt és küldtem egy képet a polgármesternek. A Képzőművészeti Kör kiállításán is függ egy másolat, s az emberek el vannak ragadtatva a Fertő hangulatos felvételétől.”

A „Photoclub”

Már 1904-ben javasolták „a soproni műkedvelők egyesületének, hogy foglalkozzék egy önálló műkedvelő fényképészeti kiállítás létrehozásával, mely bizonyára erkölcsi és anyagi sikert biztosítana számára.” (Sopron c. lap 1904. szeptember 16.) Az ötlet két év múlva megvalósult, de milyen áron!

Egyesületen belüli ellentétekről első ízben akkor értesülünk, amikor Králik Gusztáv líceumi tanár írásban tiltakozik a vezetőségénél az ellen, hogy német nyelvű igazolással kénytelen vásárolni a drogériában. A következő hír a magyar amatőrök szervezkedésével függ össze.

Az obstrukciós politika, a század első éveinek sovinizmusba hajló nemzeti fellángolása, osztrákgyűlölete, a különféle egyesületekben is éreztette hatását. Budapesten kívül ekkor már Székesfehérvárott (1901 óta), Szombathelyen és Nagyváradon (1903), valamint még néhány kisebb városban működött fotós egyesület. Az ország első fényképkiallítása Budapesten volt 1890-ben,³⁰ majd ugyanott a „Photo-club, magyar amateur-fényképezők országos egyesülete” (1899) rendezett többet is. Második nemzetközi kiállításukon a soproniak öttagú csoportja is részt vett. A budapesti kritikus véleménye: „Oly sok szép dolgot produkáltak a kis gyűjteménnyel, hogy méltán sorolhatjuk egyesületüket az ország legelső amatőr egyesületei közé.”³¹ Vidéken az első kiállítást mégsem nálunk, hanem Nagyváradon rendezték, ha nem számítjuk a festményeket és rajzokat is felvonultató székesfehérvárit (1902.).

Szeghalmi Gyula gyomai gyógyszerész és szakkönyvíró elérkezettnek látta az időt arra, hogy teljes erővel agitáljon egy országos szövetség létrehozása mellett. Amatőr fényképezés könyve című munkájában közli, hogy Dr. Kohlman Artur, az egyetlen hazai szaklap szerkesztője, kiadta a jelszót: „Egyesüljünk!” S már dolgozik a szervező bizottság a Magyar Amatőrök Országos Szövetségének létrehozásán. A Szövetség 1905. december 31-én tartotta alakuló közgyűlését (s nem 1906-ban, ahogy az a MAOSZ jelvénnyére tévesen került).³²

---

³⁰ Egyik rendezője a soproni Thirring Gusztáv, ld. a Műkedvelő fotografiai kiállítás tárgymutatója. Bp., 1890.; vö. Soproni Hírlap 1936. június 14.

³¹ Idézi a Soproni Napló 1905. december 10-i száma. A rendeletekről tájékoztat A magyar ipar almanachja (szerk. Ladányi Miksa). Bp., 1929.

³² Kohlmann Artur lapja Az Amatőr, 1905. december 24-i számában, a 401. lapon közli a december 31-re a Terézvárosi Kaszinóba szóló meghívót. Erre a dátumra emlékezik vissza Dózsa Dezső is Emlékezés a régi időről c. a Fotóművészeti Hírek 1930, 130. lapon.

Az új iránti lelkesedéssel párhuzamosan egyre nagyobb az elégedetlenség a budapesti Photo-Club-bal és annak – többek szerint részrehajló – zsürizésével szemben. A csak címében országos jellegű budapesti Photo-Club és a soproni képzőművészeti körülcsoport közötti lelki rokonságot Kohlman fedezi föl. Az ország 90000 műkedvelője nevében háborodik fel azon, hogy a „germanizáló Photo-Club” tagjainak német szaklapokat ajánl és megszakítja kapcsolatait Az Amatőrrel (1905. augusztus 15.). Sopronra – még 1904. november 15-én – a következőket mennydörgi az agilis szerkesztő: „Vajon nem arculcsapása-e a hazafiasságnak az, hogy egy magyar egyesület külföldi lapban közli hivatalos ügyeit tagjaival és hazai laptól ugyanezen morális támogatást megvonja?” A kifakadás előzménye az, hogy Az Amatőr megindításakor az ország összes egyesülete kérte, hogy hivatalos lapjának választhassa, csak a soproniak maradtak meg a Lechner’s Mittheilungen mellett.

Ez ugyanis reklámlap lévén, csak évi 1 koronába került nekik. A szombathelyi szaklapot pedig, Faragó Géza révén, aki annak társszerkesztője volt, ingyen kapták.

Az országos szövetség eszméjét a fővárosi lap 1905. október 15-i száma szerint alig két hete vetették föl. Ebben a számban jelent meg (338. lap) Csitáry Kálmán, Sopron: Erdei út c. képe. A november 15-i szám szerkesztői üzeneteiben (383. lap) Csitáry K. gyógyszerésznek üzennek Sopronba. Megkapták lelkes levelét, amelyet a szervező bizottságnak küldött. „A soproni amatőröknek tömörítésére és a szövetségbe való bevonására tett ajánlatát örömmel, köszönettel fogadják a budapesti szövetségbeli bajtársak és azon leszünk mi is, hogy mindenben segítségére legyünk ...” – írják. A felhívást, az alapszabály tervezetével együtt, a napokban megküldik. Várják tudósításait. Egyúttal kritikát is írnak a képéről. A szeptember 8-i szerkesztői üzenetekben még nem találják közölhetőknak a felvételeit, ez a mostani sem hibátlan. Lerontja egy oda nem illő városi ruhájú elegáns férfiú alakja.

Nos ez az oda nem illő városi ruhájú, elegáns férfi csak rövid ideig sétált a soproni erdőben. Az Amatőr 1906. január 10-én megjelent III. évf. 1. számában, a MAOSZ vezetőségének névsorában, a vidéki választmányi tagok között van ugyan az ő neve is, de zárójelben nem Sopron, hanem már Kolozsvár olvasható. A magot azonban elvetette.

A soproniak új egyesületéről többek között a Soproni Napló július 8-i számában olvashatunk: „A helybeli új Photo-Club vetítő estélye e hó 5-én a sajnos nem nagyszámú vendégek teljes meglegedésére folyt le ... Kár, hogy

közönségünk, melynek pedig művészi dolgok iránt különben határozott érzéke van, az új klub törekvéseit még a szabad belépés dacára sem méltányolja.” Az eddigiek ismeretében ezen nem is csodálkozhatunk.

A vetítőestét a klub alakuló közgyűlése követte. Az eseményről alig négy nappal később (július 12-én) újabb közlemény látott napvilágot. Míg az előző magánvélemény lehetett, ez utóbbi az egyesület hivatalos fogalmazásának látszik.

„Több amatőr fényképező kezdeményezésére f. hó 5-én tartotta meg a »Photoclub, sopronmegyei műkedvelő fényképezők egyesülete Sopronban« alakuló közgyűlését, melyen szép számmal jelentek meg a város és megye amateur fényképezői.”

A két cikk közötti ellentmondás nyilvánvaló, ám érthető: minden újnak szüksége van a kincstári optimizmusra.

A továbbiakban ismerteti a hivatalos beszámoló a vezetőségválasztás eredményét. Eszerint az elnök: Faragó Géza. Ugyanez az újság augusztus 9-én ismét helyesbítésre kényszerül: Faragó nem fogadta el a tisztséget (tehát nem is volt jelen!). „A Photo-Club tagjaiban ezen körülmény őszinte sajnálkozást keltett ...”

Ha ez így igaz, akkor mit kezdünk a július 12-i cikk következő részével: „A megválasztott elnök buzgóságának és hathatós közbenjárásának a Budapesti Photoklub [!] támogatását is sikerült az egyesület részére megnyerni úgy, hogy több fővárosi amateur az együletbe való belépést már be is jelentette ...”

Talán az alelnökre, Röttig Odóra gondoltak? Mert akkor érthető a sokat szidott Budapesti Photo-Clubbal való kapcsolat, viszont nem érthető magának Röttig Odónak az új együletbeli szerepe. Az kétségtelen, hogy igen lelkesen vetette bele magát az őszre tervezett országos kiállítás előkészületeibe, Hoffmann Frigyessel, az első titkárral egyetemben. Sőt a Soproni Naplóban 1906. szeptember 16-án és 23-án méltatást közöl róla. A cikk címe: „A Photo-klub kiállítása és a fényképező művészet.” Befejező mondatai: „Egészben véve a Photo-Klub tagjai büszkék lehetnek kiállításukra, mert a helybeli amatőr-fényképezők sajnálatos széthúzása dacára is elérték azt a céljukat, hogy a fényképezés népszerűségét Sopronban fokozták. Az a tudat, hogy legjobb tudásuk szerint oldották meg a maguk elé tűzött feladatot, ellensúlyoz minden épés nyilatkozatot.” A nyilatkozatok egyelőre még nem kerültek elő.

A fotósok eltűntek a Képzőművészeti Körből, de eltűnt új egyesületük is. Csatkai szerint 1907. január 27-én feloszlott, és vagyont átadta a korábbi anyaegyesületnek (Csatkai: A műkedvelő fényképezés története Sopronban. Új Sopronvármegye 1942. július 17.). Ez az anyaegyesület a Képzőművészeti Kör lehetett csak, ám az nem volt anyaegyesülete a Photo-Clubnak. A zűrzavar teljes. Nem csoda, hogy az utókor tudatában minden egybemosódott, ami ezekben az években történt a soproni fényképezés terén.

Az első önálló kiállítás

A kiállítás előkészítése nem mentes a gyakorlatlanság hibáitól. Röttig lapja, a Soproni Napló, 1906. augusztus 26-án örömmel nyugtázza, hogy az előmunkálatok befejeződtek, mintegy 100 képet küldtek be, 150-et bejelentettek. „úgy hogy a rendezőség a hónap végéig 300-nál jóval több kép érkezésére számíthat”. Vajon mire alapozza ezt a vágyálmot? Végül 222 képet sikerült a falakra akasztani.

Az előkészítés ideje nagyon rövidre sikeredett. Július 5-én alakulnak meg, s ekkor jelentik ki magabiztosan, hogy augusztus vége felé fényképkiállítást rendeznek majd.” ... melyen nemcsak a helybeli, de az ország ismert legjelesebb műkedvelői is részt fognak venni”. Ez szerencsére részben bevált.

A Fotográfiában megjelent (1906. 117. lap) felhívás szerint diaképek a tárlatról ki vannak zárva, egyes és sztereoképeket lehet beküldeni, az egyes képeket keretben, üveg alatt. Hátukra a szerző neve és címe, valamint a kép címe kerül. Augusztus 20. a határidő. Hoffmann Frigyes titkár lakásán gyűlnek össze a postai küldemények.

Abból, hogy nem kötötték meg a képméreteket – ez akkor általános gyakorlat volt -, következett az a zsúfolt tarkabarkaság, amely a tárlat soproni részlegéről készült két felvételen jól látható. Majd csak a harmincas években alakul ki az az egyöntetűség, amely külsőleg is széppé teszi a művészek felvonultatását.

A zsüri elnöke Sternád Béla, neves budapesti amatőr, tagjai: báró Purcell Béla (Budapest), Kiss Zoltán (Szombathely), Petrik Brennbérgből, Faragó Géza és Röttig Odo.

Az újságíró felfigyel Feledi Dezsőnek (Budapest) Popper tanárról készített, s már Párizsban, nemzetközi kiállításon kitüntetett guminyomatú felvételére.

Ma már furcsának hat, hogy annakidején mivel lehetett egy ilyen alkalommal szerepelni. Erreth János, A fekete kutyához címzett drogéria tulajdonosa, pl. röntgenfelvételekkel jelentkezett. (Korábbi – 1904. évi – bemutatkozásakor szintén.) A Sopron 1904. szeptember 16-i számának kritikája szerint ezek „... tökéletes alkotások. Nemcsak a száraz csontváz látszik a képeken, hanem az izmok és idomok is szépen érvényesülnek, minélfogva orvosi szempontból is hasznos alkotások”. Az 1906-ban bemutatottakat (nincs kizárva, hogy az idő rövidege miatt ezek azonosak a korábbiakkal) jól kivehetjük a kiállításról készült felvételeken. A kisebb-nagyobb képekkel sűrűn teleaggatott falon két kézfej és egy átvilágított felsőtest látható. Ezzel megdől a pécsiek nemrég közölt vélekedése arról, hogy náluk jelent meg először röntgenkép fotókiállításon.

A szeptember 9-én, vasárnap délelőtt 11-kor a festőteremben megnyílt és szeptember 30-ig nyitva tartott tárlat 49 résztvevője közül 9 soproni: Weisz Ernő, Faragó Géza, Röttig Odo, Hoffmann Frigyes, Hanák Béla, Roth Gusztáv, Jehn Vilmos, Lóvy L., Heinrich Román. Az aranyérmes természetesen a nagy tapasztalattal rendelkező Feledi Dezső kapja, s csak két bronz jut soproninak (Hoffmann: Aratók és Heinrich: Téli hangulat c. felvételének).

A Szombathelyen megjelenő Fotografia c. szaklap bírálata szerint Hoffmann és Röttig is erős egyéniség. Röttig igen jó tájképfotós. A színes gumírozás azonban már nem egészen fényképezés. Ne akarjuk imitálni a festészetet.

„Magam részéről helyesebbnek tartom – állapítja meg a kritikus [valószínűleg Kiss Zoltán]-, ha mi, amatőrfényképezők tisztán fotografiai úton iparkodunk képeinket elkészíteni, melyek azonban olyanok legyenek, hogy más eljárással ne lehessen azokat tökéletesebben megalkotni.”

„Ugyanezen szerzőnek [mármint Röttig Odónak] másik képe igen szép megoldása egy nehéz világítási problémának. Sötétben tartott háttér előtt foglalatoskodó gyermek-csoport, hátulról rézsutosan jövő, csaknem szembe eső világítással Leonard Misonne, belga amatőr képeire emlékeztet nagyon.” Misonne neve később, amint azt látni fogjuk, fogalommal vált Sopronban is.

Még hozzá éppen nem a fotószerű fotó, hanem a festményszerű felvételtechnika fogalmává.

Kiss Zoltán lapja a guminyomatot csak akkor kárhoztatja, ha – mint azt a soproni kiállításon is többen megtették -, egy közismert bécsi műintézettel készíttetik el (1906. 145. lap).

A soproni felvételek egy része sokáig megmaradt (talán a Képzőművészeti Körben), s azokat – közel 100 negatívot és 20 nagyítást – az 1936. évi jubileumi kiállításkor a város megvásárolta a múzeum számára (a Sopronvármegye tudósítása 1936. szeptember 10.).

Ha a kiállításról egyelőre ki is szorultak, a diaképeknek megvolt a maguk jelentősége. Van úgy, hogy csak alárendelt szerepet játszanak egy előadás végén, ennek az ellenkezőjére adnak példát a Dunántúli Turista Egyesület soproni vetítőestélyei (Projektionsabende). A téma rendszerint az osztrák Alpok valamelyik része, a felvételek készítője, egyben humorral teli magyarázója pedig az osztrák testvéregyesületek valamelyikéből kerül ki. Sopronban a német nyelv akkor még nem volt akadálya a sikernek. A Soproni Napló 1908. augusztus 8-án közli, hogy az egyesület a napokban felvételeket készített a Fertőről és az ott épült fürdőjéről, hogy majd vetített képekben mutathassa be az idegeneknek a tó szépségeit.³³

A műemlékek lefényképezése, majd vetítéssel való népszerűsítése – telt ház előtt a 846 férőhelyes színházban – Sopronban 1917. október 6-án valósult meg. Mihályi Ernő tanár, művészettörténész bevezetője után Eduard Stepan, a Deutsches Vaterland c. folyóirat szerkesztője, jogi doktor és a császárváros egyik minisztériumának tisztviselője, a tavasszal a bécsi Urániában tartott előadását ismételte meg nálunk. A képanyag a jelek szerint főként soproni amatőröktől származott.³⁴ Bizonyosság arra, hogy a háború, a szervezetlenség ellenére, képesek valamiféle közös akcióra.

---

³³ A soproni alapítású (1903) és központú Dunántúli Turista Egyesület kezdettől fogva külön foglalkozott az idegenforgalommal elméletben (útikönyvek kiadása) és gyakorlatban (erdei létesítmények és útjelzések, baráti kapcsolatok más egyesületekkel) egyaránt.

³⁴ A Soproni Napló 1917. október 9-én, a sok dicséret között megrovásban is részesíti az előadót azért, mert – a város környékét ismertetve – csak a német falvokról mutatott be képeket, s nem mondta azok magyar nevét. A diaképekről: a Soproni Napló 1917. április 19-én közöl felhívást a bécsi előadáshoz szánt képek eljuttatásáról a bécsi Uránia-társaság részére. „Mi is kérjük a soproni amatőröket, hogy minél többen jelentkezzenek Heimler dr. főkapitánynál érdekes felvételeikkel ...” Sőt: Heimler javaslatára a város közgyűlése 400 K segélyt szavaz meg a Bécsben tartandó első előadásra (Soproni Napló 1917. május 5.)

Amatőrök az első világháború után

A felületes szemlélő számára olyan a soproni fotóművészek további története, mintha annak a tételnek az igazolása lenne, hogy a történelem megismétli önmagát. Megint a Képzőművészeti Körben kezdik, majd az országos szövetség védelmében elszakadnak tőle, s végül újjászervezik azt a Soproni Fotóklubot, amelyet 1907-ben elfelejtették felosztatni. Mire eljutnak idáig, kitör a második világháború.

A dilettánsok csak azért kattintgatják el gépüket, hogy iparossal előhivatott képeiket a családi albumba ragaszthassák. Knipszelőknek nevezték őket a művészek, és természetesen nagyon lenézték valamennyit. Pedig nélkülük egy fotós sem létezhetett volna. A Kodak vagy a Zeiss gyár a tömegek számára dolgozott, a tömegektől kapta a profitját. Kiállítások, versenyek, szaklapok mind ezt a célt szolgálták, egyre nagyobb méretekben.

A magyarországi fotócikket gyártók, gyári képviselők és kereskedők 1931-re szóló hivatalos névjegyzéke szerint Budapesten képvisellete van az Agfának, a Certónak és a Gevaert-Werkenek, valamint az Ilford Ltd. Londonnak, a Kodaknak és – megint egy német – a Leitz Wetzlari cégnek. Szerepel még a listán a Perutz, a Zeiss és a Voigtländer is. Az ötvennégyből mindössze hét nem osztrák vagy német. Az áruellátás szakemberei, a kereskedők, Budapesten 95-en vannak, vidéken 244-en. Nem mind foglalkozik kizárólag fotócikkekkel, van közöttük látszerész, droguista, még mindig gyógyszerész, sőt fűszerkereskedő is. Debrecenben hárman árusítanak a fényképezéshez szükséges árukat, Békéscsabán öt különféle helyen kaphatnak filmet és gépet az amatőrök, Miskolcon 3, Pécsen 6, Szegeden 5, Szombathelyen is 5, Székesfehérvárt ugyancsak (igaz, ebből mindössze egy szaküzlet), Magyaróvár 3, Győr pedig négy droguistával és egy olyan illatszerésszel rendelkezik, aki fotócikket is árusít.

Fotószaküzlet vidéken mindössze 14 van, gyógyszerész, ahol ilyen árukat is tartanak: 17, drogéria 111, optikus 16, filmek kaphatók egy csomó papír-, könyv- és díszműboltban, s néhány olyan üzletben, mely a listában nincs közelebbről meghatározva.

Ezzel szemben Sopronban minden más vidéki várost megelőzve hatan foglalkoznak fotóciikk árusítással, közülük Dieboldnak és Molnár Zoltánnak van szaküzlete, Barna Andor optikus és fotós egyszemélyben, Müller Ferenc és

Winkler Dénes droguisták. Ide tartozik a Jéhn-gyógyszertár és egy fűszerkereskedés, dr. Varga Ferencé, aki egy időben a fotósok egyesületének sajtófelelőse volt.³⁵

Ez a szélesnek mondható gazdasági háttér látta el friss anyaggal, felszereléssel és bizonyos szolgáltatásokkal azt a gárdát, amely a knipszelők köréből kiemelkedve, Sopron fényképező művészetének meghatározója lett.

A Sopronvármegye 1928. január 28-i számában bejelentik, hogy a Soproni Képzőművészeti Kör fotócsoportja megkezdte működését. A régiek közül csupán egy maradt: Heinrich Román, ekkor már a Városi Mozi igazgatója. Az egybegyűlteket közfelkiáltással vezetőjüké választják. A naplót a csoport szervezőjének mondott Csatkai Endrére bízják. Intéző bizottsági tagok: Varga Ferenc és Diebold Károly. Az alakuló gyűlés vezérszónoka a Képzőművészeti Kör akkori elnöke: Weinberger G. Adolf, maga is amatőr fényképező. A későbbiekre nézve nem közömbös, hogy foglalkozása postatanácsos.

Az ülés mindjárt fényképbírálattá alakul át. Főiskolásokon és Csatkain kívül Angyalfi Andor is szerepel képeivel. „Vajha Sopron összes amatőrjeit magába olvaszthatná a csoport...” – sóhajt föl a cikk írója. A stílusból következtethetően maga Csatkai Endre.

Megkezdődik az az egyesületi élet, amelynek kiteljesedését majd a harmincas évek közepén tapasztalhatjuk.

Az egyre népesebb tábor számára 1931 elején következik be az első szembeötlő változás. Január 14-én megalakul a Magyar Amatőrfényképezők Országos Szövetségének soproni csoportja. A Sopronvármegye 1931. január 3-i száma előzetes híradást, a 16-i szám pedig beszámolót közöl az alakuló ülésről, amelyet új helyiségükben, a Postapalota egyik emeleti termében tartottak meg.

Ezekből a cikkekből egyértelműen kiderül, hogy az új szervezetre nemcsak azért volt szükség, mert nem fértek már el a képzőművészek művészsobájában, hanem azért, mert országos mozgalom indult a műkedvelők összefogására. S ezúttal nem kacsintgatott senki sem Bécs felé, nem is lehetett volna.

---

³⁵ Ld. még iparlajstromok, Soproni városi Levéltár, ill. az Adattárak. A Sopronvármegye 1936. október 31. száma hírt ad arról, hogy meghalt a fegyházban Piros Aurél volt soproni droguista. A Várkerületen volt üzlete, de kommunista összeesküvés fejeként 4 évre ítélték. Két évi raboskodás után szakadt vége az életének. Molnár Zoltán droguista bátyja, József, kommunista volt. Ld. 42. jegyzetet, ld. még Szeim, Adattár I.

Pekár Gyula nyugalmazott miniszter vezetésével folyik az újjászervezés, hogy jobban képviselhessék a magyar színeket külföldön. A Soproni Fotóklubot (lett légyen bármi az éppen hivatalos név, a közhasználatban lévő mindig a régi marad, még megmagyarítása sem sikerül) felkérték, hogy ebben a munkában vegyen részt. A tagok igent mondtak, s megválasztották az új vezetőséget. Az élre Hollán Péter postafőigazgató került, de a régi elnök is benn maradt a vezetőségben. Szerencse, hogy a főispán szeret fényképezni, ezért szívesen elfogadja a fővédnökséget. Beszédében elmondja, hogy a fiatal egyesület néhány tagja már eddig is világhírnevet szerzett Sopronnak Göteborgban, a francia Mühlhausenben, Berlinben és Tokióban. Ezek be is jutnak a vezetőségbe. Ügyvezető elnök Diebold Károly, főtitkár Sárkány Jenő erdőmérnökhallgató, jegyző Angyalfi Andor postatisztviselő (nevét az újságok általában ffy-nal fejezik be), pénztáros pedig Horváth Mihály, a Jéhn-patikában dolgozó gyógyszerész.

A hírlapok szerinti impozáns részvétel a fennmaradt jegyzőkönyv és névsor szerint a következőképpen rekonstruálható: a képzőművészekből kilépett 43, alapító tag 41, megjelent 38. Varga Ferenc, a fotócsoport eddigi elnöke, üdvözölte a megjelenteket, és megvilágította az okokat, amelyek miatt a csoport önállósult. Általánosnak látszik az a vélemény, hogy így könnyebb lesz a versenyzés.

Az 1928-ban még közfelkiáltással elnökké választott Heinrich Román nagyon hamar visszavonult. Sértődöttsége egy későbbi újságcikk soraiból is érezhető. Pedig csak az történt, hogy irányzata fölött lassan eljárt az idő.

Mit szóljunk azonban ahhoz, hogy hónapokkal később újabb változásról tudósítja olvasóit a központi lap, a Fotóművészeti Hírek (1931. 11. sz. 259. lap). A soproni csoport október 22-én rendkívüli közgyűlést tartott, amelyen Diebold Károly ügyvezető elnök lemondott, mert „ezentúl iparszerűen kíván a fényképészettel foglalkozni”. Ám azért megmarad egyszerű tagnak.

„Diebold Károly munkásságáért az egész magyar amatőrtársadalom hálával tartozik – írja a lap -, vezetése alatt a soproni csoport már egy nagyon nívós kiállításra tekinthet vissza és a MAOSZ országos kiállításán az összes vidéki csoportok közül legkimagaslóbb kollekciójával Sopron tűnt ki és elnyerte a Pekár-vándordíjat. Kérjük, hogy új foglalkozási ága mellett se felejtse el soha, hogy amatőr volt és továbbra is támogassa a soproni csoportot.”

Valóban, az alapszabályok II. fejezetének 5. paragrafusában az A pont így szól: „A szövetség rendes tagja lehet minden önjogú magyar állampolgár, ki a fényképezéssel nem hivatásszerűen, hanem kedvtelésből foglalkozik.” Diebold felesége 1927 óta kristályüvegáru-kereskedést tartott fenn, férje pedig a Seltenhofer harangöntő cégnél vállalt állást. Dieboldné 1931. május 29-én fényképészeti-cikk-üzletet nyit a Várkerület 121. (ma Lenin krt. 104.) sz. alatt, férje azonban hivatalosan csak 1935-ben veszi azt át.³⁶

A paragrafus tagról, nem vezetőről beszél, a központ mégsem óhajt saját alapszabályainak érvényt szerezni Diebold esetében. Sőt az ország és a világ kiállításrendezői se „diszkvalifikálják” a mestert, aki így továbbra is amatőr marad, bár műtermében pénzért fényképezi a soproniakat. Ugyanez történik Pálovich Sárival is, aki 1935-39 között gyakorolja az ipart, ugyanakkor amatőrkedik is. Vagy Gruber Ferencsel, aki önállóan 1931-től, majd Diebold alkalmazottjaként 1933-tól dolgozik a fényképész iparban.

A többiek viszont valóban műkedvelők. Az alapítók közül postai alkalmazott kilenc, a Soproni Bánya- és Erdőmérnöki Főiskolán tanársegéd vagy hallgató 4, van két teológus (a pécsi egyetem soproni teológiai karáról), 3 mérnök, 8 egyéb tisztviselő (köztük bankfiók-vezető és főkönyvelő is), 3 pedagógus, 3 kereskedő és kereskedelmi alkalmazott, 1 gyógyszerész, 2 iparos (az egyik szobafestő, a másik garázsmester), 2 háztartásbeli asszony, valamint a főispán, meg egy járásbíró.

Az 1934. május 23-i városi vizsgálat már 89 tagot talál, közülük 85 fizette be az évi 3 pengős tagdíjat. A létszám 1936-ban 113-ra emelkedett, s a működők mellett két pártoló tagot is felmutat: Lobenwein Harald fényképészt és Perkovátz Félix vendéglőst (a közös vacsorákat mégsem nála, hanem a Pannóniában tartották).

Vidékről, sőt Burgenlandból is jelentkeztek tagok az egyesületbe. A többség változatlanul a tisztviselők közül kerül ki. Körülbelül ez a létszám és összetétel marad most már végig.³⁷

---

³⁶ Dieboldról (1896-1969) méltatás jelent meg a Soproni Szemlében (1970, 93. lap) és a Fotóban (Környei Attila: Diebold Károly 1972, 8. sz.). A magyar fotográfia mesterei sorozatban, ld. még Adattár I., II.

³⁷ Az egyesület iratainak megmaradt része a Sopron városi Levéltárban. Az 1934. évi rutinszerű vizsgálat a város iratanyagában 10999/1934. sz. alatt.

Az egyesület nemzetközi szereplései és kiállításai (1931-1943)

A nagy gazdasági válság és a második világháború közötti rövid időszak a magyar fotóművészek számára a képek és az aranyérmek csillogásának dicsőséges évtizede. Magyar stílusról beszéltek – többnyire pozitív értelmében – Európa, Amerika, India és Japán kiállító termeiben, s a zsűrik és a szaklapok általában nem fukarkodtak az elismeréssel. A nagytekintélyű svájci szaklap, a Camera írja: „Különálló a magyar stílus, mely nagyszerű meglátás mellett a technikai kivitelben és a legegyszerűbb fotografiai eszközben, a fényes brómezüst másolatban kulminál.”³⁸

Ennek a stílusnak, amely tartalomban is megmaradt a fényes tükrözésnél, megvoltak a maga technikai korlátai. A japánok lefényképezték laboratóriumukat és elküldték a képet Sopronba, hogy az itteniek is szolgáljanak hasonlóval. Honoluluból szintén érdeklődtek. Angyalfi töpreng a válaszon: labor? „Egy-egy erre a célra kinevezett konyha – amennyiben az este éppen szolgálaton kívül van”. Mühl fürdőszobát használja erre.

Az egységes stílus láttán jogos egy svéd kérdése: van-e Magyarországon fotóiskola?³⁹ Nemhogy fotóiskola nincs, de a soványka, szinte „képtelen” szaklapokból se lehetett sokat tanulni. Ezekből mindenekelőtt arra derül fény, hogy a hivatásosak mennyire féltik kenyerüket az egyre nagyobb számú és egyre tevékenyebb műkedvelőktől. Elsősorban az ő érdekük, hogy a kontár, amatőr és profi kérdésében megegyezés szülessék. A Fotóművészeti Hírek vitát kezd erről a témáról. A mesterség ipari foglalkozás, üzését 1922-ben képesítéshez kötötték. Három év inaskodás és legalább 2 év segédsors után kapható meg az iparendély. Kontárnak nevezik a hozzászólók azt az amatőrt, aki eladja a képeit. Hát van ilyen? – kérdezhetnénk. Van, sőt: a soproniak VI. nemzetközi kiállításának (1939) szabályzata az eladási ár 15 %-át az egyesületnek tartja fenn. Igaz – a forma kedvéért -, nem engedi meg, hogy az árat a kép hátlapjára felírják.

Rónai Dénes szakfotós szerint a műkedvelők „jól ellátott urak”. „Mi pedig – mondja – a szegény megnyomorított koldus Magyarország egyik teljesen tönkremenésre ítélt luxusiparának vagyunk a mártírjai”.⁴⁰ A szakfotósok és a

---

³⁸ Idézi a Fotóművészeti Hírek 1934. 8. sz. Soproni megfogalmazása Mühl Aladártól a Soproni Hírlap 1937. május 16. számában.

³⁹ Sopronvármegye 1939. augusztus 9. és Mühl Aladár szóbeli közlése 1975. január 11. A fotóiskoláról: Fotóművészeti Hírek 1934. 8. sz.

⁴⁰ Fotóművészeti Hírek 1930. 7. sz. 195. l.

fotóművészek érdekei néha azért mégis találkoznak. Könyvben és hírlapban leírják ugyan, hogy miképpen lehet otthon fényezni a felvételeket, a gyakorlat azonban az, hogy fényképészeink ezt a szaküzletre bízzák, Sopronban is.⁴¹

A magyar stílus szemléletbeli korlátai jól tettenérhetők a Fotóművészet 1944. 2. számában, a Képszemle c. rovatban. A bírált kép egy utcaseprőt ábrázol munka közben. A kritika: „... első helyezést nyert felvétele vérbeli fotografikus téma. Az ellenfénytől átvilágított por a kép távlati hatását jól kihangsúlyozza. A helyes felvételi pillanat a staffage legjellemzőbb mozdulatát örökítette meg ...”

Ezt a szemléletet – a munkásember mint staffage (élénkítő elem, járulék) – bontja ki a Fotóművészeti Hírek 1934. 9. sz. 182-183. lapján Hogyan született a magyar stílus címen közölt interjú. A szerkesztő kérdezi Balogh Rudolfot, a népviseletbe öltözött menyecskék világhírű megörökítőjét, hogy nem lenne-e célszerű a parasztok kezébe fényképezőgépet adni. A művész válasza: „Először is a paraszt primitív, a fényképezőgép pedig komplikált – a paraszt mint író, festő vagy szobrász – naturalista, ha azonban intelligenciája is van, nos akkor – epigon. Igazi nagy művész parasztból nem termett eddig ...”

Munkásról, parasztról ez volt, ez lehetett a „pantallós emberek” véleménye Sopronban is. Volt aki még ennél is tovább ment. Kling Nándor, egy időben alelnöke az egyesületnek, rendőrkézzre juttatta a kommunista érzelmű irodalmárokat. A vasárügyárnak ez a vezető tisztviselője nem volt kiegyensúlyozott ember: rövidesen öngyilkos lett.⁴²

Csik (Tschik) Ferenc viszont a nagy kivétel. Igaz, ő társadalmilag a staffage és a pantallós emberek között helyezkedett el, hiszen aktív kéményseprőmesterként 37 éves korában kezdett el fotózni, ám akkor aztán olyan sikerrel, hogy a Molnár Zoltán kereskedőtől vásárolt Voigtländerével mindjárt az első őszi országos kiállításra érdemes fotókat produkált. A következő évben pedig mind a négy beküldött képe a bécsi nemzetközi tárlat közönsége elé került. Témáiban sem szakadt el foglalkozásától, s a munkától általában. Egyik sok sikert aratott képe A munka címét viseli.

---

⁴¹ A fényezés leírását már Szeghalmi (Sennovitz) Gyula: Amatőr fényképészek könyve. Gyoma, 1906. c. munkájában megtalálhatjuk (315-316. l.) A soproniakról Csik Ferenc szóbeli közlése 1975. február 1.

⁴² Kling Nándor gyászos szerepéről ld. Szabó Jenő: Molnár József a kommunista és az író (1901-1975). Soproni Szemle 1976, 277-278. l. és Csik Ferenc szóbeli közlése 1975. február 1. Csik Ferencről a Soproni Szemle 1977, 164-168. lapjain olvasható Csapody Miklós: Csik Ferenc képei alá c. a szegedi Eötvös Kollégiumban rendezett kamarakiállításon 1976. április 23. elhangzott megnyitó beszéd, képekkel.

Csik Ferenc kapcsolata az egyesülettel meglehetősen viharos volt. A sötét felhők már azon az 1934-beli bécsi rendezvényen megjelentek, amelyen Csik teljes sikert aratott, Angyalfi viszont csak nézőként lehetett jelen. 1935 őszén Csiket az egyesület váratlanul főtitkárává választotta. Angyalfi, aki már hosszú idő óta vezetőségi tag volt, most lemondott. Az igazi égháború azonban öt hónap múlva tört ki.

A Sopronvármegye Csik Ferenc újabb nagy nemzetközi sikereiről közli, hogy a Die Galerie című svájci lap, 20 svájci frank tiszteletdíj ellenében, megjelenteti a Ködben-t, amely ködös sötétségben induló mozdonyt ábrázol. „Ez a lap csak a legválogatottabb képeket hozza csodálatos kiállításban” – fűzik hozzá. A művészt most értesítették, hogy a legszigorúbb amerikai tárlatnak, a pittsburghinak a zsürije két képét fogadta el. Továbbá: ugyanekkor két képpel szerepel Fokvárosban és kettővel Los Angeles-ben, valamint az angliai Prestonban. „A soproni országoshírű fényképészgárda élén Csik Ferenc jár, aki az egyesületben dúló sajnálatos belviszály miatt Kiss Ignác tanársegéddel [aki az egyetem matematika tanszékén dolgozott], a nagy elméleti tudással bíró volt alelnökkel együtt, kilépett a tagok sorából”. Eddig az újság.

A válasz nem késett sokáig. Öt nap múlva közölték A Soproni Fotoclub furcsa vitája a Sopronvármegyével címmel.⁴³ Ebben az egyesület leszögezi, hogy nem dúlnak belviszályok a csoportban, s bomlási folyamat sem indult meg. „Amint egy fecske még nem jelent nyarat, két – egyébként igen tisztelt és nagyrabecsült tagtársunk – kilépése nem jelenthet egyesületünkben belviszályt és bomlási folyamatot ...”

A szerkesztőség a kioktatást határozottan visszautasítja, hiszen ők bomlási folyamatról nem is írtak. A belviszály tényét viszont továbbra is bizonyítottnak látják, hiszen nem akármilyen két tag lépett ki az egyesületből. Egyébként pedig újságírói lelkiismeretükkel összeegyeztethetetlennek tartják azt, hogy hallgassanak Csik Ferenc sikereiről, „bármennyire is nincsen ínyére egyes uraknak ezt elismerni”.

Valóban kritikus hónapokat élt át a klub. Már ez az újságcikk is céloz arra, hogy tulajdonképpen elnökválság is van, „hisz Holl dr. kormányfőtanácsos úr távozásában nemcsak a fizikai betegség, de a belviszály fölötti elkedvetlenedése is közrejátszott”. Csik Ferenc visszaemlékezése szerint ő a belső szürítés részrehajlása miatt lépett ki. De talán másról és másokról is szó

---

⁴³ 1936. március 27-én jelent meg. Az előzmény viszont 22-én.

lehetett, mert a belső használatra szánt Serlegalbumban, amelyben minden év legjobb fotósáról állítottak össze rajzos-fényképes méltatást, még évek múlva is találunk idevágó sorokat. Horváth Mihályról írják, hogy amikor „vészfelhők tornyosultak a MAOSZ soproni csoportja felett, patikája [a Jéhn-patika] lett főhadiszállássá annak a néhány lelkes tagnak ...”, mert Horváth volt „egyik fő mozgatója annak a kis baráti körnek, mely másodszor is megszilárdította az egyesület pilléreit”. A „másodszor” szó arra enged következtetni, hogy Heinrich Román és Diebold kiválása körül is dúlhettek viszályok, csak azokról akkoriban nem beszélt egy riporter sem.

Menczel Tihamérral kapcsolatban 1939-ben már egészen élesen fogalmaznak: „Pár évvel ezelőtt, amikor néhány pártütő széjjel akarta robbantani az egyesületet, neki is része volt a megmentésében, a megmaradt lelkes híveket összefogva”. Martiny János főorvos, úgy is mint elnök, járt közbe Holl Jenőnél, hogy legalább a díszelnökséget vállalja el. Pesti József, a Nemzeti Bank helyi fiókjának főnökhelyettese, halkszavú diplomata (Beduinfejet ábrázoló képe több alkalommal is szerepelt a nyilvánosság előtt) „hervadhatatlan érdemeket szerzett akkor, amikor 1936-ban a klubot a kitört válságon határozott és tapintatos beavatkozásával átsegítette és további működését lehetővé tette”.

Az ilyen viszályokat, amilyenek más egyesületekben is előfordultak, nem lehet mindig csak társadalmi különbségekre visszavezetni. Volt azokban jókora adag szakmai féltékenység is, az elismerést áhító művészek időleges megtorpanása, önvizsgálat helyett a sikertelenségek okaként mások gáncsoskodásának föltételezése stb.

Az ilyen belső gyötrődésekről nemigen olvashatunk a hírlapokban. Nagy visszhangja az országban a fotósok pozitív tevékenységének sem volt. A Fotóművészeti Hírek 1933. 1. számának beköszöntőjében Dózsa Dezső, a MAOSZ főtítkára így panaszodik: „A legelőkelőbb angol és német lapok oldalai a magyar fotográfia dicséretével vannak tele, a legnagyobb német fotólap magyar számot ad ki ... Idehaza kevesen tudják, hogy vagyunk”. Egyedül a magyar rádió támogatja őket, a sajtó „nagyon ritkán beszél rólunk és akkor is röviden végez velünk”.

Nos, Sopronban gyökeresen más a viszony az egyesület és a helyi lapok között – leszámítva az előbb tárgyalt közjátékot (bár az is inkább a sajtónak sorokban mérhető érdeklődését bizonyítja). Ennek az okát nagyjából meg tudjuk magyarázni.

A konzervatív reggeli lap, a Soproni Hírlap, a haladóbb délutáni, a Sopronvármegye, amelynek egy ideig Parragi György volt a szerkesztője (távozása után, 1939. október 4-től Új Sopronvármegye néven), s a Schiller Ignác nevével jegyzett Oedenburger Zeitung egyformán – néha szószerint egyformán – kiveszi részét a klub sikereinek méltatásából. Ennek az az egyszerű magyarázata, hogy a csoport mindenkorai sajtófelelőse (előbb Varga Ferenc, majd Mühl Aladár) megírta, s eljuttatta a szerkesztőségekbe a tudósítást, amelyet legfeljebb kicsit átfogalmaztak az újságírók, tudván, hogy a másik lap is ugyanezt a szöveget kapta. Fáradságuk jutalmául újévre képeslap méretű szép fényképet küldött nekik a klub.

A város kis példányszámú sajtója egyébként is szívesen közölte a beküldött írásokat, hiszen ezzel a szerzőt és környezetét olvasójául nyerhette meg. Olyan hivatásos tollforgató amúgy sem élt itt (csak írásból megélni egy ilyen kisvárosban különben is bajos dolog lett volna), aki nap mint nap teleírja érdekességekkel a lapot.

A beküldött írásokra jó példa Mészáros Sándornak, a Frankenburg Irodalmi Kör egyik vezéregyéniségének cikke az egyik fotókiállításról vagy Mihalovits János tanító és festőművész lírai beszámolóí tárlatnézéseiről. Nem ritka a rendezvények előtti sajtóbemutató sem.⁴⁴

Még az olyan kis lapocska, mint a Soproni Notesz (szerkesztette Horváth László) sem akart lemaradni. Amatőrfénykép-pályázatot hirdet 1931. augusztus 2-i számában. Diebold-fotó egy labdarúgó mérkőzésről, Varga Ferenc képe egy teniszezőről, Mátray Birkozók c. felvétele, Angyalfi riportfotói jelzik a következő hetekben a klubnak ezen a téren is megnyilvánuló aktivitását. (A „Foto Angyalfi” aláírás fővárosi lapokban is meg-megjelenik.)

A lelkes hangú tudósítások sora ráébreszti a város vezetőségét a fotózás jelentőségére a propagandában, s idegenforgalmi célokra pályázatot hirdet, amelyre, mindjárt az első alkalommal (1937) több mint száz kép érkezik be.⁴⁵

Mindez a szóvirágok üres tűzijátéka lenne, ha nem lenne mögötte a népszerűsítésre érdemes események sora.

---

⁴⁴ Mészáros Sándor: Képek a zsüri előtt. Sopronvármegye 1930. május 11.; Mühl Aladár: Képek között, melyek Brüsszeltől Tokióig hirdetik alkotóik dicsőségét. Soproni Hírlap 1937. május 6.; Thalabér Lajos: A fény- és árnyjáték műzsájának birodalmában. Soproni Hírlap 1939. szeptember 29. stb. A sajtóbemutatóról: Soproni Hírlap 1930. május 11.

⁴⁵ Sopron városi Levéltár IX. 2/938., 2463/1938. kg. sz. és Soproni Hírlap 1937. február 6.

Molnár és Varga kereskedők egymással vetélkedve, 1930 őszén, fényképversenyt hirdetnek. A felhívásokból kiderül, hogy „az utóbbi időben örvendetesen fellendült a fényképezés sportja. A soproni amatőr fényképezők közt minden foglalkozási ág megtalálható. Tisztviselő, katonatiszt, munkás, iparos, diák, tanár, közlegény és egészen kis gyermekek is jól tudnak már fényképezni”. Különös hangsúllyal említik, hogy Németországban (még a weimari Németország!) kötelező tantárgy az iskolákban a fényképezés. Ha ez nálunk nem is valósult meg, számos előadást rendez a csoport, s megpróbálja a fiatalságot is beszervezni a felnőtt hallgatóság közé. Előadók nemcsak a helyiek (Csatkai, Diebold, Mühl, Sárkány stb.), hanem Bécsből, Németországból, a Leica gyárból is jönnek. A szövetség tagjainak nevével általában akkor találkozunk, ha mint zsüritagok úgyis éppen Sopronban tartózkodnak. Egyszer postán küldött szövetségi anyag vetítésére is sor kerül. Ezt a Dulovits-Tóth-féle Duto-lencsével készített felvételekből állították össze a lágyrajzú felvételtechnika népszerűsítésére.⁴⁶

Művészeink még a Képzőművészeti Kör égisze alatt rendezték első seregszemléjüket 1928 decemberében.⁴⁷ A másodikra 1930 májusában került sor.⁴⁸ Ezt a főispán, úgy is mint a csoport díszelnöke, nyitotta meg. Százötven kép volt látható, közöttük budapestiek – Kankovszky, Szöllősy és Schmidt – alkotásai. A Heinrich-féle régi stílus szinte teljesen kiszorul, s ennek megfelelően a fejlődése szembetűnő a Fotóművészeti Hírek szerint is. „Ha kritizálni lehet, az egyetlen hiba az volt, hogy nem előzte meg elég propaganda a jelentős művészi eseményt és így a kiállítók aránylag kis körre korlátozódtak.”

Egy évvel később már nehéz lenne ilyen váddal illetni őket, igaz, ekkor már a MAOSZ-hoz tartoznak. Nagy fába vágják a fejszéküket: a szakemberek (nyilván az országos vezetőség) jóakaratólag elleneztek azt, hogy külföldieket is

---

⁴⁶ A pályázatokról: Molnáréról a Soproni Hírlap 1930. szeptember 24., Vargáéról a Sopronvármegye 1930. szeptember 26. ír. Az idézet az utóbbiból. Egy központi anyag küldéséről és vetítéséről számol be az Oedenburger Zeitung (1935. június 2.). Jelzi, hogy a közgyűlés után a központtól kapott Duto-képeket vetítik. Dulovits fotós és Tóth mérnök lágyító előtétlencséje élénk vitákat kavart szakkörökben. Sopronban is megpróbálkoztak vele (Csik belvárosi udvarok fényképezésekor).

⁴⁷ Die Photoausstellung und der Weinachtsmarkt des Oedenburger Kunstvereins. Oedenburger Zeitung 1928. december 18. A legjobbak Diebold képei. Sárkány Jenő trükkfelvétele: egy lepke az égő gyertyánál. Riportképek is helyet kaptak. Ugyanakkor a festők is felvonultak. Vö. még Sopron városi Levéltár XII. 33/928. (a fotósok tiszteletdíjra segílyt kérnek). A város 4 db fényképet megvett. Sopron városi Levéltár 1197/1929. jan. 21.

⁴⁸ Soproni Hírlap 1930. január 16. Heinrich Román „rendkívüli elfoglaltságára való tekintettel” visszaadta megbízatását, mire a közgyűlés „egyhangú lelkesedéssel” Varga Ferencet választotta elnökké. Ugyanitt előzetes a II. kiállításról /május 11-18./ Témája főleg Sopron építészete. A megvalósult kiállításról: Fotóművészeti Hírek 1930. 2. sz. 54. l.; Sopronvármegye 1930. május 10. és Fotóművészeti Hírek 1930. 6. sz. 183. l.

meghívjanak, mivel nem hitték, hogy egy vidéki egyesület ilyen rövid idő alatt képes erre. Vagyis arra, hogy nemzetközi kiállítással lépjen a közönség elé.

Már 1931. március 28-án pénzbeli segílyt kér a klub a várostól a május 24-től június 7-ig tervezett nagyobb kiállítására, amelyen a hazaiakon és egy külön soproni csoporton kívül angol, francia, osztrák és spanyol egyesületek is részt vesznek majd. Díjazni szeretnék őket, legalább egy-egy plakettel, ám a csekély tagdíjból erre nem telik. A rendezvény egybeesik az egyetemi és főiskolai tanárok vándorgyűlésével – teszik még hozzá. Az aktán lévő ceruzás feljegyzés szerint Hawel Pál Budapest, Holló u. 15. alatti lakos ajánlata: 1 db plakett aranyozva 6,60 P, díszes tokkal együtt. Tíz darab kellene. A vésési munkát a soproni Schwerak vállalja.⁴⁹

Sopron pünkösdjének szenzációján négyszáz kép díszítette az ilyesmire legalkalmasabb helyiségeknek, az 1891-ben épült színházi festőterem emeleti termeinek falait. A zsüri (helyieken kívül Kerny és Schmidt a fővárosból) válogatásának eredményeként „a jelenleg dívó összes eljárás az egyszerű brómezüst nagyítástól a gumi-brómolajnyomáson át egészen a spanyolok fressonjáig” látható itt. Erre az időre az ország egész területéről érvényesek a Sopron fürdővárosba szóló kedvezményes vasúti jegyek.⁵⁰

Az 1932. szeptember 24-től október 9-ig nyitva tartó II. nemzetközi kiállításon 16 nemzet 476 képét tekinthették meg az érdeklődők. A rendezőség ügyes húzással a nem sokkal előbb zárult bécsi nemzetközi tárlat minden számottevő fotóját elhozatta. A beérkezett mintegy 1200 kép egyharmadát fogadta el a Kerny István központi küldöttből, Soproni Horváth József festőművészből és a soproni csoport főtitkárából, Sárkány Jenőből álló zsüri.⁵¹

A harmadik nemzetközi bemutatót 1934. szeptember 16-október 7. között rendezték meg. Büszkén írják a Soproni Hírlapban, hogy ezen még kínaiak is részt vettek Sanghaiból (17 képükből 9-et fogadtak el), akik pedig Bécset elkerülték.⁵² Debreceni kritika állapítja meg: „... minden tekintetben kifogástalanul sikerült és összeállított kiállítás”. Egy vidéki egyesület megállta a helyét, eddig csak nagyvárosokban volt lehetséges ilyesmi.⁵³ Háromszáz hazai képen kívül 24 nemzet 1860 fotója érkezett a rendezőség címére. (A katalógus

---

⁴⁹ Sopron városi Levéltár 4725/1931. márc. 28.

⁵⁰ Sopronvármegye 1931. május 27.

⁵¹ Oedenburger Zeitung 1932. szeptember 25.; Soproni Hírlap 1932. szeptember 25. Horváth Józsefről ld. Soproni Szemle 1961. 278. 372. l. stb.

⁵² Soproni Hírlap 1934. augusztus és szeptember 4.

⁵³ A debreceni Fotóamatőr 1934. szeptember-decemberi számában.

pontos számai: 282 szerzőtől 2025 kép érkezett, elfogadtak 236-tól 431-et.) Ennyi nemzet képviselői Bécsben sem, Budapesten sem voltak. Közönség is akadt: mindjárt az első vasárnap ún. filléres vonat futott be 400 utassal Bécsből. Az újság szerint néha több volt az idegen látogató, mint a helyi.⁵⁴

A negyedik tárlatra csak azok jelentkezhetek, akiket a soproniak írásban meghívtak. A helyiek nemzetközi rangját jelzi, hogy a világnagyságok valamennyien elfogadták a meghívást, s legjobb képeiket adták postára. A háromtagú zsüri egy bécsi, egy budapesti és egy soproni amatőrből áll (ez utóbbi az a Kiss Ignác alelnök, aki nem sokkal később, Csikkel együtt, kilép a klubból).

Beszámol róla a Sopronvármegye, hogy a megnyitás előtti napokban éjfélig égtek a lámpák a festőteremben. Sok volt a munka. Az Oedenburger Zeitung úgy találja, hogy jobb a kiállítás, mint az előző évi, mert egységesebb az anyag és ügyes a rendezés. 34 résztvevő 251 képe mellett a legjobb 20 soproni 89 képe függ a falakon. Misonne, a belgák nagy öregje is a meghívottak között szerepelt. „Kein Mensch hat noch schönere Bromöldrucke hergestellt” (nem akadt még ember, aki szebb brómolajnyomatokat állított volna elő) – írják. Lucskos idő a kép címe, amely a legjobban tetszett a kritikusnak – tudjuk meg egy másik cikkből. A kollekcióban az osztrák Presser is brómolajnyomatokkal jelentkezett. Voltak még az USA-ból, Hawaiból, Fokvárosból, aztán angolok, hollandok, csehek, svájciak és spanyolok is. A magyarok között látható Vadas Ernő Libák c. képe, amelyet a világ legszebb, legtökéletesebb fotójának mondanak.⁵⁵

Az itt körülrajongott Misonne stílusa akkor már erősen túlhaladott (bár évekig tartja még magát a nemzetközi rangsor élén). A fővárosiak csodálkozva látják, hogy vidéken még akadnak követői. Nálunk Diebold „az egyetlen soproni amatőr, aki brómolaj eljárással foglalkozik” – állapítják meg még 1930-ban.⁵⁶

Diebold itthoni elismerése ennek megfelelően nem egyértelmű. Egyik kritikusa „kedves”-nek nevezi Forró leves c. képét, ugyanarról Haller F. G.

---

⁵⁴ Soproni Hírlap 1934. október 4. Ld. még a kiállítás katalógusát.

⁵⁵ Holl aranyérme a MAOSZ-tól. Csik aranyplakettet kap Holltól azért, mert az előző évben 15 külföldi kiállításon vett részt. Oedenburger Zeitung 1935. június 2. A kiállításról: Sopronvármegye 1935. szeptember 18. és 27., Oedenburger Zeitung 1935. szeptember 24., 26., 29. Ez utóbbi kritikát J. K., vlsz. Krammer Jenő írta.

⁵⁶ Sopronvármegye 1930. május 15.

megállapítja, hogy „bravúros technikája mellett iskolapéldája a téma leegyszerűsítésének”.⁵⁷

Külföldön más a helyzet. A Sopronvármegye idézi a párizsi Revue moderne des Arts c. szaklapot: „Nehéz kanyar c. képén fehér, kígyózó utat látunk egy völgykatlanban: a hegy oldalán néhány fa, mintha valami vihar pusztította volna el a vidéket, a háttérben óriási gyászfelhő és elöl a por fényes glóriájában rohan az automobil (Gyönyörű apotheosis a brennbergi autóversenynek: a francia kritikus az erdőritkítási műveleteket tornádó nyomának nézi. – A szerk.)”. Ez a felvétel akkor a göteborgi kiállításon szerepelt.⁵⁸ A dicséret ellenére Diebold nem vált annyira kiállítás-centrikussá, mint Csik vagy Angyalfi, ezért találkozunk ritkábban a nevével.

A klub eddigi sikerei érdekes helyzetet teremtettek a szövetségen belül. A Soproni Notesz szerint Holl Jenő GYSEV (Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút)-üzletigazgató, a soproniak 1934-ben megválasztott új elnöke, aki egyúttal a Képzőművészeti Kör elnöke is, művelt, tevékeny műgyűjtőként „indítványozó képességével, szimpatikus, megnyerő egyéniségével lökést tud adni egy-egy társadalmi megmozdulásnak”.⁵⁹ Az csak természetes, hogy az általa alapított serleg (a hozzá tartozó albumból már idéztünk), amelyre minden évben az év legeredményesebb fotósának neve került, 1934-re elsőként az ő nevével ékeskedett, s az is érthető, hogy nagyszabású munkaprogrammal, pezsgő egyesületi élet ígéretével lépett színre, de az már kevésbé magától értetődő, hogy a MAOSZ elnöksége aranyéremmel tünteti ki. A Serleg-albumban olvasható, hogy a szövetséggel elmélyítette a kapcsolatokat, s az sem utolsó szempont, hogy abban az évben sikerült elnyerni először a Vásári-féle vándordíjat, melyért a magyar fotósok legjava versengett. A kitüntetés jelentőségét akkor tudjuk igazán értékelni, ha meghalljuk ellenzőinek hangját, s ha vetünk egy pillantást az akkoriban dúló viszályra Budapest és – bizonyos fokig az egész vidék képviselésében fellépő – Debrecen fényképezői között.

A Fotóművészeti Hírek 1934. 11. sz. 247. lapján olvashatjuk: „Azt mondják, hogy a soproni csoport könyvtára a közel jövőben örvendetes gyarapodásnak néz elébe. Egy nagy fotóklub készül megszerezni részére a »Művelt társalgás« című kézikönyvet.”

---

⁵⁷ A Fotóművészet 1940. március-áprilisi számában, a 21. lapon van egy Misonne-kép. Dieboldról kritikák: Fotóművészeti Hírek 1935. 12. sz. (december) 274. l.

⁵⁸ Sopronvármegye 1930. április 14.

⁵⁹ Soproni Notesz 1934. március 8.

Ez azoknak a hangja, akik irigykedtek a soproniak sikereire. Arra, hogy míg a japánok következetesen Budapest in Spain-t írnak leveleikre, az olasz kiállítások rendezői pedig felrúgják a szövetséggel kötött előzetes megállapodásokat, a képeket késve és rossz állapotban küldik vissza stb., stb., addig észre kell venniök Pesten, hogy például 1936-ban a fővároson kívül egyedül Sopronban rendeztek országos kiállítást, az olasz szövetség képviselői külön is eljönnek a kis városba, s – amint a budapesti újság írja – a soproniak felkérő levelére négy napon belül válaszolnak, sőt a felhívásból tagegyleteiknek is küldtek.⁶⁰ Az American Annual of Photography szerkesztő bizottsága Sopronba szokta küldeni azoknak a magyar kiállító művészeknek a névsorát, akiknek a címét közölni kívánja a rangsorolásban. Az 1935-ben kelt tudósítás úgy szól, hogy az egyesület már vissza is küldte a névsort a címekkel, hogy karácsonykor megjelenhessen. Ennyi kiemelkedő eseményre az egyik ember csipkelődő glosszával, a másik (a testület) aranyéremmel válaszol.⁶¹

Aszmann Ferenc, a debreceniek vezére a szövetség elleni harcban, aligha számíthatott ilyen aranyéremre. Kölcsönös vagdalkozások, sértegetések és vádak láttak nyomdafestéket részint a debreceniek lapjában, a Fotóamatőrben, részint a szövetségében, a Fotóművészeti Hírekben. A fegyverek 1934 elejétől 1936 elejéig dörögtek a főváros-vidék vitában. Bizonyára van ebben jókora adag a korszakra jellemző „bűnös nagyváros”-komplexumból, nem lehet azonban elvitatni Aszmanntól a maga igazát sem. Szerinte a szövetség egész rendszere elhibázott: a pesti csoport ne legyen egyúttal maga a szövetség is, hanem legyen éppoly önálló, 100-150 tagú egyesület, mint a többi. Ezeket a fővárosi és vidéki egyleteket fogja össze egy tőlük függetlenül létező vezetőség, a szövetség, amelynek egységes irányítására szükség van. A kibékülés végül is megtörténik, sőt bizonyos mértékű átszervezés sem marad el (EMAOSZ).

Aszmann, aki a fotósok világranglistáján második, miután Párbaj c. fotomontázsa nagy sikert aratott a soproniak 1936. évi jubileumi kiállításán, eljött a városba előadást tartani.⁶² Három napi ellátása (szoba, étkezés) 15 P, olvashatjuk a pénztárkönyvben. Ez még 1936 októberében történt. Néhány héttel előbb Aszmann a Debreczen-ben (1936. szeptember 27.) Sopron 30 éves jubileuma c. cikkében tele van dicsérettel: [a soproniak] „... nemcsak

---

⁶⁰ Új Magyarország 1936. május 24. Ez a sajtótermék persze fasisztabarát megnyilatkozásokra használja fel a hírt.

⁶¹ Az aranyéremre ld. az 55. sz. jegyzetet.

⁶² Soproni Hírlap 1936. szeptember 8., Sopronvármegye 1936. szeptember 13., Oedenburger Zeitung 1936. szeptember 16. stb. A pénztárkönyv bejegyzése 1936. október 26-ról kelt. Az újság október 23-ra jelzi Aszmann előadását.

önmagukat nevelték nemzetközi viszonylatban híres fényképezőkké, nemcsak egyesületük életét szervezték meg például, hanem megszervezték magát a város kultúrközösségét is és ma a fővároson kívül egyetlen városnak sincs olyan amatőrtábora és olyan közönsége mint Sopronnak.” A dicséretbe némi vágyakozás is vegyül: Debrecenben éppen ezekben az években hanyatlik az egyesületi élet és a tagok aktivitása.

Hogy ezek után a nagy ellenzéki a soproniakkal, akik fényképező tudását és előadói képességeit egyaránt rajongva csodálták, mit beszélt meg, nem tudjuk, viszont rövidesen történt egy s más, amelynek gyökerét ezekben az őszi beszélgetésekben kereshetjük.

A klub vezetősége már korán rájött, hogy célját, az önálló egyleti helyiséget és laboratóriumot belátható időn belül nem éri el, a szövetségtől sem várhat támogatást, sikerei viszont annyira felértékelték a világ fotósai körében, hogy egyes budapesti művészek, mint pl. Vadas Ernő vagy Ramhab Gyula – a visszaemlékezők szerint – tiszteletbeli tagként csatlakoztak hozzá. Kezdett felesleges nyúgnak látszani az, hogy jelentéseket küldözgessenek a központba, s kevés bevételük egy részét oda fizessék be.

A Holl Jenő lemondása után megválasztott új elnök, dr. Martiny János kórházi főorvos, aki nem sokkal előbb még Veszprém fotósai körében töltött be hasonló tisztséget (1930. évi híradás a Fotóművészeti Hírekben), különös lépésre határozta el magát.

Hoffmann Frigyes nyugalmazott GYSEV-igazgató, a hajdani Photoclub I. titkára, 1937. október 12-én bejelentette a polgármesteri hivatalban (Sopron városi Levéltár 17114. sz./1937. okt. 18.), hogy a Photoclub újból megkezdí működését. Az illetékes tisztviselő az egyesületek törzskönyvébe a 165. sorszám alá kényelmesen, csak november 12-én jegyzi be, aztán jó darabig senki sem törődik vele.

A lépés értelmére csak 1938. január 28-án, a MAOSZ soproni csoportjának közgyűlésén derül fény. A Soproni Hírlap február 2-i számában megírja, hogy az 1906-ban alakult Soproni Fotóklub (így!) alapszabályai a közelmúltban előkerültek. A régi alapszabályok birtokában az alcsoport kimondotta függetlenségét, s azt, hogy a jövőben önálló egyesületként, Soproni Fotóklub néven, fejtí ki tevékenységét. A Serleg-album kiemeli Martiny érdemeit abban, hogy a hajdani egyesülettel való fúzió ilyen simán ment végbe.

Talán az 1936. őszi jubileumi kiállításra mozgósított régi tagok között is felmerült az eszme, bár nem valószínű, hogy a nyugdíjas Hoffmann, a visszavonult Heinrich és Roth vagy a súlyos beteg Jéhn Vilmos annyira akart volna újból egyleti életet élni.⁶³ Viszont bizonyára szóba került közöttük az, hogy hiszen ők tulajdonképpen ki sem mondták a Photoclub feloszlását. Martiny, Aszmann által is támogatva, valóban könnyen meglovagolhatta a központ elleni hangulatot, s elég jól előkészítette a közgyűlést az önállóság kimondására. A megmaradt jegyzőkönyvből tudjuk⁶⁴, hogy az összes tag kétharmada jelen van. Martiny elnök bejelenti, hogy a budapesti Daguerre-emlékkiállításra a csoport több tagja egyéenként résztvett, emiatt a MAOSZ a mi csoportunk vezetését igazolásra szólította fel. Miután azonban a helyi vezetőség a kiállítókkal szolidaritást vállalt (mert a letiltást elrendelő okot már nem látta fennforogni) lemondott a tisztikarral együtt. Javaslat hangzik el, hogy egyesüljenek a Soproni Fotóklubbal. Hoffmann „véletlenül” jelen van, s kész is a tervvel, hogy miként lehet az egyesülést megvalósítani (későbbi iratból tudjuk, hogy a módokat az illetékesekkel már előre megtárgyalták). A tagok egyenként kilépnek a MAOSZ-ból, s belépnek a Fotóklubba. Aztán újraválasztják a MAOSZ-csoport imént lemondott vezetését, most már a Soproni Fotóklub élére. A régiek örökös tiszteletbeli tagok lesznek. Még felolvassnak egy üdvözlő táviratot: a budapesti Hitelbank baráti fotószakosztálya azon frissiben gratulál a fúzióhoz (aligha a posta világrekordja!).

Egy maradt csak ki a gondosan előkészített forgatókönyvből: az eseményt elfelejtették a városházán bejelenteni. Emiatt a rendőrség – igaz csak 1940. decemberében – érdeklődni kezdett, hogyan is volt az a – tudomása szerint 1937-ben lezajlott – egyesülés? Kiderült, hogy belügyminisztériumi jóváhagyás is kell. Így csak 1941. december 5-én került pont az ügy végére.

Az ország amatőrjeinek számát a harmincas években 150 ezerre becsülték, ezek közül mindössze 3000 volt egyesületi tag. Közülük is csak 120-150 a művész, aki tevékenyen vesz részt a nemzetközi fotós életben. Az arány Sopronban se igen lehet más. A százegynéhány tagból egy tucatnyi az, aki a nemzetközi porondon küzd az elismerésért, valamivel nagyobb számban vesznek részt a hazai megmozdulásokon, a többi legfeljebb hallgató vagy néző, s általában megfizeti a tagdíjat. Az aktivitásnak néha még ez a foka is csökken.

---

⁶³Jéhn Vilmos 1940-ben, 84 éves korában halt meg, hosszú betegség után. Oedenburger Zeitung 1940. március 20. és fiának, Jéhn Antal gyógyszerésznek, szóbeli közlése. Jéhn Antal tagja volt az egyesületnek és kiállításokon is szerepelt.

⁶⁴Sopron városi Levéltár XVI. 205/1940. A rendőrség érdeklődésére küldték be az iratokat.

Panaszkodnak, hogy előadásaikra 30-40 hallgatónál több nem igen jön el, pedig azok igen színvonalasak és ingyenesek. Ugyancsak szomorú az utánpótlás helyzete. Az Oedenburger Zeitungban írják meg, hogy a kezdők számára rendezett tanfolyam iránt alig van érdeklődés. A fotókirándulások szervezője a fáradhatatlan Mühl Aladár, ám érdeklődő 4 vagy 5 ha akad.⁶⁵

A kiállítások rendezése is csak egy szűk társaság gondja-baja. A „mi Alink” [Mühl Aladár] a Serleg-album sorai szerint „... munkatempójával magával ragadta a kis gárdát. Ez az estétől hajnalig tartó, kimerítő, felelősségteljes munka” szinte befejezhetetlen. Egy lecsúszott felirat, egy ferde kép még az utolsó pillanatban is beavatkozást kíván.

A másik lelkes tag Angyalfi. „Mindig ösztökélte a többit. 6-kor végzett a postán, aztán sorra látogatta az amatőröket lakásukon. Mások képeit előhívta, csomagolt, feladott. A nemzetközi kiállítások idejére vette ki a szabadságát”- írja róla id. Rácz Endre.⁶⁶

Menczel Tihamér újságcikkben állít emléket nekik: „A józanok minden kiállításunkat megnézik, leadják arról szakszerű kritikájukat, de az angyalfiknak engedik át, hogy öles létrák tetején ... mutatóvanyokat végezve és nyakuk épségét kockáztatva, a kiállítást azzá tegyék, ami a megnyitástól a bezárásáig lett.”⁶⁷

A zsüri soproni tagjai is közülük kerülnek ki. Kankovszky a Fotóművészeti Hírekben (1930. 1. sz. 4. lap) Fotópályázatok bírálói címmel igen lesújtó képet fest a zsürikről általában: „Az eddigi bírakat rakják a Biedermayer-szekrénybe ... amikor fotografiáról esik szó – levendulaillat árad belőlük!” Bár a soproni zsürik legtöbbször neves szakemberekből álltak, azért így is tudunk egy „levendulaillatú” döntésükről. Mühl Aladár, visszaemlékezve (1975. január 11.), a következőket mondta: „Vadas Ernő mint zsüriző egy gyönyörű belga képet nem akart arannyal kitüntetni, mert: ne igyekezzék a fénykép festményhez hasonlítani. Végül mégis rávették.” Ez a belga minden bizonnyal Leonard Misonne volt 1934-ben.⁶⁸

A közönség benyit a Festőterembe, s mit lát? A világot járt képek „most itt lógnak kartonra feszítve a Festőterem falán, a finoman csillogó ezüst lécek

---

⁶⁵ Oedenburger Zeitung 1935. június 2., ill. Serleg-album 1941. február 7.

⁶⁶ Ld. Rácz Endre írt Angyalfiról: Fotó 1968, 12. sz. 530. l.

⁶⁷ Soproni Hírlap 1937. február 17.

⁶⁸ Mühl az 1934. évi kiállításra célzott, akkor volt zsürielnök Vadas, és mégis elfogadták Misonne mind a négy beküldött képét. Misonne az 1937. évi katalógus szerint akkor 3 képpel szerepelt.

között. Az ablakokra ragasztott fehér selyempapír letompítva szűri át a májusi fényt.” A teremben szőnyegek és pálmák. A falak frissen festve, halványzöld színben adják az alapot. A mesterséges világítás nem a legjobb (közönséges „konyhai” égők a termék közepén), feleslegesen csillognak az amúgyis csillogó képek.

Egy öreg szegedi műélvező délután ült otthon a vonatra, s csak másnap ért Sopronba. Kilenctől alkonyatig nézi a képeket. Este ismét vonatra ül, s csak másnap délben ér haza. Mihalovits János tudósít róla 1937-ben.

Csoportok jönnek vidéki városokból, Budapestről, Bécsből. Az erkölcsi siker mindig teljes. A bevétellel azonban baj van. Gyenge vigasz, hogy – Aszmann szerint – országosan is. Általában néhány pengős ráfizetéssel végződnek a seregszemlék szerte az országban.⁶⁹

Ehhez képest talán túlzásnak hat az újság címe: „Egy végtelen szomorú mérleg: a Soproni Fotóklub hét kiállításra ezer pengőt fizetett rá” (Soproni Hírlap 1940. október 2.). Annakidején kettős okból kezdtek rendezéseikbe. Meg akarták mutatni tudásukat itthon is, és pénzt szerettek volna gyűjteni a már említett célra, a saját klubhelyiségre és laborra. Változatlanul nincs helyük az utánpótlás oktatására. Összes bevételük a várostól kapott évi 300 P támogatás és a tagdíj. A soproniak kevesebb belépőjegyet vásárolnak, mint az idegenek. Fotósaink akkor sem járnak jobban, amikor 1939-ben a teljes nemzetközi anyagot átviszik Szombathelyre. A Vasvármegye (1939. október 12.) keserűen állapítja meg: „A kiállítás látogatottsága az elképzelhető legkisebb akkor, amikor a lehető legtöbbet hozták ide a soproniak.”

Lehet, hogy máshol még rosszabb volt a helyzet, de nálunk sem várhatjuk az akkori műveltségi állapotok közepette, hogy hosszú sorok álljanak a színház, a hangversenyterem vagy a fotósok pénztára előtt. Egyébként ha a pénztárkönyvet nézzük, nem olyan tragikusan kicsi az érdeklődés. Az 1936-ban megrendezett jubileumi tárlatra 459-en váltottak 30 filléres felnőtt jegyet (külön csoportban még 61-en Győről), 20 filléreseket 125-en, 10 filléreseket pedig 277-en. A szeptember 6-tól 20-ig eltelt 15 nap alatt tehát 922-en nézték meg a tárlatot. Napi átlagban több mint hatvanan. Minden kilencedik-tizedik ember vásárolt katalógust (116 fogyott el, darabonként 20 fillérért). Persze ez

---

⁶⁹ Fotóamatőr 1934. 2. sz. (február-március). Pedig a Fotóművészeti Hírek 1931. 12. sz. 277. lapján lévő értesítésből világossá válik, hogy a nyertesek érmeiket – ha csak önköltségi áron is – maguk fizetik meg. Arany: 10 P, ezüst: 14 P, bronz: 7 P.

mindössze 231,90 pengőt jelentett, ami valóban nem nagy összeg s még le is kell vonni belőle a kiadásokat.

A kiállítások ismertetését az 1935. évvel hagytuk abba. 1936-ban két ilyen rendezvénynek is örülhettek az érdeklődők. Nyár elején az olaszok jelentkeztek (54-en 107 képpel), melléjük Vadas Ernő 50 képe került a Budapesten szerepelt gyűjteményéből. Ősszel viszont a már említett jubileumi tárlat került sorra. Megint egyszer leporolták a századelő guminyomatait, Heinrich, Roth, Hoffmann stb. kisebb-nagyobb képeit, a díjakat vitrinbe rakták, túlsúlyban mégis a maiak vannak, nem is csak a város művészei. Csik azonban hiányzik közülük.⁷⁰

A Párbaj című, nagy sikert aratott Aszmann-kép érdekesen példázza ez alkalommal is, hogy meddig tartanak bizonyos erkölcsi megfontolások. A kép Antwerpenben aranyérmeket nyert, s még a háború után is szerzett különböző elismeréseket alkotója számára. Pedig a Fotóművészeti Hírek 1930-ban (3.sz. 69. lap) már megfogalmazta Az erkölcs paragrafusa c. cikkében, hogy „... az a szokás, hogy ugyanazt a sikerült képet három különböző helyen pályáztatjuk, a díjat elnyerjük és végül egy lapnak eladjuk” igencsak helytelen dolog.

Amikor 1933-ban a soproniak felháborodása nem ismert határt amiatt, hogy a győri kiállításon bemutatott felvételeiket a rendezőség a „versenyen kívül” kategóriába sorolta, mivel már más városokban érmekeket nyertek, Aszmann helyeselte a rendezők eljárását. Később már ő is követte azt az egyre általánosabbá váló gyakorlatot, hogy más zsüri döntésével kedvező irányba befolyásolják a következő rendezvény döntőnökeit. Valóságos versenyzési taktika alakult ki: hová milyen képpel kell indulni a biztos siker reményében.⁷¹

A soproniak 1934-ben 41 képpel szerepeltek külföldön, 269-cel belföldön. Ezek 11 külföldi, 7 belföldi tárlat között oszlottak meg. Eredmény: külhonban 2 ezüst és egy bronz: hazai pályán 2 arany, 7 ezüst és 8 bronz. 1938-ra már megfordult az arány: 158 képüket fogadta el 27 külföldi zsüri, ugyanakkor belföldön csak 3 rendezvényen vettek részt 106 db fotóval.⁷²

Ez a külföld felé fordulás tükröződik a tudósításokban is. Az Oedenburger Zeitung 1936-ban (szeptember 16.) beszámol a soproniak nagy sikeréről

---

⁷⁰ Ld. a kiállítás katalógusát. Az ízléses katalógusok borítójának és a signetteknek (amelyeket a képek hátára ragasztanak) a tervezője Mühl Aladár, fényképező, tollforgató, zenész és festőművész egy személyben (ld. Soproni Szemle 1977, 351. l.). A nyomda: a Röttig-Romwalter nyomda bérlői Sopron.

⁷¹ Egy példa: a Fotóművészeti Hírek 1936. márciusi számának III. borítóján Csik Ferenc Ködben c. – sok díjat nyert – képe szerepel az Agfa-reklámon.

⁷² Oedenburger Zeitung 1935. június 2.

Londonban. A legrégebb angol egyesület kiállításán részt vett 9 magyar közül 4 volt soproni: Angyalfin és Horváth Mihályon kívül a Bécsben tanult Pálovich Sári (egyik képe a katalógusban, másik az almanachban) és Hegedüs Béla szobafestő (egyik felvétele ugyancsak az almanachban jelent meg).

A Soproni Hírlap 1937-ben (szeptember 5.) lelkesedik azon, hogy egyidőben érkezett hír Csik belgiumi és amerikai elismeréséről, valamint arról, hogy „Angyalfy [!] és Sárkány a nemzetközi művészvilág egyik legszebb elismerését érdemelte ki”. Az amszterdami fényképezők egyesületének tiszteletbeli tagjaivá lettek. Ezt csak az a fotós érheti el, akinek három egymás utáni évben legalább három-három képét állították ott ki. (A híradás alighanem pontatlan. Az 1887-ben alapított *Nederlandse Amateur Fotografen Vereniging Focus Salon*-jának tizenharmadik – 1953-as – katalógusában felsorolt addigi összes „honorary members” között találjuk Aszmann, Csik, Csörgeő, Horváth Mihály, Járai, Ramhab, Sárkány, Vadas Ernő nevét, de Angyalfiét nem. Így is szép teljesítmény, hogy a hatvankét tiszteletbeli tag nyolc magyarja közül három soproni. Megjegyzendő, hogy a debreceni Aszmann 1953-ban már Brazília színeiben versenyez.)

A Sopronvármegye 1938-ban a *The American Annual of Photography* vaskos évkönyvének soproni vonatkozásait emeli ki. Míg az előző évben csak egy Csik-fotó és egy Gruber-kép kapott helyet benne, ebben az esztendőben négy soproni felvétel is bekerült a világ legszebb fotói közé. Csik: Kakadu (a hazai kritika nem volt tőle elragadtatva), Diebold: Rozmár, Gruber: Várostorony félhomályban, Sárkány: a Szentháromság (ma Fő) tér rácson keresztül. A legsikerültebb tárlatok között a legutóbbi soproni került a 11. helyre, a pontozással megállapított egyéni ranglistán pedig – 201 legjobb közül – Csik a 25., Horváth Mihály a 84., Sárkány a 95., Angyalfi a 135. helyen állt. Érdekes fényt vet a zsűrik felfogására, hogy Misonne még ebben az esztendőben is meg tudta szerezni az első helyet. Második viszont Aszmann, ötödik Vadas Ernő. A legtöbb pontszámot a magyarok kapták. „Erre ismét fel fog figyelni az egész világ!” – kiált föl az újságíró.

Az amerikai évkönyv még 1940-ben is a 6. helyen jegyzi Magyarországot a nemzetközi kiállítók száma (100) alapján. Első az USA 701 „versenyzővel”.

Közben itthon is folytatódik a nemzetközi rendezvények sora. Az ötödiket 1937. május 2-17. között tartották meg. Huszonöt ország művészei vettek részt rajta. Ennek megfelelően a megnyitót is magyar, francia és német nyelven mondták el. A zsűri (Aszmann, Haller F. G. és Sárkány) a 393 művésztől

beérkezett 1562 kép közül mindössze ötszázat állított ki (323 szerző alkotását). Még aktfotók is voltak (nagy szó egy kisvárosban, ahol büntetést kapott egy lány, mert rövidnadrágban mutatkozott az utcán), igaz az USA-ból. Valóban az egész világ jelentkezett itt: Kanadától Jáváig és Tunisztól Norvégiáig.⁷³

1938-ban a korán elhunyt Holl Jenő emlékére rendeztek tárlatot, majd 1939-ben a VI. nemzetközi kiállítás következett. Érdekes idézni a Soproni Hírlapból (1939. szeptember 17.): „... hagyományos célkitűzéseikhez híven a magyar kultúrát szolgáló fotoklubunk valósággal demonstrál a világbéke mellett festőtermi kiállításával, amely nemzetközi anyagával, egymás mellett békésen megférő lengyel, német, angol, japán művészeivel egyszerűen nem óhajt tudomást venni az újabb szörnyű világmegrázkódtatásról.” Még ekkor is 15 nemzet képeit csodálhatták a nézők. „A mi múzsánk szivárványhidat von az egyes nemzetek amatőrfényképészei közé minden ágyúdörgésen, minden fegyverropogáson túl, a kölcsönös megértés és megbecsülés jegyében” – írják a katalógus előszavában (Őrszigety is idézi a Fotó 1956. 4. sz. 2-3. lapon).⁷⁴ Az Új Sopronvármegyében olvashatunk arról 1940-ben, hogy a Soproni Fotóklub a magyar-jugoszláv kulturális kapcsolatok kimélyítéséért vidéken az első kezdeményezőként egy jugoszláv fotóművész, Koznić Ante gyűjteményét mutatja be, a postaigazgatóság 11. sz. termében. Koznić az ezt megelőző soproni tárlaton ezüstérmét nyert, eddigi szerepléseivel pedig 89 különböző érmet érdemelt ki.⁷⁵ Ez után a tavaszi rendezvény után ősszel 100 svájci, 100 olasz és 100 magyar kép került közönségünk elé.⁷⁶

1942-ben, augusztus 10-30- között, nagy jubiláris kiállítást hoznak össze, emlékezve arra, hogy valamikor 1902-ben kezdték elődeik az egyesületté szervezkedést.⁷⁷

---

⁷³ A Soproni Hírlap 1936. július 23-i számában írja meg annak a 19 éves lánynak az esetét, aki „vállpántos, sötétkék, egészen kurta, alig tíz centiméteres kis nadrágban, egy szandálszerű félcipőben, harisnya és minden nélkül korzózott a belváros utcáin, délután pedig bement a domonkosok templomába, ahol szintén általános megütközést keltett”. Közbotrányokozásért 25 P pénzbüntetésre ítélték.

⁷⁴ A közös soproni-szombathelyi katalógus szerint Aszmann nyerte az aranyérmét, ezüstöt Kornic Ante (Jugoszlávia), egy monacói és egy belga (de nem Misonne) nyert. 280 képet állítottak ki: USA (45), Anglia (4), Belgium (9), ebből 4 Misonne, Csehszlovákia (5), Franciaország (5), India (13), Japán (15), Jugoszlávia (4), Kína (11), Lengyelország [!] (4), Monaco (3), Németország 12 (köztük egy burgenlandi), Olaszország (18), Románia (2), Svájc (5). Összesen 155 külföldi képet állítottak ki, a 125 magyar közül 54 volt soproni.

⁷⁵ Új Sopronvármegye 1940. április 11.

⁷⁶ Új Sopronvármegye 1940. szeptember 22., Oedenburger Zeitung 1940. szeptember 19. stb. A katalógusból kiderül, hogy a Négy nemzet kiállítása vándorkiállítás. Debrecenben 1940. augusztusban, Sopronban szeptemberben, Budapesten októberben, Miskolcon novemberben és Zürichben decemberben került közönség elé. Főrendezője Aszmann volt.

⁷⁷ Új Sopronvármegye 1942. július 6. az előkészületekről.

A lelkes kis csoportnak még 1943-ban is van ereje újítani: megrendezik, az országban először, a színes diaversenyt, 200-nál több benevezett diaképpel. Egy részvevő legfeljebb 10 bekeretezett diával szerepelhet, mérete lehet akár 24x36 mm-es, akár 50x50 mm-es. A vetítőestét a lövérek közönségének 1943. augusztus 28-án megismételték, mégpedig este fél kilenckor, a Lövér-szálló (ma SZOT-üdülő) nagy társalgójában. Belépődíj 80 fillér + vigalmi adó. A háború kellős közepén!⁷⁸

1944-ben még sikerül a XIX. Zaragozai Nemzetközi Szalon művészi fényképkiallításán megjelenniük. Spanyolország semleges ugyan, de Franco fasiszta diktatúrájának uralma alatt él. Ezért az itteni nemzetköziség már nem vonultathatja föl a világ összes színeit. Mi is csak azt nézzük, hogy a részt vett 23 magyar 54 képe közül melyik soproni. Angyalfi 3, Horváth Mihály 2, Kovács Károly 2 képpel szerepel a kollekcióban (Fotóművészet 1944. 3. sz. 8. lap).

Itthon már csak Sárvárig jutnak el. Legutóbbi nemzetközi rendezvényük (1939) külföldi képeit Angyalfi már csak a háború után tudja visszaküldeni tulajdonosaiknak. Ugyanez történik saját, messzire küldött anyagukkal is. Mühl Aladár visszaemlékezése szerint a háború előtt Tokióba küldött fotóiról már lemondott, mikor egyszer csak, az ötvenes években, visszakapta azokat. Elnézést kértek tőle, hogy felvételei ilyen későn kerültek elő.

Már az 1933. évi győri kiállításon észrevették a kívülállók, hogy a Soproni Fotóklub aktív amatőrjeinek két csoportja különböztethető meg. Az újság nemzedéki problémát lát ebben.⁷⁹ „A soproni csoport öregjei, mint Diebold Károly, Sárkány Jenő még ma is klasszissal jobbak a fiataloknál: ezen csoportnál hiányát látjuk az utánpótlásnak.” Az utánpótláshoz – amint arról már szó volt – labor és önálló klubhelyiség kellene, ahol intenzív tanfolyamok tarthatók. Békéscsabán a polgármester már 1934-ben ingyen labort biztosított a fényképezők részére, Sopronban, annyi siker után, 1938-ban is hiába kérik ezt a kedvezményt a várostól.⁸⁰ Ahogy egyre növekszik a háborús zűrzavar: katonaság, minisztériumok, menekültek egymást akadályozva parancsolnak, kérnek, követelnek a város épen maradt épületeiben, a fényképezőknek sincs már helyük – az éberség miatt – a postán.

---

⁷⁸ Soproni Hírlap 1943. augusztus 27. és meghívó a Thier-gyűjteményből (Liszt Ferenc Múzeum, Sopron).

⁷⁹ Győri Hírlap 1933. április 16. Az „öregék” születési adatai: Diebold 1896, Sárkány 1906, Angyalfi 1892 (meghalt 1973. október 16.), Mühl Aladár 1902, Csik 1894. Hozzájuk képest egy Szászvárosi (1899), Friedrich Károly (1906), Kovács Károly (1902) vagy Finta (1910) nem számíthat fiatalnak.

⁸⁰ Sopron városi Levéltár 3335/1938. A békéscsabai hír a Fotóművészeti Hírek 1934. 11. sz. 351. lapján jelent meg.

A háború elérte a csillogó művészetet. Mühl Aladár harci repülőket fest a Serleg-albumba a város sziluettje fölé. Horváth Mihály, annyi érem és oklevél tulajdonosa, felszáll egy Balfra induló vasúti szerelvényre. Útközben repülők támadják meg a vonatot. A művészet szembe találja magát a valósággal: Horváth Mihály nem tér többé vissza.

A háború után

A Magyar Amatőr Művészfényképezők Országos Szövetsége 1947. november 8-án Budapesten, a Ferenc József rakpart 17. sz. alatt megnyitotta kilencedik nemzetközi kiállítását. A katalógus bevezetőjében Haller F. G. ügyvezető alelnök a következőket írja: „1938. Megszűnnek a Szövetség nemzetközi kapcsolatai.” A háború és az újjáépítés leírása után így folytatja: „1946-ban megnyílik a Szövetség helyiségeiben az első országos kiállítás színes vetítéssel egybekötve (mely utóbbival a háborút követő időben az egész világot megelőztük) ...”

Még a fáradhatatlan Csik Ferenc feljegyzéseiben sem találjuk nyomát annak, hogy részt vett volna a Szövetség 1946. évi tárlatán. A soproniak fennmaradt pénztárkönyvéből viszont kiderül, hogy 1945. május 20-án már írógépet javíttatnak, augusztusban megveszik a Korszerű fényképezés c. könyvet 100 P-ért. A bejegyzések továbbra is folyamatosak. Így tudjuk meg, hogy 1946. szeptember 29-től október 6-ig, a Soproni Őszi Vásár egyik rendezvényeként, kiállításuk volt, amely 299,84 forintba került.⁸¹

Ennek az évnek a végéig 159 Ft folyt be tagdíjként. Az őszi kiállításról az Új Sopron c. lap 1946. szeptember 26-án közöl méltatást A fény és árny művészei (Vázlat a soproni fotósok kiállításáról) címmel. Beszél többek között az elhunyt Horváth Mihály Behavazva c. képéről, amely annakidején aranyérmes nyert Belgiumban, Angyalfinak Nővérek c. híres képéről, amely valahol Amerikában mint egyedüli magyar nyert díjat, Sárkány Jenőről és Menczel Tihamérről, akinek egyik kompozícióját a svájci Camera a „közelmúltban” közölte.

Ezt olvasva igazat kell adnunk Szegedi Emilnek, aki egy későbbi alkalommal írt cikkében jellemzi ezt az időszakot is: „Sopron fotósai a

---

⁸¹ Ennek a rendezvénynek nagy szenzációja volt, hogy a büfében zsemlyét lehetett kapni (hirdetés a katalógusból).

távolmúltban és a közelmúltban is kissé külön életet éltek, amelyben volt egy rész a sajátos szellemi és egy rész a kényszerű földrajzi elzárkózottságból.”

A felszabadulás után sem változott a helyzet. Ott folytatták, ahol 1939-ben abbahagyták (ebben nincs igaza Szegedinek, hiszen abba se hagyták, csak külföldre nem tudtak küldeni kollektívákat). „Nem egyedül ők hibásak – fejezi be a szerző -, a külső segítség hiányzott.”⁸²

A soproniak felvételei nem voltak kevésbé időtlenek, kevésbé csillogóak, mint az ország vagy a főváros amatőrjeinek alkotásai. Sőt, hogy mást ne említsünk, a németek 1944. március 19-i bevonulásáról, majd a gettókról készített fotókat pl. Németh Alajos, Sopron első bombázásáról, a füstölgő romokról Borbás Tihamér: a romokban heverő, de már felszabadult városból Diebold Károly.⁸³

Elzárkózásuknak nemcsak földrajzi okai voltak, hanem történelmi is. A szabad királyi város öntudata gátja ugyan a kalandor túlzásoknak, ugyanakkor azonban akadály a egy nagyobb közösséghez való kritikátlan csatlakozásnak. Ez mutatkozott meg a mi kis mikrovilágunkban, a fényképezés területén is.

Akárhogyan is vélekedünk a soproni képek modernségéről, művészi tartalmáról, gondolati mélységéről, vagy éppen felszínességéről, az kétségtelen, hogy alkotóik igen aktívan vetették bele magukat a háború utáni amatőrvilág eseményeibe. Az 1947. évi budapesti nemzetközi kiállításon a versenyen kívüliekkel együtt 142 magyar képből 27 volt soproni. S amikor 1955-ben Haller F. G. sajnálkozik, hogy milyen kevesen küldenek ki külföldre képeket, a Soproni Fotóklub kollektívája Bécsben megnyerte a Kodak-gyár serlegét, s az ugyancsak 1955-ben tartott országos diaversenyre 172 budapesti mellé 53 soproni kép érkezik. A FIAP (az amatőrök nemzetközi szövetsége) statisztikája szerint pl. Kovács Károly csak 1954-ben 25 kiállításon vett részt, Órszigety 15-ön, Gruber 10-en. És mennyi minden történt már addig a soproni fényképezők házatáján a felszabadulás óta!

Az 1947. évi budapesti tárlaton 23 nemzet képviselői vettek részt. A beérkezett 720 képből 373-at állítottak ki /154 szerző munkáját/, a képek közül

---

⁸² Szegedi Emil: A Soproni Fotóklub művészi fényképkiállítása. Fotó 1955. 6. sz.

⁸³ Borbás Tihamér felvételeit ld. a Soproni Szemle 1982, 116-122. lapján, Németh Alajos és mások képei ugyancsak a Soproni Szemlében láthatók (pl. 1978, 107., 108., 117., 119., 120., 222. lap stb.), Diebold negatívjai a soproni Liszt Ferenc Múzeum fényképtárában.

231 volt külföldi. Négy ország, közöttük a Szovjetunió, lekészte a beadás, sőt a megnyitás határidejét is.⁸⁴

Sopron alig két hónappal korábban, 1947. szeptember 14-28. között rendezte meg a maga VII. nemzetközi művészi fényképkiállítását, amelyet Győrött, október 5-12. között megismételtek. A katalóguson Mühl Aladár már 1939-ből ismert magyaros motívumokkal körülvelt két békegalambja. A helyiek aktivitására mi sem jellemzőbb, mint hogy az ország utolsóként felszabadult és bombázásoktól sokat szenvedett városában rendezték meg az első nemzetközi tárlatot. „Örülünk, hogy sok régi kiállítónk nevével és művével újra találkozhatunk” – vetik papírra a bevezetőben.

A 10 díjnyertes kép jó reprodukciójával ékes füzetből megtudjuk, hogy 129 kiállítótól 508 felvétel érkezett be, elfogadtak 121 szerzótől 244 képet. Ezek közül – 21 országból – 152 kép volt külföldi. A zsüri, Vadas Ernővel az élen, három soproni: Angyalfi, Mühl és Sárkány.

A két rendezvény nemcsak a két szervezet nemzetközi súlyát példázza, hanem a magyar amatőrök akkori szervezetlenségét is. Sopron és Budapest között egy időre megint közel akkora a távolság, mint a múlt század közepén.

A fotóipar, a hivatásos fotósok helyzete se a legrózsásabb. 1946. december 31-én Budapesten 354 fotóiparos működött 117 segéddel és 84 tanonccal, vidéken 860 fényképészmester 218 segéddel és 170 tanonccal. Miskolcon például a 62 mesternek csak 9 segédje és 5 tanonca van. Győr megyének 29 mestere összesen csak 2 tanoncot foglalkoztat, Sopron megye 14 fényképésze viszont egyet se. A nyersanyaggal is rosszul állnak. A Forte egyelőre inkább csak a nevében gyár. A Fotó 1954. novemberi számában is még anyagiánnyra panaszkodnak a soproniak (is). Sopronba, az OFOTÉRT-ba még véletlenül se téved be Forte-papír. Pedig a város a fotókultúra szempontjából a legnívósabb és legfejlettebb város – hangoztatják.

Aligha tévedünk, ha részben ennek az anyagiánnyak tulajdonítjuk azt, hogy aránylag kevés az új kép a tárlatokon, s külföldre is a jól bevált kollektióból küldözgetnek ki anyagot. Mert a versenyzőkedv egy pillanatra se lohad le. Bristolban 1948 húsvétján rendezett nemzetközi versenyen 28 nemzet közül Magyarország szerepelt a legjobban. Az USA-nak csak 8 kiállítója jutott

---

⁸⁴ A kiállítás katalógusából.

szóhoz 12 képpel, a mieink is nyolcan voltak – közöttük három soproni -, de 15 képpel (Soproni Újság 1948. június 3.)

Ebben az évben tíz nemzetközi versenyen szerepeltek a soproniak: Kubában, Indiában, Angliában, Belgiumban, az USA-ban, Írországbán. Jelenleg – jegyzi meg a Soproni Újság 1948. június 3-án – Ausztráliában, Skóciában, Kanadában stb. állítanak ki, s meghívásuk van Luxemburgba, Párizsba, Dániába, Madridba, Dél-Afrikába, Brazíliába.

Ugyanakkor tele vannak panasszal. Az előbbi cikkben áll, hogy ismét csak a postaigazgatóságon húzódtak meg. A nemzetközi tárlat 2300 Ft-os deficittel zárult. Nem kap a klub fényképezési anyagot. Egy-egy kép 40-50 Ft-ba kerül, s akkor még a nevezési díj, amely általában 1 dollár. Honnan?

Megint a várostól kérnek helyet. Amíg ott nem kapnak, csak a posta szakszervezeti klubhelyiségében rendezhetnek házi versenyt 130 képpel. Tagsági díjak címén ebben az évben 535 forint folyt be.

Azért megtalálják a módját, hogy közönség elé kerülhessenek. 1949. október 30 - november 6. között a Soproni Kultúrhét keretében szervezik meg következő kiállításukat, amelyre 800 Ft segélyt kapnak a várostól.

Órszigety megállapítja, hogy a felszabadulás után megváltozott a viszony a pestiek és a soproniak között. Baráti kéznyújtás, együttműködés váltotta fel az addigi féltékenykedést, lenézést. Az ötvenes évek elejétől ismét csak a Képzőművészek Szervezetében működhetett a Fotóklub, „ennek ellenére szinte teljes számban csatlakozott hozzánk a magyar élgárda minden tagja” (Fotó 1956. 4. sz. 2-3. lap). Közös a siker 1954-ben Barcelonában és 1955-ben Bécsben. Meg kell jegyeznünk, hogy a soproniak és egyes budapestiek között mindig is jó volt a kapcsolat, a baj rendszerint akkor kezdődött, ha valaki nem mint amatőr fényképező, hanem mint hivatalból okosabb tisztségviselő nyúlt hozzá a problémákhoz.

Az 1948. évi panaszt az akkori gazdasági helyzetben és államszervezetben nem lehetett orvosolni, sőt a klub helyzete még nehezült azáltal, hogy az országos rendelkezések gépies végrehajtásával 1950-ben megszüntették. Még szerencse, hogy felszerelését és könyvtárát sikerült Sopronban tartani.

Ebben az évben szűnt meg Sopron megye, s lépett életbe a tanácsok rendszere. Az új államhatalmi szervezetnek bizonyos időre volt szüksége ahhoz, hogy felmérje a volt egyesületek jelentőségét. 1952-ben végre azt jelenthették az illetékesek, hogy újjáélesztették a megszünt fotóklubot, „mely szinte

világhírnek örvendett”. (A fogalmazás az illetékesek még mindig meglévő bizalmatlanságáról árulkodik.)

A fotóklub megalakult, vezetőséget választott és elkészítette munkatervét. Ennek végrehajtására azonban anyagi segítségre volna szükségük, s a városi tanács épületének alagsorában számukra biztosított helyiségbe a víz bevezetését kérik. A következő évre némi pénzbeli segílyt irányoznak elő számukra a költségvetésben.

Közben a rendbehozott Művelődési házban (ma Liszt Ferenc Művelődési Központ) megalakul egy fotószakkör, amely a jelentés szerint – 1955-ben 52 foglalkozást tartott összesen 1000 résztvevővel. Az erők szétforgácsolásának idejét éljük. Egy zenei példa: egyre-másra alakulnak az énekkarok, ám a basszus mindenütt ugyanaz a négy-öt ember.

Még 1949-ben vállalta a Fotóklub a Széchenyi gimnáziumban berendezett Rákosi-szoba fényképanyagának elkészítését, valamint az Úttörőház szakköreinek patronálását. Az utóbbiról egyelőre nincs közelebbi adatunk (ma jó a kapcsolat), az előbbihez csak annyit, hogy Rákosi Mátyás úgy látszik nem szívesen emlékezett vissza soproni diákéveire, s így édeskevés haszon származott a felajánlásból. A klub elé tornyosuló nehézségek, főként az anyag- és pénzhány, a különösen tevékeny tagokat – mint pl. Csik Ferenc vagy Kovács Károly – szinte gúzsba kötötték.

Ekkor váratlan segítség érkezett a SOTEX (ma: Soproni Szőnyeggyár) részéről, ahol Renner Kálmán – a későbbi Európa híró éremművész – vette kezébe a fotószakosztály ügyeit. Képek ellenében kaptak anyagot a gyártól, s a postaköltség se az ő zsebüket terhelte. Így aztán mi sem állt útjában annak, hogy 1952-től kezdődően a Fotóklub újjászervezéséig, a néhány fiatal gyári fotós mellett, a város öregjei ismét teljes erővel részt vállaljanak a nemzetközi versengésben. A művészetek országszerte tapasztalható megtorpanása, a szemantizmus elveinek türelmetlen számonkérése mégsem teremtett olyan légkört, hogy újat alkossanak. A régi képek csillogása pedig egyre jobban halványult az új áramlatok megdöbbentő riportképei, egyelőre még elérhetetlen technikai bravúrrjai közepette. Az öregek a fogyó elismerésben a fiatal Renner kezét sejtették, hiszen ő válogatta ki az egyes kiállításokra

küldendő képeket. Sértődöttségükben többen visszahúzódtak, de pl. Csik és Kovács tovább versenyzett a SOTEX színeiben is.⁸⁵

A képeket a devizaigazgatóságon keresztül küldték ki. Néha egyszerre hét kollekciónak utazott a világban egyik városból a másikba. A teljesítmény, ha a megmaradt kimutatásokat nézzük, igazán szép. A harmincegy nevet felvonultató szakkör 1952-től 1957-ig, tehát öt év alatt, 76 kiállításon vett részt, ezek közül mindössze 7 volt magyar (2 soproni). A feljegyzések alapján összeállított kimutatásról jól leolvasható, hogy ki hány képet küldött ki, s a kiküldött felvételek közül hányat fogadtak el a zsűrik.

A szakkör vagy szakosztály (mindegy, hogy minek nevezzük) működése akkor szűnt meg, mikor fő mozgatója, Renner Kálmán, az éremművészet felé fordult. Közrejátszott ebben az is, hogy a Fotóklub újra erőre kapott, s ezzel párhuzamosan csökkent a kis üzemi gárda összetartó ereje. Ez a sorsa az olyan szervezeteknek, amelyeket nem tömegigény tart fenn, hanem csak egy-egy személy véges lelkesedése. Jelentősége így is nagy volt, mert áthidalta egy korszakot, s nem engedte, hogy Sopront a világ amatőr fényképezői elfelejtsék.

A hivatalos jelentés szerint a Soproni városi Tanács Fotóklub címen működő Fotóklub művészi fényképkiállítást rendezett 1953. szeptember 13-20. között, amely „... a festőteremben... igen szép sikernek örvendett és biztató jel arra, hogy a fotóművészet Sopronban ismét fellendülésnek indul, új utakon, új szocialista tartalommal”. Erre anyagi segítséget is biztosítottak. A megnyitóra eljött a népművelési minisztérium küldötteként, Vadas Ernő, és előadást is tartott. (Költségei: vasút, szálloda, másfél napidíj összesen: 273,70 Ft.) A Fotóklub meghívást kapott a Bécsben rendezendő nemzetközi fotókiállításra, ahová el is küldte képeit. További meghívást kézbesítettek számukra Amszterdamból. A Soproni Hét 1954. október 2-10. közötti művészi fényképkiállítására szerzőként 4 db képpel lehetett benevezni, ezek 30 x 40 cm nagyságúak lehettek. Szászvárosi József lakáscímére kellett küldeni az anyagot. Már kiállított képekkel is lehetett szerepelni. Díjazás nincs.

Őrszigethy Frigyes tanár és Péntek Pál 1955. május 3-án bejelentik a városi tanács oktatási osztálya kulturális csoportjának, hogy a Soproni Képzőművészek Szervezete keretében megalakult a Soproni Fotóklub. A

---

⁸⁵ Kovács Károlyt a Fédération Internationale de l'Art Photographique (FIAP, a fotóművészet nemzetközi szövetsége) 1957. február 15-én Bernben nemzetközi művésszé (Artiste-FIAP) választotta. Renner Kálmánról ld. Tompos Ernő: Renner Kálmán soproni vonatkozású érmei és plakettjei (1958-1974). Soproni Szemle 1975, 177-187. l.

tagnévsor alapján a Tanácsházán lévő eddigi köri helyiségbe állandó belépési engedélyt kérnek.

Az első esemény mindjárt egy nagy rendezés. A Soproni Fotoclub [így!] mint a Nemzetközi Művészfényképező Szövetség (FIAP) alapító tagja, 1955. szeptember 25-től október 9-ig országos művészi fényképkiállítást rendez a Sopron városi Festőteremben. Fejenként 4 db 24 x 30 cm-es képpel lehet jelentkezni, a nevezési díj 10 Ft. A 250 példányban készült katalógus szerint: „Magyar művészfényképezőink szerte a világban sikert sikerre halmoznak. Ezek a sikerek azonban köteleznek is. Köteleznek arra, hogy még fokozottabb erővel lássunk hozzá fotókultúránk további emeléséhez, kizárva minden gáncsoskodást, rosszhiszeműséget, klubsovinizmust és minden egyéni érdeket, mely csak gátlója a fejlődésnek. Megértéssel, közös erővel lehet csak nagy dolgokat véghezvinni.”

A katalógus néhány közleménynek is helyet ad. Ezekből megtudjuk, hogy kéthetenként vannak összejövetelek, s vasárnaponként fotókirándulásokat tartanak. Budapesti osztályuk vezetőjének, a Sopronból a fővárosba költözött Seidl Józsefnek ottani címét is megadják, hogy a budapesti érdeklődők őt keressék meg. Más városokból is várnak amatőröket.

A Dieboldból, Sárkányból és Seidl Józsefből álló bíráló bizottság a beérkezett 572 képből 104 szerző 199 képét fogadta el. A tiszteletdíjakat – többek között – Czeizing, Gink, Skita, Vadas Jolán és a soproni Kovács Károly nyerték. A Forte-gyár díját Őrszigety és Péntek Pál kapta. A seregszemlén 19 soproni (köztük Csik Ferenc és Renner Kálmán) vett részt 38 képpel. Jelentkezett két tiszteletbeli tag is: J. Bohacek Prágából és Avramescu Aradról.

A kiállítást 10-13 és 15-18 órakor tekinthetik meg az érdeklődők, 1 Ft belépődíj ellenében. Diákok 50 fillért fizetnek, a katalógus 1 Ft-ba kerül.

A Soproni Fotóklub 1956-ban elnyerte önállóságát. Április 13-án megtartották alakuló közgyűlésüket, amelyen a városi tanács elnökét (a Városszépítő Egyesület mai elnökét) Bognár Dezsőt választották a legmagasabb tisztségre. Alelnöke Gereben Béla, titkára Őrszigety Frigyes lett. A százas taglétszámú egyesület nagy sikeréről a Fotó 1956. 4. sz. 22. lapján olvashatunk. A Sarajevói Fotóklub francia, olasz, jugoszláv és magyar meghívott klubok számára nemzetközi kiállítást rendezett. Tizenhat klub vett részt ezen 270 képpel. Magyarországot a soproniak képviselték, igaz, hogy a 16 tag között csak Csik, Gruber, Renner és Péntek volt helybeli.

A nehéz politikai helyzet ellenére megszervezték 1956. október 21-re az egylet jubileumi kiállítását, amely beletorkollott az ellenforradalmi eseményekbe. A kinyomtatott katalógus szerint november 4-ig tervezett rendezvényt azért hozták létre, mert „Most ötven éve, hogy e kis határmenti városban – elsők között az országban – megalakult önálló fotóegyesületünk...”

„Anyagiakban nem kényeztettek el bennünket soha – írják – e kiállításunk is fillérnyi hivatalos támogatás nélkül jött létre...” Türelmetlen túlzás szavai ezek, hiszen azért itt-ott beszámolhattunk némi anyagi segítségről is.

A tíz díjazott kép közül négy soproni. Ennél is nagyobb eredmény azonban az, amiről a bevezető végén olvashatunk: „Kiállításunkon 30 soproni név szerepel, nagyobbrészt a fiatalság köréből. Egyesületünk történetében soha el nem ért szám ez: a biztató jövő komoly ígérete.”

Az 1958. december 31-én felvett leltárban még megtalálható egy ezüstserleg „VIII. Salon International D’Art Photographique Coupe de la Villa de Bordeaux 1956.” (VIII. nemzetközi fotóművészeti szalon, Bordeaux város serlege, 1956.) felirattal. A nagy sikerű kollekciónak és az ezért kapott serleg hazautja kissé kalandosra sikerült a közbejött hazai események miatt.

Seidl József – akkor már budapesti lakos – 1957-ben levelet kapott bécsi kultúrattaséntól. Ebben az állt, hogy Leopold Fischer, a bécsi Polizeisportvereinigung fotószakosztályától, május közepén behozta a magyar követségre a Soproni Fotoclub bordeaux-i díjnyertes képanyagát. Olyan szépnek találták, hogy a követség pénzén – 3200 Schillingért – kiállítást rendeztek belőle az Osztrák-magyar Egyesület Muzeumstrasse 7. sz. alatti helyiségeiben. Június 1-16. között ezer ember tekintette meg. Nagy siker volt. Ezt megírja a Fotó c. folyóirat is. A képanyagot a kultúrattasé egyenesen a Soproni Fotóklub címére (Sopron, Táncsics u., tehát Angyalfi Andor lakása) küldte, a serleget pedig Seidlnak viszi majd el a legközelebbi diplomáciai futár.

Onnan került aztán Sopronba, a Művelődési Központba.

Kutatás és élet

Néha váratlan választ kapunk arra a kérdésre, hogy mi az értelme a múlt aprólékos kutatásának, annak a helytörténetírásnak, amely rég megszűnt viszonyokat, kötődéseket, események szertefoszlott emlékét legalább papíron

igyekeznek újra életre kelteni. Az alábbiak bizonyítják, hogy múltunk ismerete új kapcsolatok teremtéséhez vezethet.

Sopron város tanácsának művelődési osztálya 1981. őszén levelet kapott Csehszlovákiából. Jan Pchálek magyar nyelvű kérelméből idézek: „Ostravától nem messze lakom, Stará Belá nevezetű faluban. Rövid idővel ezelőtt falunk határában egy gazdálkodónk egy bronz érmet szántott ki a földjén. Az érme felső lapján Sopron feliraton kívül városunk tornya kivehető, s ezért engedelmükkel mellékelten küldöm az érme kétoldalú [mindkét oldaláról készített] fényképét. Mivelhogy az érme iránt az itteni numizmatikai egyesület ... is érdeklődik, ... legyenek szívesek segítségünkre lenni az érme identifikációjánál ...”⁸⁶

Csehszlovák barátaink kérdésére – a soproni amatőr fényképezők történetének ismeretében – meglehetősen pontos választ tudunk adni. A bronz érme ugyanis a Magyar Amatőrfényképezők Országos Szövetségének Soproni Csoportja részére készült, s megformálójának szignóját (ST) az előlap jobb alsó szélén találjuk meg. Az Oedenburger Zeitung 1934. augusztus 12-i számában, alighanem az egyesület jegyzőjének tollából olvasható, hogy a szeptember 16 – október 7-re tervezett III. nemzetközi kiállításra plakett készítésével bízták meg Soproni Stöckert Károly szobrászművészt.

Mivel a fenti egyesület – amint arról már szó volt – az 1938. január 28-án tartott évi rendes közgyűlésén kilépett az országos szövetségből, és Soproni Fotóklub néven működött tovább, ezt a dátumot követően az érme csak az előlapját használták, a sima hátlapra gravírozták a szöveget és a dátumot. Egy ilyen példány van 1948-ból Csik Ferenc tulajdonában.

A talált érmet tehát csak a MAOSZ soproni csoportja által rendezett harmadik (1934), negyedik (1936) vagy ötödik (1937) nemzetközi tárlatokon adományozhatták. A katalógusok szerint 1934-ben Sirowy, 1936-ban pedig Kassai Zoltán csehszlovák állampolgár nyert nálunk bronzérmet. A talált érme tehát feltehetően a két említett fotóművész valamelyikéé volt (az előbbi Prágában, az utóbbi Kassán lakott a jelzett időben, nem lehet kizárni azonban a háború miatti menekülést vagy vidékre költözést).

---

⁸⁶ Az eredetileg is magyarul írt levelet némi javítással idézem.

Az osztravaiak megkapták a választ. Örömük első jele – egy szép nagy, színes, fényképes naptár – ezen tanulmány szerzőjének munkahelyén, a falon függ, és jelzi a hasznosan múltó időt.⁸⁷

ADATTÁR I. Hivatásos fényképészek Sopronban 1840-1951

1. ABA fényképészeti műterem, Stagl [88.] utóda, Várkerület 93., 1932-1937?, ld. Barna Andor hirdetését Soproni Notesz II. évf. 2. sz. (1932. jan. 31.), a hirdetőről alább, az 5. ssz. alatt.
2. ALTMANN, Efraim fényképész segéd, Balfi u. 31., ld. Röttig-féle Sopronmegyei Naptár és Címtár az 1913. évre, XXV. évf. Mgt.
3. BADACSONYI Antalné, sz. Vojtovicz Olga [102.], szül. Sarajevo 1900., Várkerület 74., 1948-ban Ötvös u. 11., fényképezőipar, kiutasított igazolvány, mesterlevél, 1947. jan. 25-től 1951-ig, ld. Iparlajstrom VI.-1947/5., Soproni és Sopronmegyei Címtár 1948.
4. BÁNHIDY Mária, sz. Kassa 1903., 1951-1952., ld. Iparlajstr. A-VI.-1949/13., vö. 56.
5. BARNA Andor, szül. Budapest 1887., Széchenyi tér 17., A-4-1927. ip. ig. szakbavágó gyak.-ról biz., fényképezőipar, 1931. dec. 21-től 1937-ig, ld. Iparlajstr. V.-1931/73., vö. I.
6. BAUER fényképész, Szt. Mihály u. 1-3-, a bécsi tanács iparig. 1902-ből, 1903. febr. 26-tól 1907-ig, ld. Iparlajstr. ???-II.-1903/5., vö. 7.
7. BAUER Miksa fényképész, 1910. dec. 28-tól 1914-ig, ld. Iparlajstr. E.-II.-1910/27., vlsz. azonos 6-tal.
8. BLICHO, Josef, segéd Rupprecht Mihálynál, Sas tér 3., munkahelyét ld. 76., Adófükönyv az 1896. évre, 2568. tételszám (új).
9. BOKOR Andor, izr., szül. Sopron 1914., Várkerület 119., születési biz., erkölcsi biz., hadiárva, fényképezőipar, 1942. febr. 13-tól 1950-ig, ld. Iparlajstr. VI.-1942/31.
10. „BOKOR fivérek” 1912-, vö. BOKOR Géza [11.], ld. Sopron megyei naptár 1912: Várkerület 74. és 90.!

---

⁸⁷ Azóta az esetet megírták az Ostravsky Vecernik című Moravska Ostravai lapban (1982. június 25.) Nález v Hline (Lelet az agyagban) címmel.

11. BOKOR Géza fényképész, Várkerület 74., nagykorúság, Bokor Gyula [12.] fényképésszel „BOKOR fivérek” néven a Rábaközi Közlöny 1912. máj. 19-i számában hirdet [vö. 10.], egyedül: 1909. máj. 26-tól 1912-ig, ld. Iparljstr. E-II.-1909/15.
12. BOKOR Gyula fényképész, ?-1916, Várkerület 90., komáromi ipareng., 1912.: „Bokor fivérek” [10.], Géza [11.] még ez évben kilép, 1911. nov. 13-tól 1916-ig, halála után özvegye [13.] folytatja, ld. Iparljstr. E.-II.-1911/22 és Röttig féle ... Címtár az 1913. évre (Várk. 74. és 90.!).
13. BOKOR Gyuláné, sz. Feigelstock Hermina, szül. Nagycenk 1884 (mentes), özvegyi jogon, Várkerület 90., 1916-1950. az Iparljstr. E-II.-1911/22. szerint, viszont a D-1931/8. szerint 1931. febr. 12-től 1948-ig, ld. még Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre (Várk. 90.) és Sopron szab. kir. város és Sopron vármegye általános címtára és útmutatója [1931].
14. BÓNYAY Ferenc, ld. 15.
15. „BÓNYAY Ferenc és REINECK György közkereseti társaság”, melynek tagjai: Bónyai Ferenc, szül. S., 1903. és Reineck György [73.], Erzsébet u. 6., később Lenin krt. 23., mesterlevél, iparig., fényképészipar, 1949. máj. 12-től 1951-ig, ld. Iparljstr. A-VI.-1949/11.
16. BRÜCKNER Ignác fényképész, Várkerület 84., régi iparigazolvány, 1887. okt. 6-tól 1913-ig, ld. Iparljstr. E-II.-1887/19., Adófkv. az 1896. évre: Várk. 84., 1637 (1505). tételszám, Röttig-féle ... Címtár az 1913. évre és Sopron megyei Naptár az 1912. évre szerint Torna u. 14.
17. BRUNNER (BRÜNNER) Mátyás, szolga Rupprecht Mihálynál [76.], Bécsi u. 4., Adófkv. az 1896. évre 2815. tételszám.
18. BUKOVICS József fényképész, Balfi u. 1-3., váci igazolójegy, 1916. nov. 21-től 1920-ig, ld. Iparljstr. E-II.-1916/15.
19. DAHNER Károly, szül. Sopron, 1906., fényképész, ld. Kövesinél [48.]
20. DANTZ, Victor fényképész segéd Stagnál [89.], lakása: Templom u. 18., ld. Adófkv. az 1896. évre 580. tételszám (új).
21. DIEBOLD FOTO, fényképész Gruber [32.], ld. Sopronvármegye 1933. márc. 3. és 22. sorszámom.
22. DIEBOLD Károly, szül. Sárszentlőrinc 1896., megh. Sopron, 1969., Várkerület 121., 1945 után: Mátyás kir. u. 1., fényképezés és fényképnagyítás, segédlevél és munkakönyv, 1934. jan. 27-től 1950. szept. 1-ig, ld. Iparljstr. V.-1934/6. SSz. 1970, 93., Soproni és Sopron megyei Címtár 1948 (benne már a Mátyás kir. utcai cím).
23. DONATH, Jacob fényképész, Ezüst u. 12., nagykorúság, 1885. okt. 31-től 1888-ig, ld. Iparljstr. E-1885/4., Litfass Kalender 1889.

- 24.ERDMANN, Agnes, ld. Goetzlof [30., 31.].
- 25.FAHN Adolf fényképész, Várkerület 24., sümegi iparigazolvány, 1916. máj. 21-től 1920-ig, ld. Iparljstr. E-II.-1916/7.
- 26.FEIGELSTOCK Hermina, ld. Bokor Gyuláné [13.]
- 27.FRIED Aladár, ld. Schwarcz Márton [83.]
- 28.GEBAUER (GABAUER?) Márton fényképész, Ötvös u. 9., nagykorúság, 1914. febr. 18-tól 1920-ig, ld. Iparljstr. E-II.-1914/4.
- 29.GALAVITS Lajos szül. Sopron, 1899., Kőfaragó tér 9., később Várkerület, ill. Lenin krt. 112., erkölcsi biz., 1947. jún. 14-től 1951-ig fényképezőipar, ld. Iparljstr. VI.-1947/43., Soproni és Sopron megyei Címtár 1948 (Galasitsként, Várk. 133.), vö. 87. és Adattár II.
- 30.GOETZLOF-EBNER, Agnes (Erdmann), 1927-1938?, ld. 31.
- 31.GOETZLOF Oszkár fényképész, Bánfalvi u. később Kossuth L. u. 31., ill. 25. (vlsz. egy és ugyanaz a ház), ipareng. Magyaróvárról, 1908. szept. 9-től 1927-ig, özvegye 1938. júl. 21-én halt meg, 72 évesen, ld. Oedenburger Zeitung 1938. júl. 24., Iparljstr. E-II.-1908/34., Soproni Napló 1908. dec. 13., Sopron megyei Naptár az 1912. évre (Kossuth u. 25.!), Rötttig-féle ... Címtár az 1923. évre (Bánfalvi út!). Vö. 30.
- 32.GRUBER Ferenc fényképész és fényképnagyítási ipar, Várkerület 121., szül. Rábaszentmárton 1904., csornai iparig., 1931. máj. 29-től 1938-ig, ld. Iparljstr. V.-1931/37. Vö. 21.
- 33.GYALLAY (GYALAI) Kálmán, Erzsébet u. 23. (1930: Bécsi u. 28.), fényképész, 1919-ben Tapolcán kiadott iparig., 1922. szept. 5-től 1930-ig, ld. Iparljstr. IV.-1922/52., Sopron ... ált. Címtára ... [1931].
- 34.GYORSFÉNYKÉPÉSZ, Magyar Király vendégf., 1887. Azonos Sigriss-szel [85]?, ld. Schnell-Photographie. Oedenburger Zeitung 1887. ápr. 17.
- 35.HAHN Samu fényképész, Kőszegi u. 5., iparig. Szombathelyről, 1906. ápr. 15-től 1913-ig, ld. Iparljstr. E-II.-1906/14.
- 36.HAJNAL Árpád fényképész, Balfi u. 49., munkakönyv és tanoncbiz., 1920. ápr. 20-tól 1929-ig., ld. Iparljstr. E-II.-1920/12., Rötttig-féle ... Címtár az 1923. évre.
- 37.HAUENSTEIN, Julius fényképész Rupprecht Mihálynál [76.], lakás: Sas tér 3., ld. Adófkv. az 1896. évre 2571. tételszám (új).
- 38.HEISS (HEITS?) Ignác, ld. Lentschig [58.]
- 39.HERCZUM Károlyné, ld. 50.
- 40.HORVÁTH Rozália, ld. özv. Szigethyné [96]
- 41.ISMERETLEN(EK), Sopronban műk.: 1846, 1848., ld. Soproni Liszt Ferenc Múzeum és a Storno-gyűjt. dagerrotípiáit.

42. KELLER János, szül. Békés 1901., Templom u. 24., segédlevél, munkakönyv, fényképész és fényképnagyítási ipar, 1931. jún. 24-től, 1931 végéig, ld. Iparljstr. V.-1931/41.
43. KÉRY Éva rk. szül. Sopron 1921., Szentlélek u. 7., később Lackner Kr. u. 1., mesterlevél, fényképész és fényképnagyítási ipar, 1943. márc. 29-től 1951-ig, ld. Iparljstr. VI.-1943/10., Soproni ... Címtár 1948. (Lackner Kr. u. 1.), vö. 67.
44. KINDL Karolin fényképészsegédnő, lakás: Színház u. 17., 1895-1913., ld. Röttig-féle ... Címtár az 1913. évre, Adófkv. az 1896. évre 1079 (1029). tételszám, ekkor és előző évben Rupprecht Mihálynál [76.], lakcíme: Várkerület 9.
45. KIRSCHWENG (KIRSCHMENG) Lajos fényképész, szül. Budapest 1872., Esterházy u. 20/a, 1927-ben Előkapu 9., 1905-ben: a fővárosi rendőrkap. igazolási jegye, 1927-ben: katonai ig., 1905. ápr. 7-től 1908-ig és 1927. nov. 8-tól 1934-ig, amikor „hivatalból megszűnt”. Ld. Iparljstr. E-II.-1905/9. és IV.-1927/43.
46. KOCH Dániel fényképész, a szentgotthárdi iparhat. iparig. 1904-ből, 1904. szept. 24-től 1908-ig, ld. Iparljstr. E-II.-1904/24.
47. KÖHLER, Julius fényképész, szül. Neisse (Poroszo.) 1845., útlevél, 1869. segéd Rupprecht Mihálynál [76.], önálló műterem Széchenyi tér 20. 1870. máj. 21-től 1890-ig? Ld. Sopron városi Levéltár XXV. 16110., Litfass Kalender az 1889. évre, Romwalter-kalauz I. kiadás (1886), de a II.-ban (1891) már nincs benne.
48. KÖVESI (KÖVESSY) Rezső fényképész, szül. Felsőhahót 1877., Rákóczi u. 3., régi ip. eng., Dahner Károllyal [19.] együtt 1934. szept. 4-től (Iparljstr. V.-1934/44.), egyedül: 1947. ápr. 17-től 1952-ig, özvegye 1952-től (Iparljstr. VI.-1947/19), ld. még 71.
49. KRANZ, Josef, vándorfotós Sopronban 1857-1866 között (1858?), ld. Csatkai cikkét Új Sopronvármegye 1942. aug. 22.
50. KUNTZL Alojzia (Herczum Károlyné, ld. 39.), szül. Öttevény 1905., fényképész, Várkerület 117., később Széchenyi tér 5., mesterlevél, 1937. okt. 19-1945. dec. 1., 1946. dec. 1-1952. ápr. 30., 1952. okt. 30-1954. dec. 25., 1955. márc. 25-1957., ld. Iparljstr. V.-1937/31., Soproni ... Címtár 1948. (Margit keresztnévvel, Széchenyi tér 5.)
51. KUNTZL Margit, ld. Kuntzl Alojzia [50.]
52. KÜRTI Dávid, ld. Kürti Dezső [53.]
53. KÜRTI Dezső fényképész, Torna u. 22., nagykorúság, névmagyarosítás, honossági levél, 1913. aug. 5-től 1937-ig, ld. Iparljstr. E-II.-1913/14., Soproni

Napló 1914. máj. 3., A Sopronvármegye kiáll. katalógusa 1925., Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre, Dunántúli cím- és lakjegyzék 1929-30. (Kürti D. Dezső),
vö. Adattár II.

54. LAKNER József fényképész, rk., szül. Szombathely 1913., Erzsébet u. 5.,
születési, erkölcsi biz., 1941. júl. 5-től 1941. ?-ig, ld. Iparljstr. V.-1941/6.
55. LANCKOR Józsefné Virányi Ilona [101.], szül. Fertőszentmiklós 1911.,
fényképezési szaküzlet Rákóczi u. 3., 1949. jan. 20-máj. 30., 1951-1952., ld.
Iparljstr. D-1949/7., vö. 56. és 101.
56. „LANCKOR Józsefné és BÁNHIDY Mária közkereseti társaság” fényképész
ipar, Rákóczi u. 3., erkölcsi ig., iparig., 1949. máj. 30-1951., ld. Iparljstr. A-VI.-
1949/13., vö. 4., 55., 101.
57. LENTSCH vándorfényképész, a Hátsó kapu mellett, 1858., Csatkai: A
fényképezés legkorábbi időszaka Sopronban. Új Sopronvármegye 1942. aug.
22.
58. LENTSCHIG Ferencz és HEISS (HEITS?) Ignác [38.] fényképezés, Szt. György
u. 13., nagykorúság, katonakönyv, 1910. szept. 7-től 1914-ig, ld. Iparljstr. E-
II.-1910/17.
59. LINKA Miklós fényképész és fényképnagyítási ipar, szül. Sopron 1905.,
Domonkos u. 4., 1935-ben Rákóczi u. 41., a Zrínyi intézettel szemben,
munkakönyv, 1933. okt. 19-től 1945-ig, ld. Iparljstr. V.-1933/60., Soproni
Hírlap 1935. jún. 2.
60. LOBENWEIN Harald Antal, rk., szül. 1875-megh. 1968., Karinthiából
Sopronba költözve (ld. Soós: Ősi magyar nemzetségek 460. lap) először
segéd Rupprecht Mihálynál [76.] (Lobenwein Tamás közlése 1984. máj. 2.,
Zepkóné Lobenwein Erika szerint – 1980. szept. 10. – viszont Brücknernél
[16.]). Első műterme: Újteleki u. 44. az udvarban, kerítéssel leválasztva
(Westung. Volksblatt 1899. máj. 20. és L. Tamás közlése). Második: az
előzővel szembeni, Szög utcai sarkon, Újteleki u. 45. sz. alatt (Iparljstr. E-II.-
1902/30., bejelentve 1902. okt. 10.). Harmadik: Kossuth L. u. 5. (Ein neues
photographisches Atelier hat Harald Lobenwein auf der Kossuthstraße an
Stelle der Stoyeschen Fabrik erbaut. Radikal 1909. nov. 7. és 14.), Soproni
Napló 1911. jún. 11. (a villamos vasúti keresztező megállóhelynél, L. Tamás
szerint ott ma trafik van), Röttig-féle ... Címtár az 1913. évre. Negyedik:
Kossuth L. u. 13. (L. Tamás szerint 1912-től), ld. A Sopronvármegye kiáll.
kalauza 1925., A Sopronvármegye képes naptára az 1926. évre, Sopron ...
ált. címtára... [1931] 64. lapján a műterem utcai homlokzatának
fényképével. Ötödik: Tschurl átjáró (Radics-féle társasház), nyitás Iparljstr.
2425/1937., megszűnt 422/1938. febr. 15., L. Tamás közlése szerint L.

Harald Antal azután próbálkozott itt önálló üzlettel, miután a negyedikként jelzett műtermet fiának adta át [61.]. Nem volt forgalma, ezért szüntette meg, s fiával eltartási szerződést kötött (Az Iparljstr. szerint 1941-ben szűnt meg önálló ipari tevékenysége).

61. LOBENWEIN Harald, Harald Antal fia [vö. 60.], rk., szül. 1900-megh. Posnan (Poznań) körül, a holtta nyilvánítás napja: 1945. febr. 24. Apjánál havi 200 P-ért dolgozott, egyszobás lakását később kétszobásra nagyobbította, a műtermet pedig napfény-üzeműről reflektorosra modernizáltatta (toldaléképítésre eng.: 16209/1939. szept. 19., a Kossuth L. u. 13-ban, kivitelező: Becska Ferenc). Átalakítás alatt is üzemelt. Fotócikkkel L. Tamás szerint 1938-44 között, az Iparljstr. szerint 1932-41. (Ld. Adattár II.) Így jobb anyagi helyzetbe kerülnek, s eltartási szerződést [ld. 60.] kötnek a szülőkkel. Haraldot behívják, de – szemének állapota miatt – munkaszolgálatra. Halála után özvegye [62.] vezeti tovább a műtermet a szövetkezet [87.] megalakulásáig. Ld. Iparljstr. V.-1941/2. (bej.: 1941. jan. 23., eng. 190. sz. a. jan. 24-én), szül. akvi., illetőségi és erkölcsi biz., megszűnt: 380/1951., röplap é.n.: festészeti és nagyító intézet, fotocikk keresk., amatőr labor stb., telefon: 352, alapított: 1899. (Thier-gyűjtemény, Soproni Liszt Ferenc Múzeum).
62. özv. LOBENWEIN Haraldné özvegyi jogon a Kossuth L. u. 13. sz. alatti műterem élén 1951-ig, aztán a szövetkezetben [87.], ld. 61.
63. LOBENWEIN Stefánia, Harald [61.] lánya, a szövetkezetben [87.] dolgozik.
64. LOBENWEIN Tamás, Harald [61.] fia, a jelzett időben a szövetkezetben dolgozik [87.].
65. MARASTONI, Jacob, akadémiai festő és fényképész (1804-1860), Velencéből került Pozsonyba, majd Pestre (Horváth Árpád: Camera obscura), Pozsony: Pannonia 1842. 39. sz., Sopron: 1840-41?
66. MINNER Leó fényképész, Ötvös u. 11., munkakönyv és 4 db munkabizonylat, 1922. máj. 8-1922. szept. 28., Budapestre költözött. Ld. Iparljstr. IV.-1922/22.
67. MORÓCZ Emilné Kéry Éva [ld. 43.], 1954. aug. 7-től 1967-ig több kisebb megszakítással, ld. Iparljstr. A-VI.-1954/50.
68. NASKE Alajos fényképész, Csongor u. 6., tanoncbiz., 1919. szept. 26-1929., ld. Iparljstr. E-II.-1919/18., Rötting-féle ... Címtár az 1923. évre.
69. PÁLOVICH Sarolta fényképész, szül. Sopron 1915., Templom u. 16., segédlev., illetőségi biz., nagykorúsítás, 1935. okt. 15-1939., ld. Iparljstr. V.-1935/71.

70. PECHET Sándor /Alexo, Meca?/ fényképész, Sas tér 3., nagykorúság, külföldi útlevél, 1912. nov. 5.-1920. (hivatalból törölve), ld. Iparljstr. E-II.-1912/19., Röttig-féle ... Címtár az 1913. évre (Sándor utónévvel).
71. REBERNIGG Róbert („de Cortier” nemesi előnévvel az Oedenburger Zeitung 1930. dec. 5. száma szerint) fényképész, Széchenyi tér 23., tkp. a Tschurl átjáróban, ld. Becht Rezső: Séták a múltban (in: Soproni Füzetek '80, 11-12. lap) és A Sopronvármegye képes naptára az 1927. évre. Budapest II. ker. előjáróság iparig. Az Oedenburger Zeitung 1930. okt. 5-i számának hirdetése szerint műtermét modernizálta, s nála dolgozik Kövesi (Kövessy) [ld. 48.], 1921-1941., ld. Iparljstr. IV.-1921/26., Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre, A soproni iparkáll. katalógusa 1925., Dunántúli cím- és lakjegyzék 1929-30.
72. REICHARDT György fényképész, Deák tér 12., tanoncbiz., munkakönyv, 1920. jún. 14-1930., ld. Iparljstr. E-II.-1920/17., Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre.
73. REINECK György fényképész, szül. Genf 1912., Borsmonostori u. 17., 1945. szept. 4. – 1949., szül. biz., illetőségi, erkölcsi biz., mesterlevél, ld. Iparljstr. VI.-1945/56., Soproni ... Címtár 1948. (Erzsébet u. 6.), vö. 15.
74. RUPPRECHT Gyula (Julius Eugen), szül. elsőszülöttként Sopron 1858. dec. 4., megh. 1919., ld. Ev. anyakönyvet, vö. 75.
75. RUPPRECHT Kálmán Frigyes fényképész, szül. Sopron 1865. aug. 16., a soproni ev. temető X. csop. 106-107. sz. sírhelyén álló sírkövön nem szerepel /1974. dec. 31-i megfigyelés/. A líceum 3 vagy 4 osztályát végezte (a hiányos iskolai anyakönyvek miatt pontosan nem állapítható meg), műterme: Szt. Mihály u. 3. (1921-1922.), Szt. György u. 3. (1922-1923), előzőleg 1908-tól, nagykorúságát igazoló akvi. kivonattal a Bécsi u. 2/c-ben, apja[76.] volt műtermében, az első évben két testvérével, Gyulával [74] és Rizával [78.], majd 1908. júl. 30-tól 1920-ig egyedül. Ld. Iparljstr. E-II.-1908/26. és 29., IV.-1921/53., Sopronmegyei Naptár és Címtár az 1912. évre (Bécsi u. 6.), Röttig-féle ... Címtár az 1913. évre (u.o.), Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre (Szt. Mihály u. 3.).
76. RUPPRECHT Mihály fényképész, szül. Sopron 1829. jan. 22., megh. Sopron 1904. aug. 12., Bécsi u. 2 c, 1863. okt. 3-1904. aug. 12., ld. Iparljstr. E-II.-1902/29., egyéb irodalom a jegyzetekben. Gyermekai: 74., 75., 78., özvegye: 77.
77. özv. RUPPRECHT Mihályné Roth Teréz (1836-1908), özvegyi jogon 1904. szept. 2-től, elhalálozás folytán megszűnt 1908., ld. Iparljstr. E-II.-1902/29., vö. 76.

78. RUPPRECHT Terézia Amália („Riza”), szül. Sopron 1867. jún. 9., megh. 1941 (a sírkő szerint), ld. 75.
79. SCHÄFFER Ármin fényképész, Deák tér 5., a budapesti fényképészek ipartestülete által kiadott tagsági ig., soproni házassági akvi kiv., 1922. febr. 16-1929., ld. Iparljstr. IV.-1922/10., Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre.
80. SCHINOWSKY, Josef vándorfényképész Bécsből, Festőköz, majd Boór-ház (Várkerület 88, ma Lenin krt. 79.), 1856., ld. Oedenburger Intelligenz- und Anzeige-Blatt 1856. jún. 2., 6., 9., júl. 4.
81. SCHÖBERL Antal fényképész, szül. 1901., Rákóczi u. 6., tanoncbiz. és munkakönyv, 1924. okt. 30-1932. febr. 1., ld. Iparljstr. LV.-1924/40., Soproni Hírlap 1925. aug. 7. („A legszebb képek Sopronról”, az újság albuma 8000 K-ért a kirakatban, egy-egy albumban 6-6 Schöberl-felvétel levelezőlap méretben), Dunántúli cím- és lakjegyzék 1929-30. (Várkerület), Sopron ... ált. címtára ... [1931] (Várkerület 80.).
82. SCHÖBERL Frigyes OFOTÉRT-vezető, csak névrokona 81-nek, a család 1921-ben települt be Bécsből Sopronba. (Schöberl Frigyes közlése.)
83. SCHWARCZ Márton fényképész, Várkerület 109., budapesti lakos, nagykorúsági biz., üzletvez.: Fried Aladár [27.] soproni lakos, 1911. aug. 3-1912., ld. Iparljstr. E-II.-1911/15.
84. SCUTTA, Karl, bécsújhelyi akad. festő és fényképész, 1856. dec. 3-7: Magyar Király, 1857: Lenck-átjáró, 1858: P. Müller-ház, Oedenburger Intelligenz- und Anzeige-Blatt 1856. 106. sz. (júl. 11.), Csatkai: Új Sopronvármegye 1942. aug. 22.
85. SIGRISS Ferenc amerikai gyorsfényképész (azonos 34-gyel?), Kőfaragó tér, honi levél, 1888. júl. 12-1909., ld. Iparljstr. E-I.-1888/9., vö. Győri Hírlap 1905. szept. 22. (A kb. 20 éven át működött amerikai gyorsfényképész, Steiner Mór, 75 éves korában meghalt. A gabonavásárokon „készítette a nép egyszerű gyermekeinek arcmásait”./, Oedenburger Zeitung 1887. ápr. 17.
86. SOPRONI FÉNYKÉPÉSZ ÉS FOGTECHNIKUS SZÖVETKEZET az elnevezése a 87.-nek 1954 óta.
87. SOPRONI FÉNYKÉPÉSZ KISIPARI TERMELŐ SZÖVETKEZET mint a Kisipari Szövetkezetek Győr-Sopron megyei Szövetségének tagja, Széchenyi tér 20., fényképész ipar, felelős üzletvezető: Galavits Lajos [29.] Sopron, Lenin krt. 112. sz. alatti lakos. Bej.: 1951. okt. 25. 1954-től új cégszöveg, ld. 86. Iparljstr. A-VI.-1951/6.
88. STAGL Dária Anna, Franz Stagl [89] lánya, szül. Sopron 1888., fényképész, Várkerület 93., keresk. és iparkamarai szakvizsga biz., 1930. márc. 22-1932., ld. Iparljstr. V.-1930/18.

89. STAGL, Franz I., fényképész, szül.: Bécs 1841., megh. Sopron 1903. okt. 1., Várkerület 93., Bécsben 1871-ben: VI. ker. Barnabitengasse 7. (ld. Lehmann's Allgemeiner Wohnungs-Anzeiger ... az 1871. évre), Sopronban: 1874-1903., ld. Oedenburger Zeitung 1874. nov. 20., 1894. szept. 16., 1903. okt. 2., Adófkv. az 1896. évre (Várk. 93.) 1174 (1110). tételszám. Stagl gyermekeit ld. a 88., 90., 91. sorszámmon.
90. STAGL, Franz II. (Ferenc), Franz I. [89.] fia, Várkerület 93., megh. Sopron 1925. dec. 15., nagykorúság, 1901-1903: apjánál üzletvezető, 1903. dec. 14-1925. dec. 15.: önálló. Ld. Iparljstr. E-II.-1903/36., Sopronvármegye 1925. dec. 15., Dunántúli cím- és lakjegyzék 1929-30. (Ferenc!), Sopron ... ált. címtára ... [1931] (Ferenc!).
91. STAGL József, magyar, Franz I. [89.] fia, szül. Sopron 1881., fényképészipar, Várkerület 93., munkakönyv, 1929-1930., ld. Iparljstr. V.-1929/19., vö. Stagl Dária Anna [88.].
92. STEGMÜLLER József Ernő fényképész, Várkerület 74., szombathelyi iparig., 1907. júl. 1-1911., ld. Iparljstr. E-II.-1907/14.
93. SZABÓ Ferenc fényképész, szül. Gyöngyös 1924. júl. 11., Rákóczi u. 18., mesterlevél, 1948. jún. 30-szept. 17., ld. Iparljstr. VI.-1948/29., megjegyzendő, hogy 1966. ápr. 16-tól a Rákóczi u. 12. sz. alatt működik, ld. Iparljstr. A-VI.-1966/7.
94. SZEIM Árpád fényképész és fényképnagyító ipar, Baross u. 8., szül. biz., 1919. aug. 18-1929., ld. Iparljstr. E-II.-1919/12. Kommunista voltáról ld. Tirnitz József: Sopron és vidékének munkásmozgalma 1925-1928. Győr. 1982. 84-85., 124., 125. lap.
95. SZIGETHY Lajos fényképész, szül. Sopron 1898., megh. 1960. márc. 28., Várkerület 91. (Honvéd u. 1. is bejegyezve), tanoncbiz. és munkakönyv, 1927. jan. 7.-1960. jan. 1., ld. Iparljstr. IV.-1927/3., Sopron ... ált. címtára ... [1931] (Honvéd u. 1.!), Soproni ... Címtár 1948. (Várkerület 91.). Ld. még özv. Szigethyné [96.]
96. özv. SZIGETHYNÉ Horváth Rozália [ld. 40.], szül. Salamonfa, 1898., anyja neve: Módli [?] Rozália, az ipart elhalt férje után özvegyi jogon gyakorolja 1966. júl. 1-től.
97. TIEFBRUNNER Sándor fényképész, szül. 1833., Várkerület 93., 1860-1875., Csatkai: A soproni Tiefbrunnerek elődjai. Sopronvármegye 1936. okt. 31. (Második felesége Roth-lány), Szakács Margit: A fénykép meghatározásának néhány módszertani problémája. (In: A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum Közleményei 1974. 2. szám). Ebben Várkerület 187. szerepel. Ld. még 98.

98. TIEFBRUNNER Karolin, Sándor [97.] lánya, Várkerület 93., 1875?- , Csatkai cikke a Sopronvármegye 1936. okt. 31. számában.
99. VARSÁNYI János fényképész, Sopronban 1847.
100. VÁNDORFOTÓS, Újteleki kapu 1862., Csatkai: Achtzig Jahre Photokunst in Oedenburg. Oedenburger Zeitung 1928. dec. 10.
101. VIRÁNYI Ilona, ld. Lanczkor Józsefné [55.], 1943. dec. 22-1949: Esterházy u. 7., ld. Soproni ... Címtár 1948. (Rákóczi u. 3.).
102. VOJTOVICZ Olga, ld. 3.
103. WAGNER, Johann Christian, Ezüst u. 661., 1844?-, biztosan: 1856-1859., ld. Oedenburger Intelligenz- und Anzeige-Blatt 1856. 108. sz., Geschäfts- und Ankunfts-Kalender für das Jahr 1859. 74. lap, vö. Adattár III.
104. WEISZ Tóbiás fényképész, Petőfi tér 18., nagykorúság, 1908. júl. 3.-1912., ld. Iparljstr. E-II.-1908/22.
105. WELLNER, Adolf fényképész, Ötvös u. 14., Röttig-féle ... Címtár az 1913. évre.
106. ZALÁN Zoltán fényképész, szül. Siófok 1912., Müller P. u. 8., mesterlevél, 1947. márc. 2-1951., ld. Iparljstr. VI.-1947/10., 1954. aug. 19-1957. (Lenin krt. 84.), ld. Iparljstr. A-VI.-1954/67, Soproni ... Címtár 1948.

ADATTÁR II.

Fotócikkeket árusítók Sopronban

1. BARNA Andor, szül. Budapest 1887., fényképezési, fizikai, mechanikai és óraműgépek és cikkek, szabadalmi műszerújdonásokkal való kicsinybeni keresk., Széchenyi tér 17., 1931. febr. 20-1937., ld. Iparljstr. D-1931/12., előzmény: A-1927/4.
2. BARNA Anna, ld. Pichler [25.]
3. DIEBOLD Károly fényképezési cikk keresk., Mátyás kir. u. 1. (korábban Várkerület 121.), 1935. nov. 11-1950., ld. Iparljstr. D-1935/101., vö. Adattár I. és 4.
4. DIEBOLD Károlyné Wähner Hildegard, szül. Zwickau 1898., fényképezési cikk keresk. Várkerület 121., 1931. máj. 29-1935. nov. 11., ld. Iparljstr. D-1931/50. Az Iparljstr. D-1927/7. szerint 1927. febr. 9-től csiszolt kristályüvegárukkal kereskedett a Torna u. 24. sz. alatt. Ez 1932-ben szűnt meg. Heimler: Sopron topográfiája 192. lap: Dieboldnénak és Wähner

Jánosnak közös tulajdonában van a Prohászka O. u. 5. alatti 1 lakásos (8 lakó) családi ház (1935. okt. 31-i állapot).

5. EGERVÁRY Sándor könyv-, papír-, ... fotó-, sportkeresk., Erzsébet u. 9., illetőségi biz., névmagyarosítási okirat, 1936. aug. 4-1952., ld. Iparljstr. 1936/83.
6. ERRETH János fényképészeti ipari, gyógyszerészeti készítmények ... fotochemiai labor. berendezése és ezzel járó cikkek elárúsítása, Árokszer 25., 1911. márc. 16-1912 (a végén csakis a fényképészeti cikkek?), előzmény: gyógyszer az Iparljstr. B-1903/9. szerint, de tudjuk, hogy fotócikket is árult (ld. 23. lap).
7. FUCHS Miksa és MAYER Lipót fényképnagyítási ipar [!], Új u. 11., Fuchs szül. biz., Mayer leszerelési ig., 1919. márc. 29-1929., ld. Iparljstr. E-II.-1919/6., Egyedül Fuchs: Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre, vö. 20.
8. GABARA János, szül. Erzsébetfalva 1912., kicsinybeni illatszer- fodrászati cikk és gépek, fényképészeti és háztartási cikk, Alsólővér u. 6., szül., illetőségi, erkölcsi biz., 1941. okt. 10-1945. márc. 1., 1946. jún. 1-1948., ld. Iparljstr. D-1941/125.
9. GALAVITS Lajos fényképészeti szaküzlet, Kőfaragó tér 9., 1947. nov. 5-1951., ld. Iparljstr. D-1947/2., Adattár I.
10. GEWÜRCZ Márkus, szül. Szombathely 1908., izr., rövidáruk, fém és acéláruk, fényképezőgép, szemüveg, látszerészeti, illat-, pipere-, lakásberendezési cikkek, gumiárkeresk., Várkerület 72., 1936. jan. 22-1949., ld. Iparljstr. D-1936/9.
11. GÖGER Valéria, szül. Bécs 1890., fényképészeti cikkekkel való kicsinybeni keresk., Várkerület 125., meglevő iparig., 1929. febr. 5-1939., ld. Iparljstr. D-1929/14., Adattár III.
12. HORVÁTH Istvánné, ld. Pichler [25.]
13. IZSÁK József RT, budapesti bej. cég, festék, lakk ... fényképészeti és mezőgazd. cikkek, Várkerület 36., Felelős üzletvez.: Majer Gyula (szül. Esztergom 1897.) és – 1937-től – Kimmel Béla Árpád (szül. Budapest 1894.), 1936. ápr. 16- 1948., ld. Iparljstr. D-1936/35. és 106.
14. JÉHN Vilmos gyógyszerész, szül. Tinnye (Pest m.) 1856. ápr. 24., megh. 1940., Újteleki u. 54. (1911-ig Vöröskereszt, majd Aranykereszt-gyógyszertár), fényképész cikk árusító, 1893. máj. 12-1950. júl. 28., ld. Sopronmegyei ... Címtár az 1912. évre, Röttig-féle ... Címtár az 1913 és az 1923. évre, fia, Jéhn Antal visszaemlékezése 1974. jún. 24.
15. KIMMEL Béla Árpád, ld. 13.

16. KLEIN Ödön, szül. Esztergom 1901., illatszer, kozmetikai ... műszer és fotócikk nagy és kisker., Színház u. 32., szül. akvi kiv. és tanoncszerződés, 1925. szept. 19-1927., ld. Iparljstr. D-1925/87.
17. KÜRTI Dezső fényképezési cikkekkel kicsinybeni keresk., Torna u. 22., illetőségi biz., 1927. ápr. 27-1927., ld. Iparljstr. D-1927/47., 1932. jún. 1-1939. (Torna u. 20.), ekkor fényképezési készülékkel és cikkel ker., útlevel, ld. Iparljstr. D-1932/54., Adattár I.
18. LOBENWEIN Harald, szül. Sopron, 1900., kicsinybeni fényképezési cikk keresk., Kossuth L. u. 13., 1948-tól fényképezési szaküzlet, illetőségi nyilv., 1932. máj. 18-1952., ld. Iparljstr. D-1932/49., Adattár I.
19. MAJER Gyula, ld. 13.
20. MAYER Lipót, ld. 7.
21. MOLNÁR József, drogéria, ld. Sopron ... ált. címtára ... [1931] (Várkerület 119.).
22. MOLNÁR Zoltán, szül. Kecskemét 1904., kicsinybeni fényképezési, festészeti (művészi) felszerelési cikk, díszmű és hangszeráru keresk. Templom u. 27., 1929. júl. 3-1951., ld. Iparljstr. D-1929/74., az üzlet a Templom u. – Széchenyi tér sarkon volt (szórólap), a Forum I. évf. 1. sz. (1930. jún. 19.) szerint a fotószaküzlet a Várkerület 85. sz. alatt!
23. MÜLLER Ferenc-féle Oroszlán-drogéria, Ikvahíd, készülék, lemez, karton stb. eredeti gyári áron, Soproni Napló 1913. jan. 4., Oedenburger Zeitung 1914. máj. 3., Soproni Napló 1916. júl. 1., Sopron ... ált. címtára ... [1931] (itt Várkerület 52.).
24. NEUMAN Adolf fényképnagyítási ipar [!], Szt. György u. 3., szül. biz., 1919. márc. 23-1930., ld. Iparljstr. E-II.-1919/5., Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre.
25. PICHLER Anna, szül. Sopron 1907. (Horváth Istvánné) kicsinybeni fényképezési-, fizikai, mechanikai, óraműves gépek, szabadalmi műszerújdonságokkal való keresk., Széchenyi tér 17., 1936. febr. 13-, 1935-ben engedéllyel nevét Barnára változtatta. 1947: finommechanikai látszer- és fényképezési szaküzlet, ld. Iparljstr. D-1936/8.
26. REINECK György papír-, írószer és fotócikk-kiskereskedő, lakás: Borsmonostori u. 17., üzlet: Erzsébet u. 6., 1948-ban: fényképezési szaküzlet, 1945. aug. 23-1950., ld. Iparljstr. D-1945/197., Adattár I.
27. STÖCKERT Gyula, szül. Malomháza 1892., kerékpár-, motorkerékpár- ... sport- és fényképezési cikk keresk., Várkerület 117., visszahonosítási ig., 1934. szept. 3-1949., ld. Iparljstr. D-1934/86. (volt Lenk, majd Varga-üzlet, ld. még Vargánál [32.]).

- 28.SZEIM Árpád fényképnagyítás, Baross u. 8., ld. Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre és Adattár I.
- 29.SZERDAHELYI János gyógyszerész, Megváltó-gyógyszertár Ikvahíd 1., Sopronmegyei ... Címtár az 1912. évre.
- 30.SZIGETHY Lajos fényképnagyítási ipar és képkeresk., iparlev. 1907-ből, Szt. György u. 4., 1919. dec. 9-1923., ld. Iparljstr. E-II.-1919/28., Röttig-féle ... Címtár az 1923. évre, Adattár I.
- 31.ifj. TÓTH István fényképész cikk árusító, Előkapu 13., ld. Sopronmegyei ... Címtár az 1912. évre.
- 32.VARGA Ferenc dr., szül. Sopron 1892., kerékpár, motorkerékpár, ... sportcikk és fényképészeti cikk kicsinybeni keresk., Várkerület 117., meglévő iparig. (előzmény: 1923., Lenk Samu utóda), kényszeregyezségi elj. 1932-, 1926. szept. 15-1934., felelős üzletvez. 1934-től Stöckert Gyula [ld. 27.], ld. Iparljstr. D-1926/73., szórólap: „Aki fényképez, többet él!”.
- 33.WIESBAUER Ferenc fényképészeti, ill. fényképnagyobbító, fényképkihívó és fényképek photoemail utánzati ipar, Alsólóvér u. 3., nagykorúsági ig., 1907. aug. 29-1908., ld. Iparljstr. E-II.-1907/31.
- 34.Winkler Dénes okl. gyógyszerész, szül. Sopron 1897., kicsinybeni sport és fényképészeti cikk ker., születési biz., Várkerület 94., 1930. máj. 1-„zsidó, deportált”, ld. Iparljstr. D-1930/34., Sopron ... ált. címtára ... [1931].

ADATTÁR III.

Látszerészek Sopronban

1. BARNA18. Andor látszerész, szül. Budapest 1887., Domonkos u. 17., Magyar Látszerészek Orsz. Szöv. bizonyítványa, 1927. jan. 10-1937., ld. Iparljstr. IV.-1927/4.
2. BARNA Anna, ld. Pichler [18.]
3. BEER, Josef műgépész és villanyvezetékkesztés, látszerkereskedés, Színház u., 1899-, ld. Iparljstr. I.-1889/23. Szt. György u. 6., ld. Romwalter-féle útikalauz 2. kiad. (1891).
4. EBEL Károly látszerész, Bécsi u. 14., nagykorúságát és szakképzettségét ig. honossági biz. és munkabizonylatok, 1901. júl. 20-1905., ld. Iparljstr. 1901/35., Várkerület 44. alatt: 1909. júl. 6-1929., ld. Iparljstr. 1909/17., Sas

- tér 3.: Sopron ... ált. címtára ... [1931], ld. még Röttig-féle ... Címtár az 1913. évre.
5. GOGER Mátyás látszerész, Hátsókapu 6., Bécs város adóhivatala által kiadott kereseti adóig., 1893. márc. 13-1909., özvegye – Scherbaum Mária – özvegye – Scherbaum Mária – özvegyi jogon 1909-1929?, ld. Iparljstr. 1893/43., Adófkv. az 1896. évre 342 (335). tételszám
  6. GOGER Valéria látszerész, Várkerület 125., 1920. márc. 16-1952., ld. Iparljstr. IV.-1920., Sopron ... ált. címtára ... [1931], vö. Handler Józsefné [8.]
  7. GRUBER Dávid látszerész, Várkerület 17., 1907. febr. 6-1920., a Várkerület 39. sz. alatti órás-, aranyműves és látszerész üzlet mint második elárusító üzlet lett bejelentve, de 1910. aug. 1-én megszűnt, ld. Iparljstr. III.-1907/9.
  8. HANDLER Józsefné GOGER Valéria, szül. Bécs 1890., látszerész ipar, Lenin krt. 106., házassági kiv., rendőrségi ig., régi iparig., 1954. szept. 13-, ld. Iparljstr. 1954/6., Soproni ... Címtár 1948., Adattár II.
  9. HERMANNSEDER József órás és látszerész, Müller P. u. 7., 1904. jún. 3-1950., ld. Iparljstr. 1904/22.
  10. HORVÁTH Istvánné, ld. Pichler [18.]
  11. HUMMEL Salamon látszerészeti tárgyak előáll., ill. gyártása, Sopronkőhida fegyintézet, 1906. dec. 17-1913., a bécsi VI. ker. tanács iparig., ld. Iparljstr. E-II.-1906/28.
  12. LASCHOBER Mária, ld. PALKA Jánosné [17.]
  13. özv. NEGER Mária látszerész (optikus), Hátulsó kapu, feljogosított, hogy a jelen ipart néh. férje Neger Venczel [14.] után özvegysége tartamáig gyakorolhassa, 1893. febr. 21-1893.
  14. NEGER Venczel látszerész, Hátsókapu 6., ld. a Romwalter-féle útikalauz 2. kiad.-ban (1891), vö. 13.
  15. NOVÁK Teofil látszerész és gramophonjav., Ötvös u. 10., 1906. okt. 24-1907 (csőd), ld. Iparljstr. III-1906/60.
  16. PALKA János, ld. 17.
  17. PALKA Jánosné, sz. Laschober Mária látszerész, Várkerület 35., üzletvez. Palka (Palko) János, 1903. febr. 10-1905. okt. 7., ld. Iparljstr. 1903/9. és 1905/45. Az özvegy bejelentette jogát, de vissza is mondta.
  18. PICHLER Anna, szül. Sopron 1907., (Horváth Istvánné), látszerész, Széchenyi tér 17., Soproni iparkamara szakvizsga biz., fénykép. és fényk. nagyítóipar. Nevét 1935-ben Barnára változtatta, 1936. febr. 10-1958. jan. 2., 1958. márc. 27-1964 jan. 4., 1964. máj. 15-, ld. Iparljstr. V.-1936/12. és 20., Adattár II.

- 19.SCHÄFFER József, szül. Sopron 1897., szemüveg és optikai cikk keresk., Várkerület 41., 1929. jún. 19-1939., ld. Iparljstr. D-1929/69.
- 20.SCHERBAUM Mária, özv. Goger Mátyásné, ld. 5.
- 21.TRAUSMUTH János látszerész, Várkerület 44., 1929. jan. 28-1930., ld. Iparljstr. V.-1929.
- 22.TREISER (az iparlajstromban: KLIER recte TREISER) Márkus, látszerész, Várkerület 35., 1910. febr. 10-1920., ld. Iparljstr. III.-1910/4.
- 23.WAGNER, Johann Christian látszerész, Ezüst u. 661., ld. Oedenburger Intelligenz- und Anzeige-Blatt 1856. 108. sz., Adattár I.
- 24.WEIBER Lajos látszerész, Színház u. 23., 1910. nov. 28-1920., ld. Iparljstr. III.-1910.